

AAKUSTI

Savon kielen seuran jäsenlehti
1/05 * Maaliskuu 2005 * 16. vsk.

*Rakentajien muistomerkki Mäet ja mökit, Antti Immonen 2004,
Valkeisenlammella Kuopiossa.*

AAKUSTI

1/05*Maaliskuu 2005* 16. vuosikerta

Päätoimittaja **Osmo Hänninen**

Toimitus

Marja-Riitta Saastamoinen

Julkulanniementie 2N 34

70260 KUOPIO

P. 050 381 5384

marja-riitta.saastamoinen@dnainternet.net

ISSN 1456-3827

Savon kielen seura

Puheenjohtaja

Osmo Hänninen

Kuopion yliopisto

PL 162

70211 KUOPIO

P. (017) 163 080

osmo.hanninen@uku.fi

Varapuheenjohtaja

Pekka Ropponen

Pajaharju

79150 KONNUSLAHTI

P. (017) 545 745

ropponen@pp.inet.fi

Rahastonhoitaja

Kaija Heiskanen

Savonkatu 8 B 19

70100 KUOPIO

P. 044 562 4860

kaija.heiskanen@dnainternet.net

Jäsenasiat

Mirja Smith

Julkulanniementie 2 R 47

70260 KUOPIO

P. 050 518 5324

(vain iltaisin ja viikonloppuisin)

mirja_smith@hotmail.com

Savon kielen seuran nettisivut:

www.savonkielenseura.fi

Ylläpitäjä:

Kari Tiihonen

P. 040 510 0909

kari.tiihonen@tietoenator.com

Sihteeri

Marja-Riitta Saastamoinen

Tiedot edellä

Pankkiyhteys:

Riistaveden OP 539 708-212 821

SISÄLLYS

Sivu

<i>Itsevarmuutta esivanhemmiltamme</i>	3
<i>Vuosikokouskutsu, murrekisa</i>	5
<i>Paavo Lipposen puhe, SavO</i>	6
<i>Pasi Lyytikäisen esittelyä</i>	8
<i>Sanasta voimaa</i>	10
<i>Kulttuurimerkkipäiviä</i>	12
<i>Eero Salmelainen</i>	13
<i>Piällysmies Leo Puurunen</i>	20
<i>Ylä-Savon seuran kuulumisia</i>	21
<i>Jouko Pirskanen kiittää</i>	22
<i>Riihempuintia Mäntylahessa</i>	24
<i>Kettujahti</i>	25
<i>Kalevipoeg: Alakusanat</i>	25
<i>Suomen sodan juhlavuosi</i>	26
<i>Taavetti Sonnisen kertomaa</i>	27
<i>Kotiseutyhdistysten liitto 2005</i>	29
<i>Runoilijalle Savonia-palkinto</i>	30
<i>Pohjois-Savon kulttuuriohjelmaa</i>	32
<i>Pietari Brahen matkoilta</i>	34
<i>Paikannimistöä</i>	35
<i>Minna ja Voldemar</i>	35
<i>Julkaistuja</i>	37
<i>Murreppuumi Tampereelta</i>	38
<i>Turun piispa harharetket</i>	39
<i>Keitä te ootte</i>	39
<i>Kalakukon MM-mestaruus</i>	40
<i>Kalakukon leipojan laulu</i>	41
<i>J.L. Runebergista</i>	42
<i>Muistitietoa torppariajoilta</i>	43
<i>Ison vihan aika Lapinlahdella</i>	44
<i>Lapinlahti 130 vuotta</i>	45
<i>Kaupunginteatteri kihlasi</i>	46
<i>Kalevala kiinnostaa</i>	46
<i>Rautalammin runoilijoita</i>	47
<i>Kultti ry:n toiminnanjohtaja</i>	48
<i>Kuopion KALPAN kiekkotie</i>	48
<i>Heimopakinoiden palautetta</i>	49
<i>Sillasta</i>	49
<i>Postilouta</i>	50
<i>Pöljälle</i>	50
<i>Savolainen horoskooppi</i>	51
<i>Savon kielen seuran jäsenet</i>	56

*Seuraava Aakusti
ilmestyy toukokuussa.*

Itsevarmuutta esivanhemmiltamme

Nyt on kulunut 170 vuotta *Kalevalamme* 1. painoksen, jota myös *Vanhaksi Kalevalaksi* kutsutaan, saatesanojen allekirjoituksesta. **Elias Lönnrot** teki vähäisessä Kajaanissa koko Suomen kansan tämän päivän ja myös sen tulevaisuuden kannalta historiaa. Kansallisaarteemme eli rikas kansanrunoutemme sai muodon. Perin harvalla kansalla on sellaista henkistä pääomaa kuin suomalaisilla. Miksi suomalaiset ja savolaiset eivät ammenna siitä itsetuntoa.

Tapahtumat olivat kyllä alkaneet jo vyöryä aikaisemmin. Ruotsin viimeinen katolinen arkkipiispa **Olaus Magnus** ylistää v. 1555 suomalaisten suurenmoista runo- ja loitsutaitoa ja kehuu heitä lappalaisten ohella suuriksi velhoiksi. Savon runonlaulanta on mainittu ensimmäisen kerran vuonna 1687 **Greorius Kijhlin** onnittelurunossa

*“Laske, lähen laulaman
Seurassa sanelemahan,
Savon satuja Sanoja
Ratki Rutossa Runoja...”*

Jatkossa tapahtumat liittyvät vieläkin läheisemmin Savoan ja Kuopioon, vieläpä sen Savilahteen. Turun Akatemiassa tarkastettiin 8.12. 1733 (Huom.) fysiikan professorin johdolla **Gabriel Maxeniuksen**, Kuopion kirkkoherra **Henrik Argillanderin** perheen kotiopettajana v.1731-2 toimineen uusmaalaisen kokoama väitöskirja. Väitöskirjan henki oli kielteinen ja moitti pakanuutta. Noin sata vuotta myöhemmin 1832 tarkastettiin nyt Helsinkiin, uuteen pääkaupunkiin siirtyneessä yliopistossa Elias Lönnrotin lääketieteen väitöskirja. Sen aiheena oli suomalaisten maaginen parannustaito - sama teema tavallaan kuin Maxeniuksellakin. Henki oli nyt aivan toinen. Lönnrot valitti väitöskirjassaan, ettei ehtinyt riittävästi paneutua aiheeseen. Kajaanin piirilääkäriksi siirryttyään hän sai siihen tilaisuuden ja kierteli laajasti keräten kansanrunoutta ja viisautta. Saalista tuli erityisesti Vienan Karjalasta. Siellä asui paljolti samaa kansaa kuin Pohjois-Savossa ja Kainuussa. Verojen ja sotamiesten kerääjiä oli paettu rajan taakse, jota ei muuten oikeastaan ollut fyysisesti olemassakaan. *Kalevala* on kokoajansa näköinen ja rauhanomainen. Mitenpä piirilääkäri muuten olisi voinut teoksen kootakaan. Voimainkoetukset tapahtuvat laulaen mittelemällä ja käyttäen siis sanan mahtia.

Uusi, laajennettu *Kalevala* viimeisteltiin v. 1848, ja se ilmestyi vuonna 1849. Samaan aikaan kuohui Euroopassa. Muun muassa heimokansamme unkarilaiset nousivat vaatimaan oikeuksiaan. Eivät he toivomuksiaan läpi saaneet, vaikka paljon verta vuosi. Suomessa laulettiin *Maamme*-laulua ja oltiin rauhallisia. Kansallislaulumme oli **J.L. Runebergin** *Vänrikki Stoolin tarinoiden* alkurunno. Se ylisti maamme kauneutta. Suomalaiset saivat rauhassa rakentaa maataan. - Ei ole kulunut montaakaan vuotta siitä, kun eestiläiset muinoista suomalaisten heimoveljiensä esimerkkiä noudattaen lauloivat järkeä käyttäen ja miekkailematta itselleen uuden itsenäisyyden.

Mitä olisi suomalaisuus ilman noita runomuotoisia viestejä menneiltä ajoilta. Ne nostattivat hengen, joka kantaa vieläkin. Runot saivat myös ruotsinkielisen sivistyneistön suomalaistumaan. Melko pian eli vuonna 1858 tarkastettiin tosin erivapaudella ensimmäinen suomenkielinen väitöskirjakin. Sen puolustaja **Rietrikki Polén** oli Pieksämäeltä. Puoli vuosisataa myöhemmin koottiin varat jopa suomenkielistä yliopistoa varten. Väestöpohjaamme suhteutettuna eniten rahaa saatiin Itä-Suomesta. Mutta yliopisto nousi - valitettavasti? - maan äärireunalle vanhaan pääkaupunkiin, Turkuun. Ei siis Kuopioon, jossa työskenteli kaupungin jo v. 1911 asettama toimikunta, eikä Jyväskylään tai Viipuriin, joissa myös oltiin aktiivisia. Mikä itsetunto olisi itäsuomalaisilla, jos yliopistomme kohta lähestyisivät sadan vuoden ikää.

Millään muulla Euroopan kansalla ei ole tallessa sellaista määrää runoja ja muuta perimätietoa terveydenkään edistämisestä ja sairauksien parantamisesta kuin suomalaisilla. Loitsuja on koottu erityisen paljon Pohjois-Savosta, missä Maxeniuskin toimi yli neljännesvuosituhatta sitten. Mutta noita aarteita ei ole analysoitu. Sen tiedämme, että kuopiolaisen **Pirkko Meriläisen** väitöskirjan mukaan oli v. 1983 noin joka kuudes väestöstämme käyttänyt perinnehoitoja elämänsä aikana. Kansanparannus siis eli ja voi hyvin silloin. Nyt luvut lienevät vieläkin suuremmat. *Tiedelehdessä* vastikään julkaistu tieto näet kertoo, että puolet suomalaisista sanoo, että kansanparantajilla on sellaista tietotaitoa, joka puuttuu virallisen terveydenhuollon edustajilta. Milloin tuolle kansamme omalle tietopankille löytyy ammentajansa? Miksi tiedelehden artikkelin sävy on samanlainen kuin Maxeniuksen aikana kohta kolme vuosisataa sitten? □

Kalevalan päivänä
Osmo Hänninen

Tervetuloa vuosikokoukseen

Savonkielen seuran vuosikokous on **lauantaina 23.4.2005 klo 10.00** Pohjois-Savon liiton maakuntasalissa, Sepänkatu 1, Kuopio. Esillä sääntöjen määräämät asiat. Kokouksen jälkeen alkaa Savon murremestaruuskilpailu klo 12.00.

Sinustako murremestari?

Savon murremestaruutta ratkotaan taas **laavantaena 23.4.2005 klo 12.00** Pohjois-Savon maakuntasalissa, Sepänkatu 1, Kuopio. Kilipaelun voettajat piäsöövät Suomen Heimojen liiton järjestämiin SM-murremestaruuskisoihin kesä-heinäkuun vaihteessa 2005 Suomussalmelle. Heille järjestetään valamentaatumistillaesus. SM-kisassa kilipaellaan sekä joukkue- että yksilötasolla. Ommaan puhheeseen vappaasta aeheesta aekoo annetaan kolome minnuuttia ja toesena tehtävänä on selevittee kaekelle kansalle selevällä savolla etukätteen annettu herraenkielinen teksti. Pisteet 1-10 tesjmualin tarkkuuvella.

Reippaasti mukkaan!

Ilimottaavu huhtikuun 15. päevään männessä

p. 050 381 5384

Eduskunnan puhemies **Paavo Lipponen**
Savolaisen osakunnan 100-vuotisjuhla, Vanha Ylioppilastalo 19.2.2005

Savon humanistista perinnettä jatkettava Maahanmuutosta dynamiikkaa Itä-Suomeen

Monet vuosien kultaamat muistot heräävät ajatellessani aikaa Savolaisessa osakunnassa 1960-luvun alussa. **Linda Laitinen**, "**Mari**" vahvasti läsnä olevana emännöitsijänä, **Väinö E. Kinnunen** hallitsevana osakunta-aktiivina, loivat ilmapiiriä Uuden ylioppilastalon 6. kerroksessa. Meillä on muistissa Marin huomautus: "Poes paestamaton liha osakunnan pöydältä."

Meitä tuli silloin osakuntaan muutama kirjallisuutta harrastava opiskelija, jotka halusimme muuttaa perinteisen menon. Asetuimme *Susj*-lehteen saadaksemme asiallemme laajempaa kantavuutta.

Tämä vaihe jäi lyhyeksi. 1960-luvun radikalismien riennot, Sadankomitea ja muut, veivät mennessään. 1960-luvun alkupuoli, osakuntien käymistila mukaan lukien, oli luovaa aikaa, vapaata ajatusten vaihtoa sukupolvien välillä, aatteellista keskustelua ilman puoluepoliittista karsinointia. Tämä kaikki jäi ylipoliittisoinnista ja massaliikehännän jalkoihin. 1960-luku päättyi vuoteen 1968, kun Vanha vallattiin.

Pääsin ylioppilaksi Kuopion lyseosta 1959. Silloin Suomessa oli tarjolla yhtä monta yliopisto- ja korkeakoulupaikkaa kuin meitä ylioppilaita valmistui. Olimme eliittiä sanan varsinaisessa merkityksessä. Kuopiossa meidän luokillamme oli muutama maaseudulta lukioon päässyt lahjakas poika – siihen aikaan varallisuus ja asuinpaikka määräisivät yhä ennalta nuoren ihmisen elämäntulkua.

Sotien jälkeistä poliittista elämää Pohjois-Savossa hallitsi siirtolaisten asuttaminen. Maakuntaan ei kehittynyt suurempaa teollisuutta ja sen ympärille vahvaa työväenkulttuuria - vain Varkaus tästä poikkeuksena. **Urho Kekkonesta** oli tullut kainuulainen ja Savon tunnetuin poliitikko **Veikko Vennamo** oli helsinkiläinen. Sanonta maakunnan perukoilta 50-luvul-

ta: "Jos lukko vuan *Aku Ankkoo* ja iänestä pientalonpoekia, voep pysyvä suurvaltaen ristiriitoen ulukopuolella."

Hieman uneliaassa hallinto- ja koulu-kaupungissa Kuopiossa vaikutti eräänlainen porvarillisen kulttuurin hillitty charmi, loistavana esimerkkinä piispa **Eino Sormunen**, jonka filosofian luentoja kuuntelin Kuopion kesäyliopistossa. Humanistinen perinne eli Savossa vahvana, siitä jäivät parhaimmat eväät opin tielle.

Tilanne muuttui 1960-luvun jälkipuolella. Perustettiin Kuopion yliopisto, tai paremminkin Itä-Suomen yliopisto kolmelle paikkakunnalle jaettuna. Savolaiset eivät olleet tähän tyytyväisiä: Itä-Suomeen ei syntynyt Oulun tapaista vahvaa yliopistokeskusta Helsingin vastapainoksi. Toisaalta koulutuksellinen tasa-arvo parani ja alueellinen kehitys tasapainottui. Korkeakoulutuksen piiriin tuli suuri osa ikäluokasta. Ylioppilaat eivät enää olleet "vanhojen hyvien aikojen" eliittiä - symbolisesti tämä todistettiin polttamalla ylioppilaslakki.

Tänä päivänä Suomi on maailman kilpailukykyisin maa, jonka menestyksen salaisuus on kaikille lapsille ja nuorille tarjolla olevassa koulutuksessa aina korkeinta astetta myöten. Vain huippujen tuottaminen ei riitä takaamaan kilpailukykyä osaamisperusteisessa taloudessa. Suomen koululaisten hyvä menestys PISA-vertailussa kertoo tasa-arvon merkityksestä opetusjärjestelmän lähtökohdista.

Suomi on nostanut tutkimus- ja kehityspanostaan tuntuvasti kahdella merkittävällä päätöksellä: ensimmäinen 1986, jolloin tavoitteeksi asetettiin 2,2 prosenttia bkt:sta, toinen 1995, jolloin tavoitteeksi määrättiin 3,2 prosenttia. Vaikka T&K-panos on nyt 3,5 prosentissa, on perusteltua lisätä nimenomaan julkisia tutkimus-

määrärahoja, kun suuryritykset näyttävät jossakin määrin vähentävän tutkimustoimintaansa.

Määrällisen tutkimuspanoksen lisääminen ei kuitenkaan takaa menestystä globaalissa kilpailussa. Voimavarojen tehokkaampi hyödyntäminen muodostuu jatkossa yhä tärkeämmäksi. Innovaatiojärjestelmä on saatava toimimaan entistä paremmin. Se vaatii vielä suurempaa avoimuutta ja kykyä verkostoitua niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Suomen yliopisto- ja korkeakouluverkko on laajuudeltaan kypsä. Nyt on keskityttävä vahvoille osaamisalueille ja hakeamaan tehoa verkostoitumisesta. Yliopistoille annettua alueellista vastuuta ei pidä tulkita siten, että yliopistoista pitäisi tehdä täyden palvelun taloja. Voimavarojen, kuten EU-varojen käyttöä on tarkoin harkittava.

Ymmärrän pyrkimykset kehittää teknistä yliopistotason koulutusta. Snellmanin 200. juhluvuoden aattona kysyn kuitenkin, miten jaksaa savolainen humanistinen perinne. Opiskelu näyttää menevän yhä enemmän eriytyneeksi putkeksi, johon lähdetään jo lukiossa. Kielitaitoa ja muuta riittää, mutta missä on yleissivistys? Näin joutuu kysymään, kun pitkän linjan duunarit pärjäävät TV:n tietokilpailuissa paremmin kuin kovan karsinnan läpi yliopistoihin päässeet opiskelijat.

Itä-Suomessa eletään henkisesti yhä, jos ei hevostavetoista, niin höyryveturin ja hiekkatieonnikan aikaa. Etäisyydet – sata tai parisataa kilometriä – ovat kansainvälisessä mitassa mitättömiä. Koko itäinen Suomi verkostoituu etelään Helsingin metropolialueeseen. Maakuntien rajat muuttuvat keinotekoisiksi, kuntarajoista puhumattakaan. Selviytymisen mahdollisuus on vahvoissa osaamisvetoisissa aluekeskuksissa ja niiden verkoissa. Muu on puuhastelua, jossa tietenkin riittää projekteja poliittisille hääpäijöille.

Savosta totuttiin katselemaan maailmalta, puhutaanpa vaikka Etelä-Savon kartanokulttuurista, Savonlinnan oopperasta tai **Snellmanin** kuopiolaisista avauksista. Niin hyvä asia kuin itsenäistyminen olikin Suomelle, nimenomaan Itä-Suomi menetti jotakin kansainvälisestä perinteestään.

Nyt tilanne on muuttunut. Yliopistot ja korkeakoulut eivät hae kumppaneita vain Euroopasta, vaan myös Aasiasta ja muilta mantereilta. Savon vanhoja perinteitä ajatellen Venäjä tarjoaa Itä-Suomelle suuria mahdollisuuksia. Ennen 1. maailmansotaa liikenteen jakolinja kulki Helsingin ja Pietarin puolivälissä, suurimman osan Itä-Suomesta jäädessä Pietarin puolelle. Suomi on kehittänyt aktiivisesti Venäjälle jostavataa infrastruktuuria, viimeksi päätöksillä Lahti-Luumäki –radan ja Lappeenranta-Imatra –tien parantamisesta. Savon radan kunnosta on myös huolehdittava. Venäjän kanssa alkavissa neuvotteluissa voitaneen turvata Saimaan kanavan liikenteen jatkuminen. Venäjältä odotamme Helsinki – Pietari -radan Venäjän puoleisen osuuden tason nostamista.

Savon, koko Itä-Suomen tulevaisuus on turvattava dynaamisella kehittämisellä ja avautumisella. EU:n rakennerahastoista tarvitaan edelleen tukea, mutta tuet vähenevät ja ne on porrastettava selkeämmin heikoimpien alueiden hyväksi.

Suurimmaksi huoleksi osoittautuu kuitenkin Itä-Suomen väestökehitys. Etenkin Pohjois-Pohjanmaa on yritysten investointipäätöksissä etulyöntiasemassa suotuisan demografiansa ansiosta. Savossa ja muualla Itä-Suomessa tähän voidaan parhaiten vastata maahanmuuttoa lisäämällä. Kun Kuopion torilla kuulee afrosuomalaisen myyjän kuuluttavan muikkukukkoa savon kielellä, alkaa usko maakunnan tulevaisuuteen palata.

x x x

Savolaisuudessa on eri puolia. On se, joka kommentoi: “Mittee se tuokii luuloo olevasa.” Toivoisin, että enemmänkin otettaisiin esimerkkiä edesmenneestä ystävästäni, pankinjohtaja **Matti Korhosesta**. Kun Korhoselta, aina aurinkoiselta, kysyttiin syytä levään hymyyn, hän vastasi: “Yritän peitellä luontasta vaatimattomuuttanj.”

Savolaisuus on minulla hankittu ominaisuus, mutta yritän siirtää sitä eteenpäin uudelle sukupolvelle. Säännöllisin väliajoin kysyn tyttärltäni: ossoottako olla ylypeitä savolaisista sukujuuristanna! □

Pasi Lyytikäisen säveltämä Helsinkiin-ooppera esitettiin Helsingissä, Mikkelissä ja Kuopiossa. Ooppera sävellettiin Helsingin Savolaisen Osakunnan 100-vuotisquejhuilien kunniaksi.

Pasi Lyytikäisen esittely on hänen omaa tekstiään Nerkoon kyläkirjasta, jonka on toimittanut Leo Puurunen.

Pasi Lyytikäinen, säveltäjä

Olen syntynyt 2.10.1975 Nerkoolla. Kotipaikallani asuvat edelleen vanhempani **Raili** ja **Alpo**. Isäni on kotoisin Piela-vedeltä ja äitini Liperistä. Veljeni **Juha** asuu nykyään Piela-vedellä ja isosisko **Päivi** Kuortaneella. Nerkoon koulua kävin v. 1982-88 ja muutin opintojen perässä Nerkoolta pois v. 1991.

Monet ovat ihmetelleet, kuinka ajau-
duin musiikin ammattilaiseksi suvusta,
jossa muusikkoja ei ole ollenkaan. Kuit-
tenkin kotonamme laulettiin paljon pie-
nenä ollessani. Kotitöitä tehdessään isä
ja äiti laulelivat iskelmiä ja kansanlauluja.
Nämä tarttuivat korvaani, ja varhain aloin
itse toistaa sävelmiä laulaen. Itse asiassa
opin ensin laulamaan, sitten puhumaan
ja vasta viimeksi kävelemään. Asioiden
tärkeysjärjestys on myöhemminkin säi-
lynnyt.

Esiinnyin ensimmäisen kerran kolmi-
vuotiaana Nerkoon koulun joulujuhlas-
sa. Isoveljeni oli mukana luokkansa näy-
telmässä, ja minä tietysti katselin katke-
rana vierestä, kun hän harjoitteli juhlaa
varten. Niinpä aloin vaatia, että minunkin
pitäisi päästä esiintymään. Lopulta äiti ei
jaksanut kuunnella valitustani, vaan soitti
silloiselle koulun johtajalle, **Arvi Tsok-
kiselle**, ja kysyi, mahtaisiko tämä onnis-
tua. Arvi vastasi: ”Mikäs siinä, jos kantti
kestää”. Niinpä lauloin *Joulupuun on ra-
kennettu*. Siitä kylän mummit liikuttuivat.
Vähemmän liikutusta aiheutti se, kun juok-
simme **Räihän Jarnon** kanssa käytäväs-
sä ja lauloimme: ”Hei, tenttu-ukot hyppi-
kää...” Myöhemmin koulu ja varsinkin
nuorisoseurantalo tuli tutuksi. Siellä oli

1980-luvun alussa usein iltamia, joissa
sitten lauloin kupletteja, varsinkin **Jaak-
ko Tepon** lauluja.

Ensimmäisellä luokalla kävin puoli vuot-
ta pianotunneilla. Opettaja piti minua aut-
tamattoman epämusikaalisena. Ei tosin
omakaan kiinnostukseni pianonsoittoon
silloin vielä suuri ollut. Meillä kotona ei
ollut pianoa, joten harjoittelua ei ollut
tuntien ulkopuolella nimeksikään. Sitä
paitsi pienen pojan – painoin 18 kiloa
vuonna 1982 - silmissä keskiluokan Hel-
las-piano näytti käsittämättömän suurel-
ta. Toisella luokalla sain harmonikan ja
opettajaksi **Ari Pasasen**, jonka johdolla
opettelini *Metsäkukat* ja *Säkkijärven-
polkat*. Harmonikkaa soitan silloin tällöin
edelleenkin, lähinnä omaksi ilokseni.

Peruskoulun jälkeen musiikkiopinnot
muuttuivat satunaisesta harrastelusta
määrätietoiseksi puurtamiseksi. Menin
soitto-oppilaaksi Lahteen, sotilasmusiik-
kikouluun. Käteeni lyötiin huilu ja sanot-
tiin, että minulla on neljä vuotta aikaa
opiskella ammattimuusikoksi. Opettajak-
seni sain Päijät-Hämeen konservatorios-
ta loistavan **Rainer Risbergin**. Tällöin
aloitin myös musiikin teorian opinnot.
Aloin kiinnostua säveltämisestä ja klassi-
sista musiikista. Lahden kaupunginor-
kesteri alkoi kehittyä huimaa vauhtia
maailmanluokan tekijäksi. Kävin usein
kuuntelemassa sen konsertteja. Lainasin
myös orkesteripartituureja ja aloin tutus-
tua sävellysten sielunelämään tarkemmin.

Sotilasmusiikkikoulussa elettiin tiukan
sotilaskurin alla. Muodollisesta kurista
huolimatta – tai ehkä juuri sen ansiosta –
musiikin opiskeluun jäi paljon aikaa. Si-
hen liittyi paljon orkesterisoittoa. Soitin
soittokunnassa yleensä pikkoloa. Näihin
aikoihin syntyivät ensimmäiset kunnian-
himoiset sävellysyritelmät. Opiskellessa-
ni v. 1997 Maanpuolustusopistossa Lap-
peenrannassa tein päätöksen hakeutua
Sibelius-Akatemiaan opiskelemaan sävel-
lystä. Tähän minua kannustivat silloiset
musiikinteorian opettajani **Jorma Kontu-
nen** ja **Kari Karjalainen**.

Pääsin Sibelius-Akatemian sävellys-
luokalle v. 1997. Keskeytin opintoni Maan-
puolustusopistossa ja muutin Helsinkiin.
Sävellysopettajinani ovat olleet profes-

sorit **Erkki Jokinen** ja **Paavo Heininen**. Olen opiskellut tämän lisäksi useilla mestarikursseilla muun muassa **Esa-Pekka Salosen**, **Magnus Lindbergin**, **Marco Stroppan** ja **Oliver Knussenin** johdolla. Huilunsoiton opettajana minulla oli musiikin tohtorit **Matti Helin** ja **Ilari Lehtinen**. Orkesterinjohtoa opiskelin **Harri Karrin** johdolla. Olen johtanut muun muassa Ylä-Savo Sinfoniettaa, Ylioppilaskunnan soittajia, Akateemista puhalinorkesteria ja kamariorkesteri Camista. Koska ihmiselle on annettu sormet, en käytä tahtipuikkoa.

Valmistuin musiikin kandidaatiksi v. 2002 ja musiikin maisteriksi tänä vuonna 2004 – toivon mukaan. Vuonna 2002 minut valittiin Suomen Säveltäjät ry:n jäseneksi. Olen toiminut useissa musiikkihallinnon tehtävissä, muun muassa Ung Nordisk musik:n puheenjohtajana ja Lapinlahden kunnansäveltäjänä. Sävellystyön lisäksi olen myös kirjoittanut musiikista lehtiin ja eri julkaisuihin sekä luennoinut omasta musiikistani muun muassa Sibelius-Akatemiassa ja Helsingin yliopistossa.

Teoksiani on esitetty Pohjoismaiden lisäksi muun muassa Yhdysvalloissa, Iso-Britanniassa, Saksassa ja Japanissa. Teokseni Par palkittiin v. 2002 Lontoossa järjestetyssä Tong Piano Duet kilpailussa. Sävellystuotantoni koostuu pääasiassa orkesteri- ja kamarimusiikista. Näyttämöteoksia minulla on kaksi: vuonna 1999 sävelletty Paletti sinfoniaorkesterille ja kahdeksalle tanssijalle sekä parhaillaan työn alla oleva esikoisopperani Helsinkiin, joka perustuu **Juhani Ahon** samannimiseen pienoisoromaaniin. Teoksen ensi-ilta on Helsingin yliopiston Savolaisen osakunnan satavuotisjuhlien yhteydessä Helsingin vanhassa oopperatalossa 19.2.2005.

Vapaa-aikani kuluu perheen parissa. Asumme Helsingissä ja muutamme keväällä 2004 Vuosaaren taiteilijataloon. Nerkoolla käymme useita kertoja vuodessa. Olen ollut iloinen nähdessäni Nerkoon kylän kasvavan vuosi vuodelta ja talo talolta. Se on pieni ihme nyky-Suomen maaseudulla! Onnittelut koko kylälle siitä ja voimia teille, jotka teette työtä kylän yhteisten asioiden eteen!

Rupatellaan, kun raitilla törmätään.

Terveisin

Pasi Lyytikäinen

P. S. Edellä olevan Pasin sähköpostilla huhtikuun alussa lähettämän jutun jälkeen on lehdissä kerrottu lisätietoa Pasin “urotoista”: *Iisalmen Sanomat* kertoi, että Ylä-Savon seura Helsingissä on myöntänyt Pasi Lyytikäiselle apurahan oopperan sävellystyöhön. Ooppera on samalla Pasin diplomityö. *Savon Sanomat* kertoo 15.4.2004, että Lyytikäisen soolopiano-teos *Coma* kantaesitetään tänään Berliinissä. Kevättalvella 2003 *Coman* ohella valmistui *Zephyr*-niminen trio klarinettille, viululle ja pianolle. *Zephyr* kantaesitettiin viime vuoden toukokuussa Lontoossa.

Matti ja Liisa haastatteli Pasia 15.4.2004 lehteen. “Helsinkiin” on kirjoitettu vuonna 1889, ja Aho on ollut sitä kirjoittaessaan minun ikäiseni, totesi Pasi. Kertomuksessa kuvataan varakkaan virkamieskodin ylioppilaaksi päässeen pojan **Antti Ljungbergin** ensimmäinen matka Kuopista pääkaupunkiin: ensin laivassa Savonlinnan kautta Lappeenrantaan, sitten junassa Helsinkiin ja lopuksi hänen ensimmäinen iltansa toverien kanssa Kappelissa laitakaupungille lähtöineen aamu-puolen tunteina.

Pasin vaimo **Johanna Oksanen - Lyytikäinen** on yksi oopperan puvustuksen suunnittelijoista. Pasille jäi hyvät muistot kunnansäveltäjänä olemisestaan Lapinlahdella. □

Leo Puurunen

Satavuotias Savo

Helsingin yliopiston Savolaisen Osakunnan vuosijuhlat pidettiin perjantaina ja lauantaina 18.-19.2. Päiväjuhla oli kaikille avoin tilaisuus Helsingin yliopiston suuressa juhlasalissa. Siihen osallistui arviolta kaksisataa henkeä. Lauantai-illan iltajuhlaan Vanhalla ylioppilastalolla oli paikkan saanut reilut 430 vierasta. Iltajuhlassa kirjoitettiin alle uusi ystävyyssovitmus Linköpingin yliopiston Wermlands Nationin kanssa ja jaettiin Suomen Kulttuurirahastoon itsenäisenä rahastona kuuluvasta Eero Hämäläisen stipendiraahastosta ennätyselliset 22 000 euroa. □

"Salli kansan tään sisukon suomen kielellä kirotta..."

Sanasta voimaa

Kalevalan savontaja Matti Lehmonen esitti rehevän esitelmän sanan voimasa Iisalmen Kalevalaisten Naisten ja Iisalmen kaupungin järjestämässä Kalevalanpäivän juhlassa lauantaina 26.2. Iisalmen Kulttuurikeskuksessa:

Raamatun mukaan sana oli alussa. Näin kertoo Johannes. Sanalla Jumala loi, kuten kertoo ensimmäinen Mooseksen kirja.

Kalevalan sana ei ollut luomiskäskey, vaan ajatuksen käynnistäjä ja ilmaisukey. Se syntyi tarpeen mukaan, tärkeän asian pakosta.

Varsinainen luominen oli Kalevalassa puhtaasti fyysinen tapahtuma:

*"Kämmensyrjän sipasulla
niemen nokkija terotti,
kantapiäsä kuapasulla
kutupaekan tekj kuhalle,
missä pienem paakum piästi,
siihen synty syvä paecka.*

*Missä ronkalla rönötti,
siihen synty sillee ranta,
missä polskutti polovi,
loe siihel lohiapaja,
puski piätä muata vaste,
siihel laetto lahukoeta.*

*Siitä ui vähä' ulommaks,
suuren selän seotuville;
sinne laetto luotoloeta,
kasvatti salakarija
perämiehem pelättimeks,
kiusaks kippariv vihase."*

Näin muotoili Ilmatar maailmaa, joka oli syntynyt sotkan munasta. Meri ja ilma olivat olleet jo ennen luomista. Ilmatar lausui myös ensimmäiset sanat. Hän valitti satoja vuosia kestänyttä raskauttaan ja tuuliajolle joutumistaan.

*"Voeham päevijä polose,
viikkoja viha' alase.
Joovunko joroj jälille,
ijäksenj ilima' alle,
joka tuulen tuuvitella,
joka ualtose' ajella
näellä väljillä vesillä,
avaroella uallokoella.*

*Siellosj sietännä pysyvä
piikana pilivem piällä,*

*eeikä tyhjee typeröejä,
ulapoeta uiskennella:
Kyllä tiällä on kylmä,
joka varpaassa vapina,
uallossa uiskennellessä,
pinnalla pysytellessä.*

*Voeha' Ukko, ylj-jumala,
kantaja iliman kanne!
Tule tänne tarvittaessa,
kääpä tänne kututtaessa,
piestä piika piinastasa,
mahan koskusta kovasta;
koeta jootuin kiirehtijä,
vielä ösj välemmin tarve!"*

Väinämöinen osasi puhua jo ennen syntymäänsä. Hän oli tuskastunut äitinsä kohdun ahtauteen:

*"Kuule kuu, aarinko aata,
Otava opasta miestä
näeltä oovolta ovilta,
vieraelta veräjän suilta,
tästä pienestä pesästä,
ahtaasta asumuksesta!
Suata mualle matkamiestä,
ilimoelle immeeslasta,
kuutamota kahtelemmaa,
aarinkota ihhaelemmaa,
seetentähtee tähystämmää,
mualimoo mulukoelemmaa."*

Sana oli siis niin tärkeä, että se oli annettu ihmiselle valmiina, "a priori" kuten **Immanuel Kant** olisi sanonut. Se oli myöhemminkin niin tärkeä, että kannatti hakea kolmea puuttuvaa sanaa Tuonelasta ja **Antero Vipunen** vatsasta. Olisihan veneen voinut veistä kirveelläkin, mutta sanan voimalla "vene synty vestämätä, laeva lastu' ottamata".

Oli monenlaisia sanoja. Syntysanat tuntemalla saattoi hallita rautaa, tulta, tauteja ja käärmeitä. Sana oli asioiden ja olioiden tosi olemus, idea. Käviköhän **Platon Väinämöisen** opissa? Olihan hän huomattavasti tätä nuorempi. Sana asui muistissa, joka joskus petti. Kukaan ei kirjoittanut sanoja muistiin Kalevan kankailla. Verbi 'kirjoittaa' tarkoittaa *Kalevalassa* kirjomista, kirjavoittamista, siis kirjavaksi koristelua, kuten Sammon

tilauksessa.

*"Taia en Sampoa takoa,
kirjokantta kirjoitella."*

Tai se tarkoitti piirtämistä, kuvittamista, kuten **Kullervon** hirttämiskohtauksessa. Runot lienevät syntyneet ja myös pitkään eläneet ennen kirjoitustaitoa. Sanaa hallitsi se, joka oli *'tievoluta terävämp, sanav voemalta väkevämp'*. Sana on arvokas. Kun annamme sanamme jonkun tai jonkin puolesta, otamme vastuun. Tunnussana päästi kaukopartiosta palaavan sissijoukon omien tulilinjoihin läpi. Salasanalla pääsemme käsiksi omaan *tiliimme huijarloeh*e huomoomata, keenokonnaen keksimätä.

Sana on monitahoinen, joskus myös monimielinen symboli. Nimi on enne *Kalevalassakin*. **Lemminkäinen** oli todella lemminkäinen. Tosin hän lievensi imagoaan lukuisilla lisänimillä. Mahtoiko tämä **Ahti Kauko Saarelainen** uskoa, että nimen enteellisyyttä voidaan ohjailla nimimerkkeilyllä. Ei ollut apua! Lemminkäinen oli ainoa, joka jätettiin kutsu-matta Pohjolan häihin huonon maineensa takia. Miten mahtaa onnistua imagon kohennus julkkiskokelaalta, joka muutti kunniallisen, selvän ja lyhyen **Närhin Helmenkalastajaksi**. Se saattaa kuulostaa monen korvassa **Onnenonkijalta**. Eikä nimi ole ihan aina enne. Kiekkoleijonain valmentaja vaihtoi kesken ottelun **Lampaisen Mesikämmeneen**, mutta Ruotsi vain voitti. Tai toisin päin: **Uno Savolainen** Pöljältä on aivan älykäs mies!

Vaan missä on paljon sanoja, sieltä ei syntikään ole kaukana. Kun tosi sanat loppuvat, kuten **Joukahaiselta**, keksitään "stiignafuulia", mahtisana, jonka suurin arvo on vaikeatajuisuus ja sisällyksetömyys.

Mikä on sanan tulevaisuus? En sano visio, koska sekin on stiignafuulia. Onko se iltaja sensaatiolehden pintaliitokieli, kertakäyttöön tarkoitettut sanat, jotka jäävät mainos- ja viihdetekstien kautta *'märreöspalana mätkytettäviks'*? Onko se hasanajon sekoittumista asiategstinkin kummajaisiksi? Voiko jokin ammatti olla mediaseksikäs! Onko se ankeaa anglistien ahdistusta? Olenko minä vielä minä vai onko minusta tullut sinä? Onko se parastaan yrittävän ja katsonmihinseriittää- urheilijan uustarzanin kieltä: "Kyy mä voin pelaa sun kaa"? Onko se

viikon listaykkösiskelmä, jossa on kaksikymmentä kertausta, kymmenen sanaa, viisi virhettä ja yksi ajatus? Onko se Eurovision laulukilpailuun tehty sanoitus? Onneksi ne ovat nykyisin englantia. Kuulija kärsii vähemmän, kun ei ymmärräkaikeaa.

Saisiko eurovisiomössöstä voimaa? Entä saako sitä oikeista sanoista? Mitä on sanan voima? Tuskin se on energiaa, jota fyysikot tutkivat ja voimalat tuottavat. Se lienee mahtia, voimista, osaamista, tahtoa, kykyä, tietotaitoa, suomalaista sisua. Se on varmasti ainoa voima, joka säilyttää pienet kansat, pienet kielet, jopa murteet. Kiinalainen kielentutkija väitti, että kielellä pitää olla sata miljoonaa puhujaa, jotta se säilyisi. Näin uskoo kiinalainen. Islantilainen uskoo aivan muuta ja uskon hänen uskovan oikein. Optimistina uskon, että sana saa vielä voimansa takaisin eikä huku voimasanojen riettauteen. Siitä huolimatta olen hyvin huolestunut. Tämä huoli innoitti minut kokeilemaan *Kalevalan* järeintä asetta, loitsua. Kuten varmaan tiedätte, on *Kalevalassa* 57 loitsua. Tein pari vuotta sitten loitsun suomen kielen puolesta. Jonkun korvassa se saattaa kuulostaa enemmän rukouksesta. Siihenkin olen valmis, jos se auttaa. Toivottavasti vastaanottaja, joka ymmärtää kaikkein mielen, ottaa suojelukseensa suomen ohella myös savon kielen.

Anna soia suomen kielen

*Anna armias Jumala
taatto taivaassa asuva
aina soia suomen kielen
köyhimmillään kylillä,
rikkaammilla rintamailla,
kaupungeissa kasvavissa.*

*Salli kansan tään sisukon
suomen kielellä kirotta,
sillä myöskin siunustella,
sillä itkeä ikävät,
sillä kaihot kaiutella,
sillä riemunsa remuta.*

*Suojelethan suomen kieltä
vierasintoilun vioilta,
että aina se eläisi,
sävykkäänä säkenöisi
tässä kansain kattilassa,
papukajain Paapelissa! □*

Merkkipäiviä

100 vuotta

16.8. **Essi Vallan** syntymästä. Valta syntyi Lapinlahdella ja kuoli Helsingissä 1999. Hän työskenteli kustannusvirkailijana Otavassa 1939-70 ja toimi Minna Canthin seuran johtokunnassa 1965-70. Hänen esikoisteoksensa Tuli poltti Tuomaan talon ilmestyi 1940. Muita teoksia: Piha (1952), Puisto (1963), Kesää syksyllä (1967).

11.11. **Yrjö Hämäläisen** syntymästä. Kuopiossa syntynyt Hämäläinen oli teatterimies, joka toimi näyttelijänä ja teatterinjohtajana eri puolilla Suomea (Hämeenlinna, Turku, Viipuri). Hän kirjoitti radiokuunnelman (Auto kiittää sillan yli, 1937), näytelmiä (mm. Eläköön Turku!, 1940-41), salapoliisiromaanin (Kuolema vieraillee ensi-illassa, 1945) ja lastenkirjan Kettu Repolaisen teatteri (1957).

14.11. **Eino Hosian** syntymästä. Hosia syntyi Punkalaitumella ja kaatui sodassa 1941. Hänen esikoisteoksensa, novelli Kypsyyntä viljaa ilmestyi 1937. Muita teoksia: Orjantappuratie (1938), Tulipunaiset ratsastajat (1938) ja Musta aurinko (1941). Erikseen on mainittava talvisotaromaani Tuliholvin alla (1940) ja Kukkiivia hautoja (1945), joka sisältää jälkeensä jääneitä novelleja.

125 vuotta

9.4. **Maria Jotunin** syntymästä. Jotuni syntyi Kuopiossa ja kuoli 1943 Helsingissä. Hän kuuluu suomalaisen kirjallisuuden klassikoihin. Esikoisteos, novellikokoelma Suhteita ilmestyi 1905. Muita teoksia: Rakkautta (1907), Arkielämää (1909), Kun on tunteet (1913), Martinin rikos (1914), Jussi ja Lassi (1921), Tyttö ruusutarhassa (1927). Tunnettuja ovat myös Jotunin näytelmät: Miehen kylkiluu (1914), Savu-uhri (1915), Kultainen vasikka (1918) ja Tohvelisankarin rouva (1924). Jotunin kuoleman jälkeen ovat ilmestyneet Maria Jotunin aforismit (1959) ja avioliittoromaani Huokuva talo (1963).

130 vuotta

20.4. **Kaarle Aksel Gottlundin** kuolemaa. Gottlund syntyi 20.4.1796 Ruotsinpyhtäällä ja kuoli Helsingissä. Hän oli kansanrunouden kerääjä ja runoilija. Hän toimitti runokalenteria Sampo ja julkaisi kirjallisuustieteellistä albumia Otava eli Suomalaisia Huvituksia I-III (1831-32, 1929). Teoksia: Pieniä runoja Suomen pojille ratoksi I-II (1818-21), Runola (1840), Ruotsin suomalaismetsiä samoilemassa. Päiväkirjaa vuoden 1817 matkalta (1928, 1985), Vermlannin päiväkirjaa 1821 (1986).

175 vuotta

17.4. **Eero Salmelaisen** syntymästä. Salmelainen syntyi Nerkoossa ja kuoli 1867 Kuopiossa. Hän oli kansansatujen tutkija ja julkaisija. Hänen pääteoksensa on neliosainen kansansatukokoelma Suomen kansan satuja ja tarinoita (1852-66).

(*Tiedot Suomen Kirjailijaliiton sivuilta*)

Moni ei tiedäkään, että Suomen kansan ensimmäinen satujen kokoaja Eero Salmelainen syntyi Kirmalla. Salmelaisen muistomerkki "Köyhän nauris" on samalla kylän eräänlainen symboli. (*Seppo Kääriäisen nettisivuilta*)

Snellman 200-juhlavuosi 2006

J.V. Snellmanin (1806-1881) juhlavuoden avaus on ti 3.1.2006 Kuopion Musiikkikeskuksessa. Avausviikolle tulee runsaasti ohjelmaa, joka on jo lähes lopullinen. Yksi varmistuneista on su 8.1.2006 J.V. Snellman ja suomen kieli -seminaari Pohjois-Savon liiton maakuntasalissa. Seminaarin järjestää Suomen Heimot ry yhdessä Savon kielen seuran kanssa. Yhteyshenkilö on professori **Osmo Hänninen**.

Lopullinen ohjelma julkistetaan Helsingissä 12.5.2005.

"Kirjoitti ehdottomasti kauneinta ja suloisinta suomen kieltä"

Oikein vai väärin ymmärretty *Eero Salmelainen*

Pekka Laaksonen

Hän oli kaikkien ylistämä suomen kielen mestarillinen viljelijä ja lupaava tiedemies, lasten rakastama satuseppo, monipuolinen kulttuuripersoonallisuus. Ihailevaa ihmetystä, jolla häneen suhtauduttiin, lisäsi suuresti hänen nuoruutensa ja hänen miellyttävän ulkomuotonsa lapsekkuus. Hänen käytöksensä oli vaatimaton ja sävyisää. - **Martti Haavio** 1955.

Väitöskirjaa voidaan pitää aikaan ja olosuhteisiin katsoen varsin tyydyttävänä ja kunnioitettavaa tietomäärää osoittavana, ja se on yksinomaan valitettavaa, että sen onneton kohtalo aiheutti, että sen tekijä täysin lannistuneena vetäytyi kokonaan pois tieteelliseltä uralta. - **Jouko Hautala** 1954.

Kaikki pyrkimykset olivat hänen mielestään nyt turhia; yksin ajatus kodikkaasta perhe-elämästä oli muuttunut tuulentuvaksi, hän kun itse piti parhaimpana ratkaisuna katkaista rakkaussuhteensa erääseen miellyttävään neitoon. Nuori lahjakas, mutta luonteeltaan heikko tutkija sortui väkijuomien pariin eikä ajatellut enää tulevaisuuttaan. - - Hän hylkää nyt iäksi Helsingin, jonne jäävät toverit, opinnot, tulevaisuus kaikki. - **Sulo Haltsonen** 1931.

Oppihistoria on muovannut **Eero Salmelaisen** kohtalosta surullisen tarinan, joka kertoo, mihin kirjallinen varkaus, plagiointi, voi lahjakkaan tutkijan sortaa: väkijuomien pariin. Tarinaa on dramatisoitu kahdella tavalla. Väitöskirjaa edeltävä aika on kuvattu monin myönteisin ylisanoin, sen jälkeinen aika henkisen ja ruumiillisen rappion kaudeksi. Kumpikin näkemys on karikoitu, erheellinenkin. Suurmieskultin varaan rakentuva kulttuurihistoriamme tarvitsee tällaisia varoitustarinoita. Kiintoisin ja dramaattisin motiivi Salmelaisen

tarinassa on kuitenkin kerran toisensa jälkeen epämääräiseksi jäävä tieto, jonka mukaan hänen väitöskirjansa olisi kenties sittenkin voitu hyväksyä. Miten asian laita on? Mitä Keisarillisen Aleksanterin yliopiston historiallis-kielitieteellisen tiedekunnan pöytäkirjat todella kertovat?

Erik Rudbeck eli Eero Salmelainen oli aloittanut opintonsa Helsingissä syksyllä 1849. Hän oli syntynyt Iisalmessa 1830. Kirjailijanimensä hän lienee muovannut juuri syntymäpaikkansa mukaan. Koulun hän kävi Kuopiossa. Lukion rehtorina oli **Fabian Collan**, Eero Salmelaisen serkku, joka oli kiinnostunut kansanrunouden tutkimuksesta ja tunsu hyvin *Kalevalan*. Hän oli kirjoittanut pari artikkelia suomalaisesta mytologiasta ja suunnitellut väitöskirjaakin aiheesta. Collan oli toiminut myös Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sihteerinä 1841-1844. Niinpä Salmelainenkin liittyi heti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran jäseneksi.

Fabian Collanin isä **Pehr Johan Collan** oli Iisalmen kirkkoherra. Hän ja hänen seuraajansa **Robert Valentin Frosterus** olivat kumpikin Kirjallisuuden Seuran perustajajäseniä. Iisalmen pappila toimi siis jonkinlaisena SKS:n itäisenä etäispäätteenä, kuten **Irma Sulkunen** historiassaan huomauttaa. Tämä etäispäätte on sittemmin siirretty Seurasaaren ulkomuuseon Helsinkiin.

Kalevalan ilmestymisen jälkeen vanhan runouden rinnalla oli alettu kiinnittää huomiota myös muihin perinteenlajeihin, ennen kaikkea satuihin. **Elias Lönnrot** oli tehnyt 1836 **Juhana Fredrik Cajanin** kanssa satujen keruumatkan Venaan. Hieman myöhemmin **D.E.D. Europaeus**, **August Ahlqvist** ja **August Reinholm** olivat merkinneet muistiin myös koko joukon satuja. Keruu ei tähännyt niinkään tieteellistä tutkimusta varten tarvittavan

aineiston hankkimiseen, vaan tarkoitus oli julkaista kerättyjä aineksia. Ajatus satujen julkaisemisesta tuli esille 1844, jolloin **Matias Aleksanteri Castren** ehdotti, että pitäisi ryhtyä toimiin satujulkaisun aikaansaamiseksi.

Kansainvälisiä esikuvia kansansatujen julkaisemiselle oli tarjolla: ennen kaikkea **Jacob** ja **Wilhelm Grimmin** saksalaisten kansansatujen kokoelmat ja Asbjörnsenin ja **Moen** norjalaisten satujen julkaisu. Myös Ruotsissa ilmestyi pian **Hyltén-Cavalliuksen** ja **Stephensin** toimittama satukokoelma. Suomessa satujen toimitustyötä tarjottiin ensin Lönnrotille, siten useaan kertaan Cajanille ja vihdoin Europaeukselle. Nämä julkaisuhankkeet eivät tuottaneet tulosta, mutta satujen tallentamiseen alettiin kiinnittää yhä enemmän huomiota. Keväällä 1850 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura päätti myöntää apurahan Keski-Suomessa tapahtuvaa satujen keruuta varten. Apuraha myönnettiin Erik Rudbeckille ja **Albin Rothmanille**. Näin Eero Salmelainen joutui tekemisiin satujen kanssa.

Keruuretki Keski-Suomeen

Salmelainen ja Rothman lähtivät retkelle kesäkuussa. Retki kesti kolmatta kuukautta ja suuntautui Saarijärvelle, Kivijärvelle, Pihtiputaalle, Viitasaarelle ja Rautalammille. Eero Salmelaisen kirjoittama eloisia matkakertomus julkaistiin *Suometarissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa satukokoelma otettiin innostuneesti vastaan: “Herrojen Rudbäck ja Rothman yhteisesti tekemästä matkasta ei valiokunta voi olla antamatta parhainta arvostanaa. — Ja mitä he ovat matkoillaan koonneet, on sitä paitsi hyvin ja huolellisesti toimitettu. Valiokunta ei voi siksi muuta kuin onnitella seuraa Herrojen Rudbäck ja Rothman vaivannäön kautta saadusta kokoelmasta.” Samassa kokouksessa tehtiin myös merkittävä päätös, joka kirjattiin pöytäkirjaan lyhyesti: “Seuran kehoituksesta otti Ylioppilas Rudbäck toimittaakseen tähän mennessä kootut sadut.”

Tehtävä uskottiin siis 20-vuotiaalle ylioppilaalle. Onnistunut keruumatka vaikuttanut tietysti asiaan. Erinomaisen suomen

kielen taitonsa Salmelainen oli osoittanut matkakertomuksessaan ja eräissä suomennostöissä. Ensimmäinen osa ilmestyi 1852 nimellä *Suomen Kansan Satuja ja Tarinoita*. Salmelainen jatkoi toisen osan toimitustyötä Pietarissa, jossa hän oli parin vuoden ajan **Arvid Adolf Etholénin** perheessä kotiopettajana. Toinen osa ilmestyi 1854. Salmelaisen ensimmäiseen osaan kirjoittama johdanto alkaa viehättävästi: “Kuten yksityiset, siten kansatkin kerran ovat olleet lapsuuden iässä. Kertomia ikivanhojen aikojen seikoista ja tapauksista voisi sanoa kansanlapsuuden historiaksi. Uskontonsa puki kansa taruihin. Keksintönsä ja muun tietonsa sananlaskuihin, ja mitä nykyäänä sanomme historiaksi, oli siihen aikaan tarinoita.”

Pietarista palattuun Salmelainen jatkoi opintojaan. Hän oli ahkerasti mukana osakuntaelämässä ja monissa isänmaallisissa riennoissa. Suomen kieltä alettiin nyt käyttää julkisissa tilaisuuksissa. Salmelaisen osaksi tuli kunnia pitää ensimmäinen suomenkielinen puhe yliopiston juhlasalissa. Tämä tapahtui keisari **Nikolai I:n** kuoleman johdosta järjestetyssä surujuhlassa 1855. *Suometar* kirjoittaa innostuneesti:

“Tämä oli ensimmäisen kerran kuin suomenkieli äänsi Yliopiston juhlasalissa ja siitä syystä ilahutti se kaikkia isänmaan ja äitimme kielen ystäviä kuulijoiden seas- sa. — Herra E. Rudbeckille kiitokseksi ja kunniaksi mainitsemme hänen hyvästi täyttäneen vaikean, toimittaakseen otetun velvollisuuden, puheessansa käytti hän, lauseiden käännoksissä ja äänessä, taitavasti ja somasti äitimme kielen muinaisia rikkauksia ja kauneuksia.”

Ensimmäisen suomenkielisen luennon yliopistossa piti Elias Lönnrot vuotta myöhemmin syyskuun 18. päivänä ja aloitti sen näin: “Tästä sijasta ei ole ennen suomeksi luettu, mutta kun nykyiset univers’ n asetukset eivät ole sitä vastaan, ja harvat teistä lienevät niin tottumattomat, etteivät kumminkin ymmärtäisi suomenkieltä, niin olen päättänyt nämä tuorstakiset lukuni sillä kielellä toimittaa.”

Salmelainen jatkoi suomennostyötään ja julkaisi myös ensimmäiset tieteelliset

artikkelinsa. Merkittävintä ehkä oli hänen toimintansa lapsille suunnatun kirjallisuuden parissa. Parin vuoden ajan hän toimitti lastenlehtiä, ensin *Lukemista Nuorisolle* lehteä, sitten *Lasten Suometarta*. Hän laati myös lukukirjan *Pääskyisen pakinat. Kiehkurainen kertomia Suomen kieltä oppivaisten hyödyksi*. Oivalista lukemistoa käytettiin oppikirjana pitkät ajat.

Salmelainen sai runsaasti kiitosta aikalaisiltaan. Häntä pidettiin etevänä suomen kielen käyttäjänä ja lupaavana tutkijana. Hän valmistui maisteriksi 1856. Toivorikkaina odotettiin nyt hänen väitöskirjansa valmistumista.

Väitöskirja

Marraskuun 31. päivänä 1857 dekaani Cygnaeus ilmoittaa tiedekunnan kokouksessa, että maisteri Erik Rudbeck on jättänyt väitöskirjansa *Om Finnarnes Folk-dikt i obunden berättande form* aiheeltaan hyväksyttäväksi ja julkisesti tarkastettavaksi. Väitöskirja on 70-sivuinen, sujuvasti kirjoitettu vihkonen vailla välisikoita. Sen etulehdellä komeilee paitsi väittelijän myös työn ohjaajan Elias Lönnrotin nimi. Tämä on vanha käytäntö, josta luovutaan vasta 1873. Sen sijaan jo vuoden 1828 statuuteissa oli määrätty, että oppiarvon tavoittelijan oli myös itsensä kirjoitettava väitöskirja; aiemmin kirjoittaja saattoi olla ja usein olikin työn ohjaaja.

Esipuhetta Salmelaisen väitöskirjassa ei ole. Ennen uusia asetuksia niiden laadinnassa oli menty liiallisuuksiin. Aikanaan kymmenien kiitettävien määrää oli yritetty rajoittaa kuudeksi, mutta tätä määräystä oli osattu kiertää monin tavoin. Nykyisin ei tällaisia rajoituksia taida olla.

Lönnrot korostaa kokouksessa tutkimuksen tieteellisiä ansioita. Myös sen aihe hyväksytään. Seitsemää vuotta aiemmin **K.A. Gottlund** oli painattanut aiheeltaan arveluttavan väitöskirjansa *Jumalasta ja Hänen moninaisista nimitämisistään*. Sen julkinen tarkastus tosin kiellettiin lähinnä kieliasetuksen perusteella. Suomi kelpasi väitöskirjakieleksi vasta vappuna 1858, jolloin tarkastettiin **Rietrikki Polénin** tutkimus *Johdatus*

Suomen kirjallisuushistoriaan, sekin erikoisluvalla. Salmelaisen viralliseksi opponentiksi määrätään kokouksen sihteeri, suomen kielen lehtori **C.K. Borg**, joka oli perehtynyt satuihin mm. eräiden käännöstöiden yhteydessä.

Salmelainen on tuolloin 27-vuotias ja hänellä on takanaan useita merkittäviä suorituksia: kaksi osaa *Suomen Kansan Satuja ja Tarinoita*, käännöksiä, lehti-juttuja, ensimmäinen satuja käsittelevä tieteellinen artikkeli, ensimmäinen suomenkielinen puhe Helsingin yliopistossa jne. Mutta niin varauksettoman ihailtu ja ylistetty hän ei ole kuin esim. Haavio yllä antaa ymmärtää. Hän on laiminlyönyt eräitä hänelle uskottuja tehtäviä. Salmelainen on myös saanut yllättävän helposti apurahoja. Kateellisiakin on. Tiedekunnan piirissä Salmelaista syrjiviä henkilöitä ei ole, suosijoita kyllä.

Väitöskirjan julkinen tarkastus tapahtuu marraskuun 11. päivänä. Seuraavat seikat tiedetään. Tarkastustilaisuus alkaa aamupäivällä kello 10:ltä ja päättyy kolmea tuntia myöhemmin. Paikalla on runsaasti väkeä, etenkin ylioppilaita. Kaikki ovat miehiä. Naisia ei siihen mennessä ollut väitöstilaisuuksissa nähty. Ensimmäisen kerran heitä nähdään yleisönä tässä miehisessä rituaalissa vasta vuonna 1865, jolloin SKS:n sihteeri **S.G. Elmgren** väittelee. Monien tyrmistykseksi väittelijän rouva ystävättärineen ilmestyy paikalle. Elmgren on läsnä Salmelaisenkin väitöksessä. Illalla hän merkitsee päiväkirjaansa: “Rudbeckin väitöskirja herättää tiettyä huomiota sen takia, että virallinen opponentti osoitti sen olevan suurimmaksi osaksi plagiaattia Grimmiltä ja **Asbjörnсенiltä**. Tämä oli mitä odotamattominta.”

Plagiaatti paljastuu

Tiedekunta kokoontuu viisi päivää myöhemmin 16.11.1857 illalla kello 19 päättämään Salmelaisen väitöskirjan kohtalosta. Opponentti esittää aluksi seitsemän sivua pitkän hyvin muotoillun kirjallisen lausuntonsa. Hän kiinnittää aluksi huomion siihen, että väitöskirja sisältää ilman lähdeviitteitä eräitä jaksoja, jotka Salmelainen on julkaissut jo aiemmin. Tärkein

niistä on *Litteraturbladissa* julkaistu artikkeli satujen erikoisluonteesta. Luku satujen kotimaisesta alkuperästä taas osoittautuu samaksi kuin Salmelaisen gradu-työ. Johdantojaksossa on lisäksi muutamia lainauksia *Satujen ja tarinoiden* esipuheesta. Lukuja satujen erikoisluonteesta ja niiden merkityksestä tieteelle opponentti pitää eräin varauksin ansiokkaina.

Tämän jälkeen Borg aloittaa skandaalin paljastamisen sanomalla, että muuta osaa eli yli puolta koko väitöskirjasta ei sitten voidakaan lukea kirjoittajan tieteelliseksi ansioksi. Jo luku satujen erikoisluonteesta sisältää muutamia pitkiä lainauksia tanskalaisen **Mollbeckin** vuonna 1854 ja Grimmin veljesten vuonna 1850 ilmestyneistä teoksista ilman lähdeviitteitä. Pahinta on kuitenkin se, että luku satujen kotimaisesta alkuperästä, jonka Salmelainen on esittänyt myös gradutyönään, on käänös Asbjörnsenin ja Moen vuonna 1852 ilmestyneestä teoksesta. Lyhyt jakso eläin-satujen olemuksesta osoittautuu sekin plagiaatiksi Jacob Grimmin vuonna 1834 ilmestyneestä kirjasta.

Näin Borg osoittaa, että vajaa kolmannes (sivut 12, 17-18, 39-50) Salmelaisen väitöskirjasta on plagiaattia. Borg viittaa kahteen yliopiston asetuksen pykälään, joista toisen mukaan väitöskirjan on oltava täydellinen esitys tieteellisestä aiheesta ja toisen mukaan väitöskirjan kirjoittajan ja julkaisijan täytyy olla sama henkilö. Salmelaisen teos ei täytä näitä ehtoja. Opponentti esittää väitöskirjan hylkäämistä.

Mutta Borg ei lopeta lausuntoaan tähän. Hän sanoo, että väittelijä esiintyi itse väitöstilaisuudessa muuten tyydyttävästi paitsi plagiaateista puhuttaessa. Opponentti ei kommentoi sitä, että Salmelainen oli ilmoittanut omaksuneensa mainitut tekstit niin perusteellisesti, ettei erottanut niitä omistaan. Borg palauttaa myös mieleen Salmelaisen aiemmat kirjalliset ansiot. Huomattavan aidosti “verta vuotavin sydämin” hän vakuuttaa lopuksi, miten vaikea hänen on esittää hylkäävää päätöstä.

Ensimmäisen puheenvuoron käyttää historian dosentti **Tigerstedt**, joka savo-

karjalaisen osakunnan entisenä kuraattorina tuntee Salmelaisen hyvin. Hän pitää tapahtunutta kiusallisena yllätyksenä mieheltä, jolta niin paljon on odotettu. Sen jälkeen hän toistaa keskeisimmät opponentin esittämät huomautukset ja ilmaisee selvin sanoin, ettei väittelijä näin ollen ole oikeutettu korkeimpaan arvoon, minkä tiedekunta voi myöntää.

Tigerstedtin jälkeen on vuorossa itämaisen kirjallisuuden professori **Lagus**. Hän ei kiellä vakavia syytöksiä. Sen sijaan hän esittää lieventäviä asianhaaroja. Hän katsoo, että lainauksia ei voida pitää plagiaatteina, koska mainitut teokset mainitaan väitöskirjassa. Lähdeviitteet sen sijaan ovat puutteelliset ja harhaanjohtavat. Hän antaa ymmärtää, että Salmelaisen itsensä kirjoittama osa on vielä riittävän laaja väitöskirjaksi. Vaarallisen ennakkotapauksen luonteesta huolimatta Lagus esittää väitöskirjan hyväksymistä, koska väittelijä on jo aiemmin osoittanut kykyä ja taitoa tieteelliseen tutkimukseen.

Tässä vaiheessa professori **Snellman** pyytää kaksi päivää harkinta-aikaa. Kokous keskeytetään.

Väitöskirjan hylkääminen

Snellman, joka tuntee Salmelaisen hyvin jo Kuopion ajalta, on nukkunut kaksi yötä ja on valmis 18.11.1857 ratkaisemaan asian osaltaan. Kokouksen aluksi hän toteaa, ettei väitöskirjan hänen käsityksensä mukaan tarvitse sisältää uusia tai omintakeisia ajatuksia. Riittää, että kirjoittaja hallitsee ja osaa soveltaa hankkimaansa tietoa. Tässä suhteessa väitöskirja täyttää erinomaisesti vaaditut ehdot. Snellman pitää väittelijää yhtenä parhaimmista satujen tuntijoista koko maailmassa. Ei ole ihmeteltävää, jollei kirjoittajalla ole parempaa sanottavaa kuin Grimmin veljeksillä satujen yleisestä merkityksestä. Snellmanin mielestä Salmelainen sen sijaan esittää uusia käsityksiä satujen merkityksestä mytologian ja kielen tutkimukselle samoin kuin suomalaisten satujen erikoispiirteistä.

Snellman viittaa myös *Suomen Kansan Satuihin ja Tarinoihin* ja sanoo, että väitöskirja on katsottava tietystä mielestä

niiden jatkoksi. Tällaiset laajempaan kokonaisuuteen liittyvät väitöskirjat ovat harvinaisia. Hän pitää myös väitöskirjaa hyvin kirjoitettuna oppikirjana. Se on parhaimpia väitöskirjoja, mitä Helsingin yliopiston piirissä on valmistunut.

Tämän jälkeen Snellman siirtyy opponentin mainitsemiin plagiaatteihin. Hän ei pidä vakavina eräitä vähäisiä lainauksia. Samoin on pelkästään ymmärrettävää, että Salmelainen on käyttänyt hyväkseen *Litteraturbladissa* julkaisemansa artikkelin. Sen sijaan Asbjörnseniltä ja Moelta plagioidun gradutyön mukaan liittämistä Snellman ei hyväksy, vaikka sanookin ymmärtävänsä väittelijän väitöstilaisuudessa esittämiä selityksiä. Opettavaisesti Snellman esittää muutamia fraaseja, joilla väittelijä olisi voinut osoittaa käytetyn tekstin olevan lainaa: “tästä olen samaa mieltä sen ja sen kanssa”, “se ja se on lausunut tästä sitä ja sitä, mikä täydellisesti pitää paikkansa myös suomalaisten satujen osalta”.

Snellman pitää Salmelaisen menettelyä ajattelemattomuutena. Hän katsoo kuitenkin, että työn hyväksyminen olisi huono ennakkotapaus. Valtaosaltaan myönteisen lausuntonsa lopuksi Snellman esittää työn hylkäämistä.

Kiusalliseen tilanteeseen joutuneen työn ohjaajan Lönnrotin puolustus perustuu plagiaattien määrän vähennykseen: 70 sivusta 50 on joka tapauksessa Salmelaisen omaa tekstiä. Hän viittaa myös Salmelaisen aiempiin kirjallisiin ansioihin. Sitaattien poisjäänti johtuu Lönnrotin mielestä kirjoittajan tottumattomuudesta tieteelliseen kirjoittamiseen. Hän ehdottaa työn hyväksymistä sillä ehdolla, että sen loppuun liitetään lisälehti, jossa osoitetaan lainaukset. Lopuksi Lönnrot kiinnittää huomion vielä siihen, että plagioidut teokset on mainittu muissa yhteyksissä teoksessa. Valtioneuvos, venäjän kielen professori **Baranowski** yhtyy Lönnrotin näkemykseen.

Roomalaisen kirjallisuuden professori **af Brunér** sanoo, että hän ei ollut läsnä väitöstilaisuudessa, mutta että hän on ehtinyt kyllä vertailla opponentin mainitsemia plagiaatteja alkuperäisteoksiin. Hän katsoo, ettei plagiointia voida antaa an-

teeksi, eikä hän näe tapahtuneessa myöskään lieventäviä asianhaaroja.

Kreikkalaisen kirjallisuuden professori **Gyldén** panee tyydytyksellä merkille sen, mitä on lausuttu väitöskirjan ansioista. Kuitenkaan hän ei voi olla yhtymättä niihin jäseniin, jotka eivät katso voivansa hyväksyä väitöskirjaa.

Kun dekaanin vuoro on lausua mielipiteensä, neljä tiedekunnan jäsentä on työn hylkäämisen kannalla, kolme hyväksymisen. **Cygnauksen** lausunto on monisana-nainen ja sekavakin. Hän viittaa aluksi johonkin aiempaan vastaavaan tapaukseen ja siihen mitä tuolloin oli sanonut väitöskirjoja koskevista vaatimuksista yleensä. Näin ollen hän ei voi missään tapauksessa hyväksyä Salmelaisen tutkimusta. Dekaanin pitää valitettavana, ettei Salmelainen säästänyt tiedekuntaa tällaiselta harmilta syyllistymällä siihen, mihin eri tahoilla oli kiinnitetty huomiota. Hän pitää Salmelaisen menettelyä tavattoman lapsellisena.

Väitöskirja hylätään äänin 5-3.

Oikein vai väärin?

Salmelaisen kohtalo ratkaistiin tiedekunnassa verraten nopeasti. Lausunnot eivät poikkeaa perusteluiltaan, fraaseiltaan tai rakenteeltaan tämänpäiväisistä. Tässä akateemisessa kielimuodossa ei näytä tapahtuneen suuriakaan muutoksia. Mutta olisiko Salmelaisen työ voitu hyväksyä? Näyttää selvältä, että ilman plagiaattejakin sen laajuus olisi ylittänyt tuolloiset minimivaatimukset. Sisällöllisesti Salmelaisen kirjoittamaan tekstiin ei puututtu kuin muutaman kerran, silloinkin myönteisessä mielessä. Ilman plagiaatteja tutkimus olisi mitä ilmeisimmin hyväksytty. Lopulliseen ratkaisuun vaikutti ehkä ennen muuta Snellmanin kanta. Hän päätyi kielteiseen ratkaisuunsa siksi, että myös Salmelaisen gradutyö oli osoitettu plagiaatiksi.

Olisiko skandaali voitu välttää? Työn ohjaus ja myös sen esitarkastus olivat puutteelliset. Salmelainen tuli osoittaneeksi, että Lönnrot ei tuntenut kansainvälistä satukirjallisuutta erityisen hyvin tai että hänellä syksyllä 1857 oli muita kiireitä. Yhteen seikkaan kannattaa myös

kiinnittää huomio. Opponentti oli esitarkastuskokouksen sihteeri. Tästä kokouksesta väitöstilaisuuteen oli aikaa kymmenen päivää. Borg ehti harvinaisen perusteellisesti seuloa esille plagiaatit. On mahdollista, että hän oli ennalta selvillä väitöskirjan heikkouksista. Mutta olisiko hän voinut estää tapahtuneen?

Borg oli ollut vastaväittäjänä myös Rietrikki Polénin väitöstilaisuudessa ja myöhemmin myös **Yrjö Koskisen** väittäjäisissä. Polén oli joutunut Borgin kanssa koville, mutta Koskisen nuijasotatutkimusta hän ylisti. Koskinen luonnehti Borgia myöhemmin mieheksi, joka ”liikuttaa kieltänsä vikkellämmän kuin kynäänsä”. Borg oli humanisti, jolla oli taloudellista asiantuntemusta. Hänet valittiin myöhemmin pankkivaltuusmieheksi ja lopulta valtiokonttorin ylitirehtööriksi. Hän hoiteli taitavasti Lönnrotin raha-asioita ja oli kohtalaisen ihastunut tämän **Ida**-tyttäreeseen, tosin vaatimattomin tuloksin.

Miksi Salmelainen sitten plagioi? Hän oli kiistatta lahjakas ja tuotteliaskin kirjoittaja, joten tavanomaista tarvetta kirjalliseen varkauteen ei ollut. Jo aikalaiset puhuivat ajattelemattomuudesta ja lapsellisuudesta. Tätä osoittanee sekin, ettei hän pyri salaamaan plagiaattilähteitään vaan mainitsee ne teoksessaan tosin harhaanjohtavassa yhteydessä. Seikkaa pidettiin lieventävänä asianhaarana. Salmelaisen väitöstilaisuudessa esittämää selitystä plagiaattien täydellisestä omaksumisesta, johon myöhemmin usein on viitattu, voitaneen pitää äkkiä keksittynä hätävalheena. Eräät plagiaatteihin tehdyt vähäiset muutokset tulkittiin harhautusyrityksiksi. Täysin vailla palaneen käryä tapahtuma ei ollut.

Väitöskirjoja koskevia asetuksia tarkistettiin 1828 ja 1852. Asetusten tulkintavaikeuksilla lienee osansa tapahtuneeseen; tähän viitannee Cygnaeuksenkin puheenvuoro. **Matti Kuusi** on arvellut, että Salmelainen oli suorastaan uusien asetusten uhri. Kirjallisten varkauksien ja näpistystenkin suhteen ratkaisulla lienee ollut myönteistä ennakkovaikutusta, mutta saduntutkimuksen tapaus mykisti 30 vuodeksi. **Kaarle Krohnin** väitöskirja *Viekkamman suhde väkevämpäänsä*

ketunseikoissa kuvattuna ilmestyi 1888. Salmelaisen väitöskirja ei esiinny sen lähteissä.

Suomen Kansan Sadut ja Tarinat

Väitöskirjan hylkääminen oli Salmelaiselle katastrofi. Masentuneena hän luopui suunnitelmistaan, alkoholisoitui ja muutti Kuopioon. Hän toimi opettajana Kuopion lukiossa. Hänet tunnettiin suomen kielen ja suomalaisuuden harrastajana. Salmelainen opetti suomen kieltä ilman palkkaa myös Kuopion tyttöoppilaitoksessa. Hän jatkoi kuitenkin *Suomen Kansan Satujen ja Tarinain* toimitustyötä, vaikkakin pitkän tauon jälkeen. Kolmas osa ilmestyi 1863. Neljäs, viimeiseksi jäänyt osa vuotta ennen hänen kuolemaansa 1866. Ero Salmelainen kuoli 1867 Kuopiossa 37-vuotiaana.

Eero Salmelainen muistetaan *Suomen Kansan Saduista ja Tarinoista*. Teos herätti suurta huomiota ja sen saamat arvostelut olivat kiittäviä. *Morgonbladet* kirjoitti: ”Emme varmasti liioittele, kun sanomme tätä kokoelmaa erääksi elpyvän suomalaisen kirjallisuuden merkityksellisimmäksi ilmiöksi, joka viime aikoina on nähnyt päivänvalon”. Lehti asetti teoksen *Kalevalan* ja *Kantelettaren* rinnalle.

Kiinnostavalla tavalla Yrjö Koskinen Snellmanin tapaan korosti arvostelussaan proosatekstien julkaisemisen merkitystä tuossa vaiheessa suomen kirjakielen kehityksessä: ”Kielen olemassaolo on nimittäin aika heikoilla perusteilla, jos sillä on yksinomaan tai etupäässä sepitetty runotuotteita. Näitä voidaan kyllä tutkia sekä lähi- että kaukomailla, niitä voidaan ihailla, mahdollisesti erikoisuuksina painattaa ulkomaisiin runokalentereihin, ehkäpä ne hankkivat kansalle, joka on ne luonut, kuolemattomuuden kirjastoihin! Mutta sillä ei ole tositeossa paljonkaan voitettu. Kielen, jonka mieli eläytyi raikkaaseen elämään, on tarvis proosaa, selkeän, kourin rakennettavan todellisuuden ilmennystä.”

Kuopion lukion matrikkeliin on Salmelaisen nimen jälkeen kirjoitettu: ”Oli kaikkein etevin suomen tuntija aikoinaan. Kirjoitti ehdottomasti kauneinta ja sulavinta suomen kieltä.” Eivätkä käsitykset

Salmelaisen kielestä ole muuttuneet. Salmelaisen satukirjan satavuotisjulkaisussa **Jouko Hautala** kirjoittaa: “Sen tyyli ja kielenkäyttö ovat niin korkealla tasolla, että ei ole liioittelua, kun väitetään tämän teoksen muodollisessa suhteessa edustaneen parasta suorasanaista suomea, mitä siihen mennessä oli julkaistu, ja vaikuttaneen mullistavasti proosakiellemme kehitykseen.”

Kun Salmelainen ryhtyi satukokoelman toimitustyöhön, hänellä oli käytettävissään vain kymmenkunnan eri kerääjän kokoelmat ja yhden keruuretken kokemukset. Hän on kuitenkin pystynyt täysin eläytymään kansansatujen maailmaan ja omaksumaan sadunkertojen tyylin. Hän ei ole lähtenyt korjailemaan lähde-tekstejään niin paljon, että hänen satunsa olisi laskettava puhtaasti taidekirjallisuuden piiriin. Ne ovat kansanperinnettä, kansansatuja, jotka sadunkertoja Eero Salmelainen on kertonut uudelleen omalla persoonallisella tyyllillään. Martti Haavio ei epäillyt asettaa Salmelaista satukirjailijana Grimmin veljesten edelle: “Missä Grimmin veljesten sadut kodikkaasti tuikivat, siinä Salmelaisen sadut liekehtivät ja leimuavat.”

Salmelaisen arvostus on noussut myöhemmin. Mutta hän kuoli unohdettuna, varjoon jätettynä. Helsingin fennomaani-piireissä ei Salmelaisen pois menoa lainkaan huomattu, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ei merkinnyt pöytäkirjoihinsa, kuten tapa oli, merkittävän jäsenensä kuolemaa. *Kirjallisessa Kuukausilehdessä* ei ollut riviäkään. SKS:n uusi historia kohdistaa valonsa **Keckmaniin**, Gottlundiin ja Europaeukseen, Salmelainen jää edelleen varjoon. Hänet mainitaan vain sivulauseessa.

Miksi näin kävi? Mitä suomalainen folkloristiikka menetti Salmelaisen onnetoman kohtalon myötä? Vastausta on etsitty naapuritieteiden puolelta.

“Psykologit puhuvat ns. pikaeolisista ihmistyypeistä”, kirjoittaa Martti Haavio ja jatkaa: “Heidän luomiskautensa on huipuvaiheessa jo kahdenkymmenen iässä. Sen jälkeen seuraa kiihkeä toiminnan kausi: mutta taso alkaa nopeasti aleta, henkiset voimat heikkenevät ja vanhuuden oi-

reet tulevat esiin. — Oivia esimerkkejä pikaeolisista tyypeistä ovat **Mozart, Napoleon ja Kierkegaard**; Suomesta **J.J. Nervander** ja **T. Vaaskivi**. Eero Salmelainen näyttää hänkin olleen tällainen pikaeoloinen tyyppi.”

Niinpä. □

Lähteitä

Haltsonen, Sulo: Eero Salmelainen. *Elämäkerrallisia piirteitä*. Suomi V: II. Helsinki 1931.

Laaksonen, Pekka: *Kotimailla*. Helsinki 1999.

Rausmaa, Pirkko-Liisa: Eero Salmelaisen “*Suomen kansan satuja ja tarinoita*”. Eero Salmelainen satujen kokoaja 1830-1980. Kuopion kaupungin kulttuurilautakunnan julkaisu 3. Kuopio 1980.

Professori Pekka Laaksonen on eläkkeelle siirtynyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkiston johtaja. Kirjoitus perustuu Bibliofiilien Seuran seminaarissa Vammalan Vanhan kirjallisuuden päivillä 2004 pidettyyn esitelmään.

Bibliophilos 3/2004

Eero Salmelainen (toim.)

Suomalaisia eläinsatuja

Rakastetut kansansadut selkokielellä

Kukapa ei olisi kuullut, miksi ketun hännänpää on valkoinen tai miksi jäniksellä on ristiturpa? Mutta miten vuohi ja pässi osoittautuivat suttakin ovelammiksi?

Selkokirjassa esitellään 18 nokkelaa satua *Suomen kansan satuja ja tarinoita* -kirjasta keskittyen kirjan eläinsatuihin. Satujen päähenkilönä on Ilmolan takamailla elelevä ovela kettu, joka viekkautta kaihtamatta herkuttelee harakanpoikasilla ja huijaa suden ja karhun tekemään työtä puolestaan. Mukautus selkokielelle on **Aino Ukkalan** työtä. □

Leo Puurusesta Ylä-Savon Piällysmies

Puheenjohtaja Urho Virkkunen lukee vastavalitun piällysmiehen ansiolistaa seuran kunniakirjasta. Sihteeri Kaija Pulli odottaa onnittelevuoroaan ruusun kanssa. Hartaana kuuntelee Leo Puurunen valintansa kriteereitä. Kuvasi Juhani Ruotsalainen.

Ylä-Savon Seura ry valitsi syyskokouksessaan 20. piällysmieheksen yläsavolaista historiaa kirjoittaneen **Leo Puurunen**. Ensimmäinen piällysmies oli näyttelijä, ohjaaja **Edvin Laine**. Sen jälkeen kunniahenkilöitä on valittu taiteen, politiikan ja kulttuurin piireistä, aina presidentti **Urho Kekkoseen** asti. Ylä-Savon Seura toimii pääkaupunkiseudulla ja sen tehtävä on vaalia yläsavolaista kulttuuria ja tietämystä. Seuralla on vanhat perinteet ja aktiviteettiä on riittänyt vuodesta toiseen, vaikkakin seuralaisten keski-ikä hipookin jo kohta eläkeikää. Seuran toiminta perustuu vahvaan talkoohenkeen ja työtunteja ei säästellä, kun perinnejuhlia järjestellään.

Leo Puurunen kynänjälki näkyy lukuisissa kirjoissa

Leo Heikki Puurunen syntyi Lapinlahdella kauniin Väisälänmäen kupeessa. Iisal-

men lyseon pojasta kehittyi Turun yliopiston kautta maisterismies. Synnyinseutujaan Puurunen ei unohtanut koskaan. Lapinlahden yhteiskoulun rehtorin paikka oli kuin valettu historianutkijalle.

Yläsavolaisen historian tutkiminen jatkui eläkkeelle siirtymisen jälkeenkin. Lukuisten kirjojen, kirjoitusten ja lehtijuttujen lisäksi kotiseutuneuvos on toiminut jäsenenä taidetoimikunnissa sekä johtokunnissa. Viimeisin kirjallinen tuote on viime vuonna julkaistu Nerkoon kyläkirja, jossa käsitellään 500 vuotta vanhaa Nerkoota sanoin ja kuvin. Leo Puurunen on saanut tunnustusta tekemästään työstä. Tasavallan presidentti myönsi hänelle Suomen Valkoisen Ruusun Ritarikunnan Ansioristin ja vuonna 2003 Puurusesta leivottiin kotiseutuneuvos. – Milloinkahan minä tätä mitalia käytän, totesi Puurunen, kun sai piällysmiehen renikan kaulaansa. - Ehkäpä sillekin jotain käyttöä löytyy, sanoi vuorostaan seuran puheenjohtaja **Urho Virkkunen**. □

Kaija Pulli

Ylä-Savon seuran piällysmiehet

1979	Edvin Laine
1980	Joonas Kokkonen
1981	Urho Kekkonen
1982	Aarno Kellberg
1983	Sakari Puurunen
1984	Matti Saastamoinen
1985	Tahvo Rönkkö
1986	Simo Juntunen
1987	Klaes Karppinen
1988	Eeva Rynnänen
1989	Yrjö Niskanen
1991	Heikki Riihijärvi
1992	Elias Huurinainen
1993	Olavi Martikainen
1994	Einari Vidgren
1996	Tatu Miettinen
1998	Lea Virtanen
2000	Seppo Kääriäinen
2002	Wille Riekinen
2004	Leo Puurunen

Onnitellut Leolle, Savon kielen seuran hallituksen jäsenelle!

Ylä-Savon seura toivoo uusia jäseniä toimintaan mukaan

Ylä-Savon seuralla on vankat perinteet yläsavolaisten tapojen ja kulttuurin vaalijana. Nykyisin se toimii pääkaupunkiseudulla asuvien entisten yläsavolaisten kotipaikkaseurana. Sen jäsenet ovat valtaosin Ylä-Savon kunnista: Iisalmesta, Keiteleellä, Kiuruvedellä, Lapinlahdella, Pielavedellä, Rautavaaralla, Sonkajärvellä, Varpaisjärvellä ja Vieremällä syntyneitä tai heidän jälkeläisiään. Nyt jäseneksi voi päästä kuka tahansa, joka noudattaa seuran toimintaperiaatteita ja jonka hakemuksen johtokunta hyväksyy. Seura on toiminut yli 30 vuotta ja toivoo uusia jäseniä mukaan toimintaan ja varsinkin nuoret ovat hyvin tervetulleita. Seura järjestää kotiseutu- ja perinnetapahtumia, joissa on esiintyjä kotiseudulta. Seuran julkaisun *Pihlajan lehden* kautta välitetään uutisia ja tietoa seuran jäsenille. Lehteen voi kuka tahansa seuran jäsen kirjoittaa seuran toimintaa edistävästä asiasta tai muuten ilmoitettavista viesteistä. Toiminnasta kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä puheenjohtaja **Urho Virkkuseen** puh. (09) 239 3151, 050 530 9856 tai **Kaija Pulliin** puh. (09) 563 6532 (koti), (09) 6131 9285 tai 040 513 1925 kaija.pulli@invalidiliitto.fi Seuran säännöt löytyvät www.iisalmi.fi/kulttuurikeskus/kulttuuritoimi/yla-savon-seura-ry

Piäsööhän toesen pahasta, vuan omasta ei millonkaa.
Ei työ miestä pilloo, jos ei mies työtä.
Ystävä sanoo ystävälle, ystävä ympäri kyllee.
Ilo siellä, missä nuoret, kepin kolke, missä vanhat.
(*Pihlajan lehti 1/2005, Ylä-Savon seura ry*)

Uusi johtokunta jatkaa lähes entisin voimin

Sääntömääräinen syyskokous valitsi seuraan johtamaan edelleen Urho Virkkusen. Muita johtokunnan entisiä jäseniä ovat: Ensio Leskinen (varapuheenjohtaja), Kaija Pulli (sihteeri), Juhani Ruotsalainen (isäntä), Anja Sahrakorpi, Tellervo Ukkonen (jäsenrekisterinhoitaja) ja Leena Vatanen. Uusiksi jäseniksi valittiin Toivo Puurunen ja Marja Röpelin. Seuran talous todettiin vakaaksi ja sellaisena se pyritään pitämään jatkossakin. Taloudellisuutta tärkeämpänä pidetään yläsavolaisten kulttuurin vaalimista ja mukavaa yhdessäoloa eri tempausten merkeissä. □

Kaija Pulli

Ylä-Savon seura ry:n sihteeri

"Kehitystä olla pittää. Piiasta pittää tulla emäntä ja anopista immeenen." Sanonta on kansanedustaja Kiäriäisen Heekin joskus 1920-30-luvulla.

Heikki oli myös koirien ystävä ja vastusti kovasti koiraveron korottamista.

"Minum mielestän on ihan viärin koettoo tuolla laella vähentee koerakantoo. Aenakii minä oon oppinna pitämään koeria suuremmissa arvossa kun akkoja. Kun mies joskus tulloo myöhää illalla kottiin, niin koera lieruiittaa häntäänsä ja hyppii rinnoille, mutta akka sen ku alakaa haukkuva.."

(*Pihlajan lehti 1/2005*)

Saavakävely työntää ihteessä Savvoonniin, vuan ei se tuu voettamaan pitkäläänolon aatuutta.

Kerra eivät moeti, nii hyväksyyvät

Näen sannoo kuopijolainej Jouko Pirskanej, joka kirjottaa ja kiäntää savoks. Mies o ollum monena elläissään. Ku ei pitäny iteesä kovin taitavana kirjallisessa ilimasussa, anto riimii aluks vua ollam mielessä. Nyt oj julukassu useita kirjoja. Ja teksti sujjuu.

- Olin sitä mieltä, että minulla ei oo kirjallisija kykyjä. Ei se aene syntynnä koulussa. Mutta kevväällä 1998 kuntolenkkijä tehhešnj rupesj riimitys piässä kulukemaa aena siitä mittee näem matkavarrella. Ei tullu kokkeiltuva saesjko niitä paperille. Syys-lokakuussa kun riimitys kulukj, tuas piässä, olj paperit ja kynät lähellä niin kokkeilin. Siltä istumalta synty kaks runnoo. Lähtj liikkeelle kun “seinästä” (latenttisija kykyjäkö?) Eikä tarvinnu tehham mittääm muutoksija tähä iha ensjmäiseenäär runnooj, joka o ykköskirja ensjmäesenä, (v. 1998-2001), kertoo **Jouko Pirskaner** riimitykse aluakaejoista.

Varma Niirasej jalajäläkijä

- Savo-lehessä olj sovaj jäläkkee Uatuniminen sarjakuva. Siinä olj neljä kuvvoo ja teksti savoks alla. Muistan tänäkiip päivänä siitä pitkijä pätkijä ulukoo. (markkieroo melekosta kiinnostusta savonkielele asijaan) Ne ov varkaatelaesev **Varma Niirasen** tekemijä. Varsinaenen työmua ollii, kun keräsin Niiraser runot, hiemav vajjoo 3.000 kpl, kertoo Jouko.

Varma Niiranen näättäsj tyylillisestj olovam Pirskase oppi-isä. (Varman tyylj on kuitennii nii omaperäne, ettei sitä pysty “matkimaa”, on Joukon mieljpie).

Menekki ja pallaate

Runokirja I ja II ouvvat loppuummyötyjä. Runokirja III:a ei ollut tarkoitettukaan

joulumyyntiin. *Ropinssor Ruussoen* savonnos joutu joulumyyntij ja sitä on männyn n. 60 eli se o erittäi hyvä suavutus. Kaekista o otettu vuan 100 kpl:n painos.

- Yritim pistee Ylä-Savom murteelle tuor Ropinssor Ruussoen. Siinä joutu miettimääm, mistee laejalta mikkii sana on kotosi. *Vänrikkj Toolj* olj tosj vaekee. Siinä pijil lähtäkohtana, että alakuperräenan tyylj ei suam muuttuva. Anj harvassa kohassa olj täävellisessä riimissä säkkeet. Jopa viiminen kirjaem merkkoo monessa kohdassa sitä riimitystä. Tätä er ruvenna kovastj muuttamaa.

- Oun suanna yllättäväv vähäm pallaatetta. Outi enemmännii. Ku ei ou tullu pallaatetta, niin se o hyväksymistä. Jos eij jokkiim määm mieltä myöten, ne moettii, naarahtaa Jouko.

Murtee ylläpito

- Harjottelen sitä puhumalla vaekka ei puhe niin selevelle savvoo ou, kun kirjotettuna (kirjakieltä sotkeetunna mukkaa), sannoo Jouko, paljasjalakanen kuopijolainen. Sitten tietennii lukemalla.

- Savonkielisiä kirjoja onnii kirjahyllyllinen. Luvettavaks tarkotettu kaekki. Siinä om mm. *Savon Sanomiin* kaikki sutkaaskirjat. Harvinaisuuskiakkii: Semmonennii kirjanej, jota ei oum missääm muuvvalla kirjastoessa kun Kuopijon kaapunnin kirjastossa yks. **A.K. Julukulan kirja: Makupaloja.**

Vuosjkaasija Jouko kävj myös kansalaesopiston savon kielen kurssseilla, jossa opettajana olj **Unto Eskelinen**. Keskusteluerhossa olj samat henkilöt ja puhe tietennii savoks. Parasta harjottelua on ku ite kirjottelloo. Joutuu jokjkisen sanam merkitystä miettimääm.

Siitä oltiij Joukon kansa yksjmielisiä,

Jouko Pirskanen savonkielistä kirjallisuutta sisältävän hyllyn äärellä.

että kovi om monjnaista savon kielen kirjottamistyylyj. Aina löytyy myös huomaattajia.

Jouko Pirskane o ammattikoulun käänyt huonekalupuuseppä. Hän työskentelij yhev vuom puusepäliikkeessä, 34 vuotta omassa leipomossa ja 12,5 vuotta kiinteistöhoetajana.

Tällä hetkellä hiäv valamistelloo *Mitä Missä Milloin* –kirja henkilörekisterijä. Sisällysluettelosta löytää harvoj ja vaekeestjhenkilönimijä.

MMM-hakemisto on koottu kirjojen sisällysluettelosta 1951-2003 ja on nyt kansiiv välissä. Kaks viimesintä vuotta puuttuu. Otavassa tiedetään työstä.

-Helekkari hyvä ristjsana hakutejos, mutta vasta sitten ku ei tarvii ehtijä paristakymmenestä erj rekisteristä, sanoo Jouko. □

Joukoon suapj yhteyvem puhelimitte (017) 282 1714 ja sähköpostite jouko.pirskanen(ät)luukku.com

Julkaisut:

Runokirja I-III

Savonnokset:

Vänrikkj Toolin tarinoeta

Ropinssor Ruussoe elämä ja kummalliset seikkailut

Varma Niiraser runokokoelma 7 ossoo. Tämä vua ommaan käättöön tekijä-oekeeksiin takija. (Runot kerätty Warkaavel lehestä, rintamalehistä, Hoppeetorvesta, Savo-lehestä ja yksityishenkilöeltä).

Vähemmistöihin savolaiset suhtautuvat joka käännteessä leppoisasti. Eräs perisavolainen synnytyslääkäri pohti erikoista kokemustaan työvuorolla. Synnyttämään oli tullut mustalaisrouva. Lääkäri huomasi, että kaikki oli muuten kunnossa, mutta lapsi oli syntymässä väärinpäin. No, eipä siinä muuta kuin tehtiin se mitä yleensä tehdään. Käännettiin lapsi toisinpäin. "Harva sitä on päevystysvuoron lomassa kiäntänä rommaanin", lääkäri pohti.

Riihempuintia Mäntylahessa 1940-luvulla

Kypsynyt ruis olj sirpillä leekattu, nijottu lyhteiks ja kuhiloetu, esmerkiten yheksäl lyhettä ympäriisä pystyyj ja kymmenees taetettuna piälle hatuks. Annettiin kuivua jokunev viikko ja ajettiin rekpelillä riihlatoon.

Enner riihel lämmittämistä, joskus jopa vasta lämmittämise´ alakaessa ahettiin riih. Ahtaja seeso ahillaavalla ja apupoejat nostelivat lyhteitä tyvi eillä ja ahtaja pyöräätti ne ja löe tähkäpiät ylöspäen orsiller riviin tae parriin. Ylemp ors pit ne pystys-sä nii´ että lyhteet eevät lyttytyynnä.

Kunolj aekoo, vaekka saepäevänä, lähettiil lämmittämmäär riiehtä. Kivistä muurattuuh hatarannäkösee´ uuniil laottiin koevuhalakojä, ja kohta ryöhähti semmoner roehu, että meekäläestä kymmevuotista poejannulukkijä pelotti. Ukki (s. 1864) raahottelj, jotta kuham minnoon vahtina nii´ eijjoo hättee. Syyshämärässä, satteen mukavasti ropotellessa pärekattoon tahto väkisinnii´ unj paenoo silemäluomia lattialla tae kynnyksellä istuisa. Myöhemmin käv mielessä, että mittään oes tapahtunna, jos rutikuiva musta riis oessiir roehahtanna liekkiin. Viistoesta vuotta myöhemmin se riih palokiit tuhkaks.

Puintipäevänä kolomelta noustiin, syötiin uamijaenen, piimävelliä, ruisleipee ja sintua piälle. Näen kevyesti, muutenhan sittoes ruvenna nukuttamaan. Pukeuvuttiin asiaan kuuluvasti: kehuemmat vielä koossa pysyvät repaleet rimputtimet piälle ja lippahattu silemille.

Riihessä ahosta puoteltoih huarakepillä parta työtään lattiallinen, leviteltiil latomus tähkäpiät vastakkaen ja katkottiin sitteet irti. Orsille jätettiin parj, kolome ”riih-tontulle”. Kysymykseen mittee vasten, setä suhaatti korvaaj ”jotta suatas nousuonnai hyvä sato”. Ja sittev vuan jyskyttämmään: parittaen vartoella (muissa kielissä myös varsta, riusa) olan takkoo

vuoroen lyötiij jyväpiät ensin, kiännettiin latomus ja puitiin toeseltae puolen.

Tämäj jäläkeer ravisteltii´ olet käsij ja kyhättiin puolentoesta metriä pitkiä ja metrim paksuisija kupoja tähkäpiät vastakkaen ja pinottiil lattoon. Sieltä sitten tarvittaessa otettiin patjantäätteeks tae vaekka vararehuks.

Jivät puhistettiin usseempaan kertaan: Enimmät korret haravoettiin ja sitten puulapiolla viskattiin ruumenensekanev vilja yhelle seinustalle, jollonj kepeemmat akannat leijuivat vähän erilleen. Esin puhisettu vilja sitten käsin veivattavalla viskukonneella tuullettiij ja lapijoetiiv viholaes-säkkiin. Ukki vahti tarkkaan, että kaekki säkit tulj kuormaaj ja aettaav vietäväks. Yhen säkin kuitennii olivat vaevihkoo viskanneet ruumennokseen, erilliseen ruumenkottaan. Varmaanniir riihtontulle...

Vielä väsyneinä riih ripsuttiin ja lattia pestiin kostutetuilla vastaksilla. Saana ja uinti maestu, ja nokkee ja pölylähti pesu-veen matkaan. Sittev vuan puoliselle, ja nyt olj tuhtio ruokoo: pottua, paestia, ehkä kalakukkoo ja palan paenikkeeks kaljoo tae sintua. Parin tunnin päevälevot ennen iltapäevän puuhia. □

Konsta

JK. Jivä (jyvä) on ikivanaha sana peräisin ehkä intialaisesta sanskriitista tae Iraanista?

Mainonnan alalla iisalmelainen Keleperin kauppa oli 20 vuotta aikaansa edellä 1970-luvulla. Silloin kauppa mainosti tarjouskananmunia tienvarren kyltillä: Meellä ee kiskota munista!

"Kettujahti" on kuopiolaisten erämiesten yhteinen tapaaminen Alahovin metsässä erätarinoiden, nuotion ja muistojen merkeissä. – Leppoisa tapahtuma, jossa Taina Hallman saunottaa ja syöttää koko ukkoporukan lopuksi, kertoi Yks' Lyytinen. Runo on vuodelta 1995.

Kettujahti

Joka vuos´ siinä kevvään korvalla
suap oottoo kuhtuva tuota.
Se on perinne – nii että kutittaa
eekä anna se oekee muata.

Ee harrastuksista puutetta oo
se o yks´ tuo ketujahtuu.
Suap eokottii siitä osasa,
ja ne sualiit Savvoo mahtuu.

Sen parempoo männöö ee kuultu oo
tuon Savonmuan taevaa alta,
kun suapunna on nimimiehet nuo
melekee kaekkijalta.

On Ristoo, Jukkoo ja Suastamoista,
Nissis-miehestä puhumattakkaa.
Se neät sopan keettää ja sopan syöp.
Poolin vettää vua ommaa nahkaa.

Mut o luotuna oekeet immeiset
Savon muata suastuttamaan,
eekä suaste tuo kovin pahhoo tie
koommin kääp, niin ko, lannottammaa.

Neät meenoon, nuo Taena ja Risto Haalmanni,
ne o immeiset parraasta piuästä.
Ne tekköö työtä ja tervehtii,
eekä ihteessä paljokaa siästä.

Ku iso laama rumija ukkoja
kettutulilta tuppaa työntyy,
ee Taenalla tahossa oo tukkoja
vua kaekki passoo ja sakkii lyöttyy.

Kylypysakki ku saanasta purkaatuu
ja savuhaju vuateista häepyy,
ukot piirakkapöytään tuppautuu,
juttu kaljan avulla höystyy.

Tämä kaekki Haallmannin talossa tapahtuu
se ej ajan suastossa mikskää muutu.
Kerran vuoessa ystävät hullaatuu,
ee suvun kunnia nurkkaa juutu.

Yks' Lyytinen

Ote: Fr. Kreutzwald: **Kalevipoeg**
Suomennos ja savonnos
Kyösti Kettunen

Alakusanat

Laenoo kannel, Väenämöene!
Tarinoo nyt kypsytellen!
Meenoon tehä tässä laalun
tuattoloehin toohuiluista.

Herätkeepäs, harmaat muistot!
Kertoeeham mulle kaekki
elämästä entisaekaen,
olosta parempiim päeväen.

Ylös noose noejjan tyttö
Entla-järve´ uallokosta!
Pitkää´ outkiim peelil luona
silikitukkoosjo sukinna.

Essiin nyt vanahat varjot,
vaenajijjo kaekki kasvot,
noetiin, sankariinkiin nuamat,
retket kaekki myös Kalevan!

Etelään nyt lentee pittää,
jonniim matkoo pohjam maelle,
kanervissa ellää siellä
penska ouvvoella ahoella.

Mittee kottoo nyt keräsin,
mittee vieraeltakkiim maelta,
mittee toevat tuulempuuskat,
uallot ettäältä kuletti,

mittee kaavvaj jo sylissä
povem piilossa pitelin,
mittee kotkiin tuasj pesässä
hoejjim pitkääh hellyyvellä,

siitä laaloo loelottelen
vieraellekkiin kuulijoelle,
koska nuoruuden kaverit
jootuneet om mulla´ alle.

Eepä niille laalu kuulu,
surun soennut eevät kannä;
säveleetkääm murheem mustan
eevät yllä haataa´ asti.

Ite tiällä vual liverrän,
iteksein kukun, käkönen,
ikävissäen iäntelehin,
kunnes kuihun nurme´ alle.

200 vuotta Suomen sodasta v. 2008

Suomen sodan juhlavuosi lähestyy

Kohti autonomista ja itsenäistä Suomea -teemalla on aloitettu vuoden 2008 Suomen sodan juhlavuoden suunnittelu Savon osalta.

Alustava kokous oli 17. joulukuuta Pohjois-Savon liitossa.

Keskustelussa ideoitiin kunnittaisia tapahtumia, joiden toteuttajina olisivat kuntien kulttuuritoimet yhteistyökumppaneineen. Tilaisuudet olisivat luonteeltaan toiminnallisia (mm. taistelunäytökset, seminaarisarja, juhannussoutu). Kartoitetaan Savossa sijaitsevat Suomen sotaan liittyvät muistomerkit.

Vuoden 2008 tapahtumaketjun käytännön ideointia ja toteutusta varten perustettiin toimikunta: **Osmo Hänninen** (Savon kielen seura, puheenjohtaja), **Markku Tomperi** (Kuopion Sotilasläänin esikunta), **Riitta Topelius** (Iisalmen kaupunki), **Pekka Vähäkangas** (Kuopion kaupunki), **Anna-Liisa Happonen** (Tuusniemen kotiseutuyhdistys, Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liitto) ja **Teppo Vihola** (Snellman-instituutti). Sihteerinä toimii **Tarja Itkonen** (Pohjois-Savon liitto). Toimikunta täydentää tarvittaessa kokoonpanoan.

Toimikunnan tulee tehdä konkreettiset toiminta- ja kustannusehdotukset vuoden 2008 tapahtumaketjuun vuoden 2005 aikana. Rahoituslähteet selvitetään.

Saku Heikkinen Iisalmesta kertoi kokouksessa 26.1. Iisalmen Matkailulla olevan 40 *Sven Tuuva* -elokuvasta peräisin olevaa univormua. Iisalmessa olevat sotilasmuistomerkit kunnostetaan Koljonvirta-hankkeen yhteydessä. Hankkeessa mukana oleva matkailuyritys Yönsalmi Oy toteuttaa Koljonvirta-taistelunäytöksen merkkivuonna. **Aarno Kellberg** kirjoittaa näytelmää Suomen sodasta Iisalmen kesäteatteriin.

26

Kuopion Sotilasläänin esikunnassa olivat läsnä Anna-Liisa Happonen (edessä) ja Osmo Hänninen, takana majuri Jari Salonen (vas.), Saku Heikkinen, Jouko Aroalho, Teppo Vihola ja Tarja Itkonen (siht.).

Iisalmen Koljonvirta-hankkeen venäläiset vieraat **Elga Sykiäinen** ja **Vladimir Stupakov** kertoivat yhteistyöstä ja toteutusideoista hankkeeseen liittyen. Venäjällä (mm. Petroskoissa) kerätään Suomen sotaan liittyviä esineitä, asiakirjoja ja muuta materiaalia.

Suunnittelua jatketaan. □

Ruotsalaisiksi emme ikinä halua, eurooppalaisiksi meistä ei oikein ole, olkaamme siis russofobeja.

T. Löfving Uusimaassa (I-S 18.12.2004)

Suomen sota 1808-09 Lapinlahdella Taavetti Sonnisen kertomana

Venäjän keisari **Aleksanteri I** hyökkäsi Suomeen 1808. Tuolta ajalta kansan parissa säilynyttä suullista perimätietoa Lapinlahden osalta on **Taavetti Sonninen** (1875 - 1962) kirjoittanut muistiin. Isonvihan kauhuista oli jo päästy toipumaan. Suomen sodan aikana 1808 oli jo olemassa maantie Kuopiosta Iisalmeen. Tätä tietä marssi edellä ruotsalaissuomalainen sotaväki, jonka perästä tulivat venäläiset joukot Toivalasta pohjoiseen lähestyen Lapinlahtea. Tällöin Lapinlahdella oli muutamia ruotsalaisia rakuunoita varti-ossa.

Simon täpärä pelastus

Taavetti kertoo, kuinka eräs ruotsalainen rakuuna ratsasteli kerran Pajulahden jäällä. Siellä hiihteli myös tunnettu metsästäjä **Simo Netti** (luultavasti **Snäck**). Hän oli tappanut paljon ilveksiä, kettuja, ahman, kenties jonkin sudenkin puhumattakaan pienemmistä otuksista. Rakuuna huomasi Simon ja lähti ajamaan tätä takaa. Myös Simo huomasi rakuunan ja havaitsi, että nyt olikin kysymys hänestä. Simo käänsi suksensa lähintä nientä kohden aikoen hiihtää niemeen, ennen kuin rakuuna hänet tavoittaisi. Rakuuna kannusti hevostaan. Myös Simo lisäsi vauhtiaan. Rannalla olevat ihmiset huomasivat tämän kilpajuoksun ja katselivat sitä jännittyneinä: Nyt taitaa käydä Simolle huonosti, kun rakuuna vaan lähenee, vaikka Simokin näyttää panevan parastaan. Parastaan siinä koettivat molemmat. Lumi pölisi viivana, ranta läheni, mutta niin läheni ratsastajakin Simoa. Eroa oli enää muutama viittaväli. Simo oli rantaan pääsemäisillään ja katoamassa niemen metsään. Mutta silloin katsojat kiljahtivat: Nyt se heittää keihäällään Simoa. Varmasti ei voitu sanoa, miten Simolle kävi, kun molemmat olivat lumiryöpyyn suojassa näkymättömissä. Eikä loppuratkaisua nähty, pelastuiko Simo. Jännittyneinä odotettiin tietoa Simon kohtalosta. Tieto tuli: Simo oli pelastunut. Keihäs oli osunut suksen kantaan. Puuttui siis vain vaaksan verran ja Simo olisi tullut

keihästetyksi. Kysyttiin, mistä syystä rakuuna noin Simoa vainosi.

Rakuunalle oli tullut erehdys. Hän luuli Simoa venäläiseksi vakoojaksi, kun tällä oli päällään kummallinen jakkupalttoo, joka muistutti venäläistä pukua. Simon pelasti hänen harvinainen hiihtotaitonsa, minkä hän oli saavuttanut ajaessaan takaa metsänpetoja.

Heikki Sonninen hevostmiehenä

Mutta sota jatkui edelleen. Venäläinen sotaväki lähestyi ja ruotsalaissuomalainen sotaväki perääntyi kohden pohjoista. Sen oli poistuttava ja jätettävä maa valloittajalle. Samoin poistuivat rakuunatkin vartiopaikoiltaan viimeisiä vetäytyjiä suojaten ja antaen tietoja vihollisen tulosta, jotta sotaväki saisi rauhassa perääntyä turvassa vihollisen hyökkäyksiltä. Asukkaat odottivat pelolla ja tuskalla, mitä tapahtuu, kun vihollinen vaan lähestyy.

Taavetti mainitsee isänsä, **Albanus Sonnisen**, kertoneen ukkinsa eli **Heikki Sonnisen** muisteluksista. Heikki kertoi olleensa tuolloin vielä poikanen, siinä kolme- tai neljätoistavuotias:

Minut oli määrätty tekemään kyytiä Sihvonlahdesta Taivalkylään (=Taivaleeseen). Kyydittäväni oli eräs ruotsalainen kersantti tai mikä, en oikein tarkoin muista. Kun lähdimme ajamaan Sihvonlahdesta, hän lausui minulle: Sitten kun olet minut kyydinyt ja tulet takaisin tähän taloon, niin saattaa olla niin, että tähän onkin tullut jo venäläinen sotaväki. Jos he kysyvät, ketä olet kyydinyt, niin sano, että en tietänyt hänen virkaansa enkä hänen nimeään. Älä myöskään mainitse puvustani, minkälainen se on ollut. Sano vain, että hänellä oli sen ja senlainen puku.

Lähestyessäni Sihvonlahtea oli jännitykseni noussut korkeimmilleen. Tultuani mäen päälle näin, että oli tapahtunut niin, kuin kyydittäväni oli uskonut. Talon pellot oli ahdettu täyteen miehiä ja hevosia, viljakasat suollettu miesten vuoteiksi ja hevosten ruoaksi. Peltojen aidat paloi-

vat, sillä sotaväki lämmitteli itseään tässä lokakuun rëntäsateessa. Sidottuani hevoseni kiinni katsoin tupaan. Lattia oli täynnä sairaita miehiä, jotka kuumeisina hourivat taistelujen melskeistä. Nyt huomattiin jo minutkin, ja alkoi tutkinto. Kysyttiin tiukassa äänilajissa: Ketä olet kyydinyt? Vastailin niin kuin kyydittäväni oli neuvonut. Mutta sitäpä ei tahdottu uskoa millään, tarjottiin rahaakin ja sanottiin: Otta raha, vaskiraha hyvä raha, otta se, sano sitte. Mutta houkutuksista huolimatta pysyin siinä, mihin oli neuvottu. Se auttoikin viimein ja minut vapautettiin. Nukuin sitten yöni navetanparressa ja tulin huomisaamuna kotiini Sonnilaan.

Kasakat Kärkkäälässä

Sihvonlahdessa oli kuollut muutamia venäläisiä sotilaita, jotka on haudattu talon pellonpään pohjoispuolelle. Sotaväki siirtyi sitten Savonjärven Kärkkäälään ja majaili sielläkin muutamia päiviä. Kasakoitten hevoset makailivat talon pelloilla lannoittaen niitä. Sanottiin: Kyllä Kärkkäälän pellot kasvavat ikuisesti, kun kasakkien hevoset ovat niitä lannoittaneet. Siitä lähtien peltoa on kutsuttu Kasakkipelloksi.

Missä sotilaat majailivatkin, he ottivat laitumelta elukan kiinni, teurastivat, keittivät kenttäkeittiössään ja söivät sen. He laittoivat myös pikaisesti makkaraa. Teurastettuaan lehmän he irrottivat suolet, vetivät niitä käsiensä läpi, jolloin ensin lanta irtaantui, keittivät ne ja makkara oli valmis syötäväksi. Savonjärvellä joutui eräs pienempi osasto venäläisiä sotilaita taisteluun suomalaisten kanssa pienellä mäkinpyylällä. Tuolloin muutamia venäläisiä sotilaita kaatui ja heidät haudattiin sinne. Sitten suurin osa sotaväestä poistui marssien Iisalmelle. Matkalla he majailivat taloissa ja polttivat Lapinlahdella erään talon lämmitelläkseen syysrëntäsateessa. Sitten he joutuivat tunnettuun taisteluun Koljonvirralla 27. päivänä lokakuuta 1808.

Kohtaus Savonjärvellä

Savonjärvellä oli jäänyt jälkijoukkona muutamia venäläisiä sotilaita tuodakseen pääjoukoilta jääneitä tavaroita sekä ehtiäkseen sitten Iisalmelle. Savonjärvellä oli eräs sotilas tullut johonkin saunaan,

avannut oven ja katsonut sisään. Siellä oli vaimo lapsivuoteessa ja toinen nainen häntä hoitamassa. Sotilas astui sitten saunaan ja kumarteli naisille. Toisella naisista oli leipäpala kädessään, kun toinen hänelle huomautti: Mitähän tuo mies meinaa, kun se noin kumartele, eikä sen puheesta saa selvää. Annapas tuo leipäpala hänelle. Leipäpalan saatuaan otti sotilas lakin päästään. Kumarteli ja teki ristinmerkkejä. Siirtyi sitten saunan porsutuaan ja istui suopakorvon viereen ja söi kakkuaan, kasteli välillä leipäpalaansa korvossa ja haukkasi taaskin niin, että suopa parralle tippui. Sai siten syödä särpimen kanssa.

Toinen sotilas oli vierailut erään talon nauriskuopassa hakien aina sieltä nauriita. Sattui kerran niin, että nauriiden omistajan tullessa kuopalle olikin sinne jo ehtinyt venäläinen naapuri. Kun omistaja laskeutui kuoppaan, lausui vieras haikean näköisenä: Ka, musika, nakris kaikki. Tätä kertoessaan nauriiden omistaja nauroi sydämellisesti ja lausui: Siellä kuopassa olevan venäläisen naama oli niin hauskan näköinen hänen lausuessaan edellä kerrotun valittelunsa, vaikka nauriit olivat jo kadonneet.

Poistuiivat sitten viimeisetkin venäläiset sotilaat Savonjärveltä, eikä sen kummempia sotatoimia ollut enää niillä main. Kumminkin tuli tietoja taisteluista venäläisten kanssa. Joskus olivat ruotsalaissuomalaiset voittaneet, joskus taas hävinneet.

Kasakat Alapitkällä

On muistossa 1890-luvulta eräs kunnanhoidokki **Margareetta Ollikainen**, lähes kahdeksankymmenen vanha, täysin sokea mummo. Hän kertoi: Asuntomme oli Alapitkällä silloin, kun sotaväki kulki ohitsemme maantietä pohjoiseen, ensiksi ruotsalaissuomalaiset ja sitten perässä venäläiset. Kyllä pelkäsimme vihollisen tuloa, että kuinka meille käy. Mutta he kulkiivat ohitsemme tekemättä meille sen pahempaa. Rauhan tultua oli kyläämme jätetty muutamia venäläisiä sotilaita. Heillä oli runsaasti leipää, jota antoivat paikkakuntalaisille. Siihen aikaan oli leipä herkkua, kun monin paikoin syötiin pettua. Ottivat erään köyhän pojan palvelukseen sa kutsuen häntä isännäkseen. Antoivat pojalle runsaasti leipää ja sanoivat: Ka,

pitää toki isännällen leipää antaa.

Jonkin ajan kuluttua komennettiin heidät pois kylältämme. Tähän päätti mummo kertomuksensa eikä hänellä ollut katkeria muistoja sota-ajalta.

Keisari suopea suomalaisille

Näiden asioiden kehittyessä edelleen saapui tieto, että rauha oli tehty ja Suomi luovutettu venäläisille. Tämä herätti asukkaissa pelkoa ja ahdistusta. Mutta lohdutukseksi saapui tieto, että keisari oli kutsunut valtiopäivät koolle Porvooseen ja ollut itse niitä avaamassa. Tämä antoi asukkaille luottamusta ja uskoa tulevaisuuteen. Myös ilmoitettiin, että kaikki sodan aikana sotaväen ottamat eläimet ym. vahingot maksetaan. Ja niin tehtiinkin. Kaikki korvattiin.

Koska venäläiset olivat vallanneet Suomen, määrättiin tänne kasakoita vartiopalvelukseen. Heitä oli muun muassa Kuopiossa vartioimassa valtion omaisuutta. Heillä oli erittäin hyvää leipää, jota he myivät paikkakuntalaisille. Sen valmistusmenetelmä oli omalaatuinen: Leivät olivat suuria ja paksuja, kun ne pantiin kuumaan uuniin. Uunin suu tukittiin kosteilla tukkeilla, joten leipä ei palanut, vaan paistui hyvin.

Tällaista kertoivat vanhemmat ihmiset Lapinlahdella noin kuusi- seitsemän vuosikymmentä sitten (1800-luvun lopulla). Heillä on ollut onni syödä kasakoitten leipää, ja he kehuiivat vieläkin sitä hyväksi. □

Leo Puurunen

Lähde:

Taavetti Sonninen (1875-1962): Muistojen kirja Lapinlahdelta (kirjoitettu 1930-51). Editointi: Eeva & Aatto Sonninen, Gummerus Jyväskylä 1999

Mikä on **Väinö Linnan** romaanin *Tunte-
maton sotilas* savonkielinen nimi?
- *Iha ooto ruunun ukko.*

Kotiseutuyhdistysten liiton toimintaa

Pohjois-Savon Kotiseutuyhdistysten liitto ry on maakunnallinen keskusjärjestö pohjoissavolaisen kulttuurin edistämiseksi. Liiton jäsenistön muodostavat 18 pohjoissavolaista kotiseutuyhdistystä. Savon kielen seura on mukana yhdistyksessä.

Tänä vuonna jatketaan Pohjois-Savon paikallisten kotiseutuyhdistysten toiminnan kartoittamista ja vähemmän toimeliiden yhdistysten aktivoitumista. Tavoitteena on näiden liikkeelle saaminen ja toiminnan yleinen aktivoituminen ja maakunnallisen liiton jäsenmäärän kasvu.

Vuoden kotiseututeko -tunnustuksen myöntämistä harkitaan.

Kartoitetaan toteutumismahdollisuuksia v. 2008 järjestettävälle Suomen sota-aiheiselle suur tapahtumalle.

Lapinlahdella järjestetään seminaari syksyllä. Seminaarin teemana on savolaisen rakennusperinnön hoito. Se on samaan aikaan Euroopan rakennusperintöpäivän kanssa eli 9.-11.9. Euroopan rakennusperintöpäivän vuoden 2005 teemana on "Puistot ja puutarhat".

Järjestellään kotiseuturetkiä maakunnassa.

Valtakunnalliset kotiseutupäivät ovat Lahdessa 8.-12.6. Yleisteemana on "Itse tehden - yhdessä yrittäen".

Kukin yhdistys voi miettiä tahollaan, mitä kaupunginosaa/-osia voi esittää ehdolle Vuoden kaupunginosa -kilpailuun.

*Seuraava eläinaiheinen keskustelu käy-
tiin Tampereella:*

- *Onks sull tupakkaa myyrä, kysyi Pispalan poika.*

- *No näätä, onko sinulla rahhoo, vastasi savolaispoika.*

Runoilijalle Savonia-palkinto

Savonia-palkinto annettiin ensimmäisen kerran v. 1986 ja se jaettiin nyt 16. kerran. Palkinnon sai Kuopiossa syntynyt kirjailija **Ilpo Tiihonen** runoteoksellaan *Largo*.

Savonia-raati toteaa perusteluissaan, että *Largon* teemoja ovat elämän suuret teemat: rakkaus, elämä ja kuolema. Myös vuodenaikojen vaihtelu ja sen vaikutus ihmismieleen tulevat voimakkaasti esiin: kevään odotus, vaikka taivaalta "mättää märkää rähtiä" tai syksyn alakuloisuus, joka vie rakkaudenkin mennessään.

Kielessä näkyy mestarillisen sanojen käyttäjän jälki. Runot ovat ennakkoluo- lottoman kokeilevia ja sanat monikerroksisia merkityksiltään. Jokainen lukukerta on erilainen. *Largo* jää soimaan lukijan

Kuopion kaupounginjohtaja Petteri Paronen palkitsi Ilpo Tiihosen.

mieleen hitaasti ja laajasti.

Raadin mielestä runoista tulee mieleen **Juhana Cajanus, Aleksis Kivi, Uno Kai- las ja Lauri Viitakin.**

Ilpo Tiihonen on syntynyt Kuopiossa. Lapsuuden kesinä hän vietti mummolassa Vanuvuorella ja Mölymäellä. Savon kieli ei tunne vieraalta. Sukulaisia on Kuopiossa ja hänen vanhempiensa haudat ovat Kuopiossa. Hän asui Helsingin seudulla

pitkään. Nykyisin hän asuu Joensuussa.

Aiemmin Tiihonen on saanut Valtion kirjallisuuspalkinnon 1981, Kalevi Jäntin palkinnon 1982, Rauhankasvatuspalkinnon 1989, Eino Leinon palkinnon 1991, Einari Vuorela -runopalkinnon 1997, Runeberg-palkintoehdokka 2005 (ehdolla), Savonia-palkinto 2005.

Savonia-kirjallisuuspalkinnon saajiksi olivat ehdolla **Pirjo Hassinen** romaanillaan *Kuninkaanpuisto*, **Sirpa Kähkönen** romaanillaan *Jään ja tulen kevät*, **Leena Lehtolainen** romaanillaan *Jonain onnellisena päivänä*, **Marja-Leena Lempinen** nuortenkirjallaan *Jääympyrä*, **Eppu Nuotion** *Sekuntiviisari*poika, **Asko Sahlberg** romaanillaan *Tammilehto* ja **Ilpo Tiihonen** runokokoelmallaan *Largo*.

Raadissa olivat vanhempi lehtori **Annikka Airaksinen** (pj), professori (emerita) **Sirkka Sinkkonen**, toimittaja **Seppo Kononen**, psykologian opiskelija **Sara Koponen**, opettaja **Jaakko Kosunen**, lehtori **Matti Mänttari**, rehtori **Alpo Virtanen**, varatuomari **Mirja Ylitalo** sekä sihteerinä **Anja Niskanen**. □

Sikojen onni

*Kun auringon alla puhkeaa onni,
kun lehmänsä löytää muhkea sonni,
kun kaislikon hauesta hauki saa parin
ja kukkoa kosii kanoista arin,
niin mikseivät sitten sika ja sika
kärsänsä verran ja saparon mitan
toisilleen vanhoisi ikuista valaa:
oi rakkaani sulle mun kyljykset palaa.*

Keuruulaisen **Erkki Peräisen** 80-vuotishaastattelu *Suur-Keuruussa* 27.12.2004; hänen runosuosikkinsa **Einari Vuorela** –runopalkinnon saajan Ilpo Tiihosen tuotannosta.

Painopistealueiden määrittäminen työstetään kesäksi

Pohjois-Savon kulttuuritoimialalle tavoitteellinen kehittämisohjelma

Pohjois-Savolle on valmistunut kulttuuriklusterin kehittämisohjelma, jossa uutena voimavarana korostetaan luovaa yrittäjyyttä. Kehittämisohjelma julkistettiin Kuopiossa 27. tammikuuta pidetyssä seminaarissa. Konkreettisia toimenpiteitä kulttuuritoimialaketjun kehittämiseksi sisältävä ohjelma saa kesään mennessä jatkoa Pohjois-Savon liitossa valmisteltavasta maakunnan kulttuuristrategiasta. Siinä määritetään painopisteitä ja tavoitteita kulttuuritoimialalle mm. rahoittajaorganisaatioiden ratkaisuja varten. Samoin selvitetään, miten kulttuurialalla vahvistetaan innovatiivisuutta ja luovuutta. Tähän mennessä kulttuuriklusterin asiantuntijaryhmä on määritellyt luovien toimialojen kehittämispainopisteiksi viestinnän ja sisällöntuotannon, muotoilun, kulttuuritapahtumat sekä kulttuurimatkailun ohjelmopalvelut. Kehittämisohjelmassa kolmen kärjeksi nostetaan viestintä, muotoilu sekä kulttuuritapahtumat ja -matkailun ohjelmopalvelut.

Kulttuurialan aluetaloudellista merkitystä Pohjois-Savolle kuvastaa, että se työllisti v. 1999 noin 5 400 henkilöä eli 5,7 % maakunnan työllisistä. Toimialalla oli tuolloin yrityksiä hieman alle tuhat, joista valtaosa 1-5 henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä. Eniten niitä on käsi- ja vaatealalla suudessa ja seuraavaksi mainonnassa, markkinoinnissa, liikunnassa ja urheilussa sekä viestinnässä. Koko maassa kulttuurialalla toimi vuosikymmenen vaihteessa noin 114 000 henkilöä, mikä on kansainvälisessä vertailussa keskiarvoa suurempi suhteellinen osuus. Alan työpaikka-kehitys on tosin keskittynyt paljolti pääkaupunkiseudulle.

Kulttuuritoimialalla on sen kehittämisohjelmaa esitelleen suunnittelija **Kirsi Moisanderin** mukaan Pohjois-Savossa

runsaasti kehittämispotentiaalia maakunnan vahvuuksia, omaleimaisuuksia sekä luovuutta hyödyntäen. Globalisaatio ja tietoyhteiskuntakehitys luovat lisää mahdollisuuksia luovalle kulttuuriyrittäjyydelle. Niiden hyödyntämiseksi tarvitaan kuitenkin maakunnan rahoittajaorganisaatioilta EU:n ja kansallisen aluekehitystuen panostuksia siinä kuin muille perinteisemmille toimialaketjuillekin. Kulttuurialalta löytyy kasvuyrityksiä ja kansainvälistymiskykyä mutta samat liike-elämän lait pätevät siellä eikä tuloksetko ole sen helpompaa kuin muilla aloilla. Kulttuurialan koulutustarjonta on maakunnassa kohtalaisen hyvällä tolalla ja se tarjoaa perustaa toimialan vahvistumiselle.

Kehittämisohjelman nykytilaselvityksessä asetetaan vuodelle 2006 tavoitteeksi kulttuuriteollisuusalojen ammattimaistuminen, naisyrittäjyyden vahvistuminen, 200 uutta työpaikkaa vuosikymmenen vaihteeseen verrattuna sekä kokonaisliikevaihdon kasvu 5 %:lla vuodessa. Vuodelle 2010 on asetettu tavoitteiksi 300 lisätyöpaikkaa, kokonaisliikevaihdon kasvu 60 %:lla v. 2000 nähden ja pohjoissavolaisen osaamisen nousu painopistealoilla kansainvälisesti tunnetuksi ja kansalliselle huipputasolle.

Kuusi toimenpide-ehdotusta

Kehittämisohjelmassa esitetään kuutta eri toimenpidekokonaisuutta toimialan kehittämiseksi maakunnan seitsemän muun päätoimialaketjun rinnalla. Ensimmäisenä esitetään kulttuuriteollisuuden kehittämispäällikön palkkaamista alan yritystoiminnan kehittämiseksi, verkottumisen edistämiseksi, uusien innovaatioiden etsimiseksi ja kaupallistamiseksi yhdessä TE-keskuksen, Tekesin ja Keksintösäätiön kanssa. -Keskeiseksi kohteeksi alan ke-

hittämisessä on todettu kulttuuriyrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen vahvistaminen. Sitä kautta on päästävässä kulttuuriteollisuuden verkostuneeseen osaamiskeskukseen, joka on toimialaketjun strateginen päämäärä. Tämän vuoksi toimenpide-esityksinä ovat myös kulttuuriyrittäjyyden liiketoiminnan kehittämishanke sekä asiantuntijatiedon käytön lisääminen, sanoi Moisander.

Hänen mukaansa tärkeää on verkottaa kulttuuritoimialaa myös maakunnan muihin klustereihin kuten matkailu, informaatioteknologia- ja hyvinvointialojen kanssa mm. uusien tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä. Tähän liittyvän verkottuvan yritystoiminnan kehittämishankkeen käynnistäminen on yksi kehittämissuunnitelman toimenpide-esityksistä. Lisäksi esitetään kulttuurialan kansainvälistymishankkeen käynnistämistä alan 5-10 pohjoissavolaisen yrityksen voimin. Tuottajaosaamisen puutetta poistamaan ehdotetaan kahden kulttuuritoimialan tuottajan palkkaamista kehityspäällikön kumppaniksi sisällöntuotannon ja tapahtumien asiakaslähtöistä tuottamista varten Pohjois-Savoon.

Suotuisa vastaanotto ohjelmalle

Kehittämissuunnitelma sai seminaarissa myönteisen vastaanoton ja useat mukana olleet kulttuurialan yrittäjät kiirehtivät käytännön toimenpiteitä liikkeelle viipymättä. Kulttuuritoimialalla kansalliselle huipulle omilla sektoreillaan nousseet ja kansainvälistäkin tunnettuutta saavuttaneet yrittäjät, **Hanna Korvela** ja **Lutz Reinhardt** todistivat, että Pohjois-Savostakin on mahdollisuus sinnikkyydellä, hyvillä liikeideoilla, laadulla sekä verkottumisella oireiden kumppaneiden kanssa.

Kolmen rahoittajatahon edustajatkaan eivät kiistäneet kulttuuriklusterin merkitystä ja kasvupotentiaalia maakunnalle. Vs. maakuntajohtaja **Henrik Rissanen** Pohjois-Savon liitosta arveli, että helmikuussa julkistettavassa Itä-Suomen viisaiden työryhmän kehittämissuunnitelmassa on mukana myös kulttuuriklusteria koskevia esityksiä. Toimiala kuuluu hänen mukaansa maakunnan kahdeksaan painopisteklusteriin, joten se on mukana mm.

EU:n rakennerahasto-ohjelman ja maakuntaohjelman linjauksissa.

Tekesin Pohjois-Savon teknologiayksikön päällikkö **Ritva Saarelainen** piti kulttuuriklusterin strategisten painopisteiden määrittämistä tärkeänä. Tähänastiset painotukset ovat hänen mukaansa oikeita samoin kuin yhteistyöverkostojen hakeminen muiden avaintoimialojen kanssa. Liiketoimintaosaamista samoin kuin tuotteistamista kulttuuriklusteri kaipaa lisää yrittäjyyden selkänäjäksi. Ansaintalogiikan ja liiketoimintakonseptien on oltava kirkkaita kulttuuritoimialalla siinä missä muuallakin elinkeinoelämässä. Alan erityispiirteenä on otettava huomioon tekijänoikeuskysymykset ja tuotteiden käytettävyys.

Lääninsivistysneuvos **Heikki Laakso** Itä-Suomen lääninhallituksesta muistutti, että v. 2000-2003 on Itä-Suomessa rahoitettu EU:n tuella kaikkiaan 142 kulttuuritoimialan hanketta yhteensä yli 38 milj. eurolla. Määrä on hänen mukaansa melko suuri ja se kertoo alan aktiivisuudesta. Hänen mielestään lähiajan savotta olisi käydä kaikki nämä hankkeet läpi ja selvittää mitä lisäarvoa niistä on ammentavissa toimialan kehittämiselle. Samoin hankkeita olisi verkotettava keskenään ja keskitettävä voimavaroja pysyvien alueellisten vaikutusten saamiseksi.

Kulttuuriteollisuuden alueellisista vaikutuksista kertonut erikoistutkija **Kimmo Kainulainen** Tampereen yliopistosta piti kulttuuriteollisuuden aluetaloudellisia samoin kuin imagollisia vaikutuksia Suomessa merkittävinä sekä kasvavina. Useat kaupungit ovat alkaneet hyödyntämään kulttuuripääomaa alueellisen houkuttelevuutensa ja imagonsa kohentamisessa. □

Lisätietoja: Suunnittelija Kirsi Moisander, p. 040 744 8730 ja projektipäällikkö Tarja Itkonen, p. (017) 550 1456

Laiskuus jakautui epätasaisesti Suomessa

Vastanimitetty kenraalikuvernööri **Pietari Brahe** tutustui hallintoalueeseensa tekemällä pitkiä matkoja, joista ensimmäinen, v. 1638, liittyi sotamiesten suureen katsastukseen. Hän vakuuttui siitä, että Suomessa oli rikkaat luonnonvarat ja että kehitysmahdollisuudet olivat siksi suuret. Hän havaitsi kuitenkin ongelmia, joista yksi oli ”rahvaan tavat”. Tunnusomaista rahvaalle oli, ettei se ”suurestikaan välittänyt omistaa muuta kuin välittömästi syötävissä olevaa tavaraa”. Laiskuus ja juopottelu olivat liian tavalaisia ilmiöitä ja lisääntyivät päivä päivältä, mikä liittyi lumivyöryn tavoin kasvavaan muotiin ”sekä nuuskata että juoda tupakkaa”. (Suora lainaus kirjasta. Toim. huom.)

Sekä hallitsevat että hallittavat olivat Brahen mukaan syypäitä tähän asiointilaan. Epäkohdat voitiin poistaa ja ”Jumalaa kunnioittava, oikeamielisempi ja parempi elämäntapa” saada aikaan vain yhdellä tavalla, nimittäin koulutuksen avulla. Suomeen tarvittiin yliopisto, joka antaisi maalle hyviä johtajia ja hallintomiehiä sekä kansalle esikuvia.

Kiinnostavaa on, että Brahe havaitsi eroavaisuuksia rannikkoseudun ja sisämaan välillä. Laiskuus oli epätasaisesti jakautunut Suomessa. Rannikkoseudun asukkaat olivat ”ahkerampia ja toime-liaampia kuin muut tuolla sisämaassa”. Suomessa asui kaksi kansaa. Sisämaan asukkaat olivat itsepäisiä, alkukantaisia, tottelemattomia, valittamiseen taipuvaisia, taikauskoisia ja saamattomia. Kenraalikuvernöörin luettelo sisämaalaisen huonoista puolista on pitkä ja pidäkkeetön. Asukkaat noudattivat ”omaa vääristynyttä tahtoaan”.

Ylensyönti kuului ajattelemattomien sisämaalaisen synteihin. Suursyömäri oli arvostettu sankari. Ylistettiin sitä, joka jaksoi syödä eniten. Sisämaalaiset tosin

saattoivat työskennellä kovastikin kun olivat sillä päällä, mutta heillä ei ollut kestävyyttä. Sen sijaan he rakastivat ”laiskuutta ja turhamaisuutta”.

Useimmat suomalaiset tietävät, että kreivi oli ”tyytyväinen” maahan ja sen asukkaisiin, joiden makuun hän oli. Ja hänhän oli se, joka tuli ”kreivin aikaan”. Kreivi piti itäisestä valtakunnanosasta eikä jälki-maailma ole koskaan lakannut olemasta kiitollinen.

Pietari Brahe oli Turkuun sijoitettu matkusteleva, suuria ja kasvavia vaatimuksia alamaisilleen asettavan valtiovallan edustaja. Ruotsin valtakunta eli rauhassa vain poikkeuksellisesti, ja koska sen paremmin väkeä kuin voimavarojakaan ei ollut kovin paljon, sen oli onnistuttua kaikkia muita maita paremmin mobilisoidessaan resurssejaan mikäli halusi olla eturivin valtio Euroopassa.

Kansalta, etenkin sisämaalaisilta, puuttui oikea henkinen valmius. Sen vuoksi kansaa oli opetettava ajattelemaan oikealla avulla. Kansaa olisi sivistettävä, sen asenteita oli muutettava. Sen oli tultava ahkerammaksi ja tottelevaisemmaksi. Ei käynyt päinsä karata valtakunnasta ennen sotaväenottoa tai valta palvelukseen otettuna sotamiehenä, kuten Itä-Suomessa tehtiin.

Ruotsilla oli ongelmia Suomen kanssa. Kenraalikuvernöörien nimittäminen on selkeä merkki siitä, että näin oli. Suomesta saatiin liian vähän veroja – ennen kaikkea rahaa, josta oli luontaistuotteita suurempi tarve valtakunnan käydessä sotaa – ja liian vähän sotamiehiä. Brahe oli vallanhi-moisen keskushallinnon väline, ja hänen tehtävänään oli asioiden kuntoon laittaminen ja järjestyksen luominen siinä, missä normaali hallintokoneisto oli epäon-nistunut. Mutta miksi valinta osui juuri häneen?□

Lähde: *Pietari Brahe matkustaa* -kirja

Paikannimistöä

Jälä, Jälänjärvi

Siilinjärvellä

Mikä mahtaa olla jälä? Uudemmat sanakirjat ja muut lähteet eivät näköjään anna selitystä. Sen sijaan Suomen murteissa ja kansankielessä, eritoten Itä-Suomessa, sana on ollut jotenkin tuttu. Jälällä on ollut mm. seuraavanlaisia tarkoituksia:

Lima, nilja, sohjo: Tervahaudan tuote oli vetistä jälää, jos hauta pääsi kuumeneemaan liikaa.

Pohjoisessa se on tarkoittanut hirvasporon kivespussin sisusta. (Salla)

Jälä, jäly esiintyy vanhoissa murteissa myös merkityksissä jäykkä, tylsä, kolea, kalsea, tyly, kohmeinen:

”Kun neulottiin, tulj pehmyt mut virkoomalla jäly.” (Etelä-Savo) ”Onpa jälyä sahata puuta pakkasella.” (Keski-Suomi) ”On ollut jälyä talavee.” ”Kirveessä on jäly terä.” ”...ruotsikkopapin iän olj kovin jäly ja pahanmakunen.” ”Elä nyt oo niin jäly isälleis.” (Savitaipale)

Jälääntyä, jäläintyä on merkinnyt mm. kohmettua, kovettua, jäätyä, kolahtaa ”...selekä ookeen jälähti reen korjan nurkaan, kun putosin lavalta.”

On vaikea arvailla, mikä mainituista ilmaisuista voisi olla Jälän lähtökohta. Kuitenkin esimerkit osoittavat enimmäkseen jälän merkitsevän jotakin negatiivista, kylmää, tylyä tms. Kyllä kai sanan esiintymät sopisivat yleisestikin savolaiseen kieleen, vaikka tuntumalta kuulostaisi myös puun jäältä, nila (nilja) sopivalta. Oeskoon jollain esmerkien siilinjärveläisellä parempoo tietoo? □

Risto Jääskeläinen

Savolaista tietotekniikkaa ei ylipäätään pidä väheksyä. Täytyy muistaa, että jokainen savolainen vääräleuka on elävä tekstinkäsittelyohjelma.

Nähtyäni **Minnasta** sen *Yön vanhalla jäällä* syntyi versio *Kallaveen valssiin*, joka tässä laulussa saa surullisen lopun kuten siinä näytelmässäkin. Näin sai Kallaveen onnellinen valssi rinnalleen surullisen valssin.

Kertoi **Hilja Merioja**

Minna ja Voldemar Kallaveen aalloilla

(Versio Kallaveen valssiin)

*Kallaveen kimallus kultainen
kutsui kuin katseesi sininen,
silloin Minnani tunsimme sen:
onnen entehen.*

*Kallaves' keinutti venhettäin,
katseesi keinutti sydäntäin,
silloin Minnani tunsimme sen:
ensi rakkauden.*

*Valkeat airueet aaltojen,
joutsenet kaksin ain' keinuen,
silloin Minnani tunsimme sen:
onnen ikuisen.*

*Kallaves' keinutti aaltojaan,
kuutamo kultasi siltojaan,
silloin Minnani tunsimme sen:
tiemme yhteisen.*

*Tuuli toi pilviä varjoineen,
nostatti myrskyjä kuohuineen,
silloin Minnani tunsimme sen:
onnen särkyneen.*

*Aurinko ainiaan matkallaan
syttyää Kallaveen hehkumaan,
silloin laulumme aalloissa soi:
Vain kaipuu kestää voi!*

Keskustelutilaisuus SavO:n historiasta

Luento- ja keskustelutilaisuus SavO:n historiasta Kuopion Museon luentosalissa torstaina 14.4.2005 klo 18.00.

Tuuhea oksa savolaisuuden puussa -teoksen kirjoittaja VTM **Jouko Kokkonen** alustaa kirjan sisällöstä ja kirjoittamis-työstä. Kuopion Isänmaallisen Seuran järjestämään tilaisuuteen on vapaa pääsy.

Kotikielen Seuran kokouksia Helsingissä

Pe 22.4. klo 12-16 Helsingin Yliopiston pienessä juhlasalissa:

- Teemailtapäivä *Kelan tiskiltä R-kioskille* - vuorovaikutus asiointitilanteissa. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tutkijat esittelevät asiointikeskusteluhankkeen tuloksia.

To 6.10. klo 18.15 Tieteiden talon salissa 505: fil.maist. **Jan Strandberg:** *Suomen murteiden keruusta vuosina 1868-1925.*

To 1.12. klo 18.15 Tieteiden talon salissa 505: professori **Jyrki Kalliokoski:** *Lii-kaa ja liian vähän. Suomi kirjoittajan toisena kielenä.*

Kuopio Festivals -tapahtumat ja aikataulu 2005

26.-27.8. Elonkorjuujuhla
pasi.kauppinen@kuopionkeskus.fi
1.-4.9. Kirjakantti - kirjallisuustapahtuma
http://www.kuopiofestivals.fi
9.-11.9. Kallava – teatterifestivaali
15.-18.9. ANTI Contemporary Art Festival
-nykytaidefestivaali
21.-25.9. Kuopion Vilimit – elokuva-
tapahtuma
3.9. Matkamarkkinat,
info@kuopiofestivals.fi , jossa mm. Suo-
men suurin matkahuutokauppa

36

Sähköinen sanakirja

Suomen kieli on saanut sähköisen sanakirjan nimeltään *Kielitoimiston sanakirja*. Kirjassa on 100 000 hakusanaa. Teoksen sisällöstä vastaa Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja sen on kustantanut Kielikone Oy.

Sanakirjaa on saatavana sekä cd-rom-muodossa että internet/intranet –verkko-versiona.

Kielitoimiston sanakirja oli työn alla seitsemän vuotta.

Tuoreen teoksen hakusanoista 4 000 on uusia sanoja. Lisäksi on uudistettu 15 000 hakusanaa – tai sana-artikkeliä niin kuin tekijät asian ilmaisevat.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksella on juhلاميeltä sekä sähkökirjan valmistumisesta että Kielitoimiston perustamisen 60-vuotisjuhlasta.

Toimiston työn yhteydessä on aiemmin syntynyt useita sanakirjaoja: *Nyky-suomen sanakirja* 60-luvulla, *Nyky-suomen sivistyssanakirja* 70-luvulla, *Uudissanasto* 80-luvulla, *Suomen kielen perussanakirja* 90-luvun alussa ja *CD-Perussanakirja* 90-luvun lopulla.

Sähköinen sanakirja on armahtava; monen sanan kohdalla hyväksytään erilaiset kirjoitustavat. Ruoka-sana taivutetaan ruoassa, mutta myös ruuassa on sallittua, samoin jogurttia tai jukurttia. Voi olla sekä suomenmestareita että Suomen mestareita.

Esimerkkejä kirjan uusista sanoista ovat: baarikärpänen, issikka, keissi, kotouttaa, mentoroida, roskaposti, sixpack, tavis ja öljynkeräin.

Cd-romin hinta on 150 euroa. Sitä myy Kielikone Oy, jonka sähköpostiosoite on myynti@kielikone.fi. Sitä voi ostaa myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta osoitteesta julkaisumyynti@kotos.fi.

Onnittelut Tuusniemelle

Tuusniemen kunta on voittanut jo kolmannen kerran Suomen liikunnallisin kunta -kisan.

Julkaistuja

* Ylä-Savosta lähtöisin olevien tietokirjailijoiden joukkoon on nousemassa **Miika Sallinen** ensimmäisellä kirjallaan *Otsoni- ja vetyperoksidihoidot*.
www.otsonioterapia.net

* **Heino Väisäseltä** ilmestyi lokamarraskuun vaihteessa teos *Cainoa tarina-arkku*, kainuulaista kulttuuri-identiteettiä myyttisten tarinoiden, aikariittien ja kronikaattien kautta.

* **Lauri Winbergin** toimittama *Kiuruvesi – Kylä ja asukkaita* –teos on jatkoa 16 vuotta sitten ilmestyneelle *Kyliän Savut* –kotiseutukirjalle.

* **Risto Pehkonen** on koonnut CD-rompulle *Suomen sota* –aineistoa.

* **Reino Eriksson** on kirjoittanut historiankin *Pentti Puumannina ja muita muisteluksia Partasen Kuljetusyhtymän alkutaipaleilta*. Partasen Kuljetusyhtymä Oy, 2004.

* Kuopion Isänmaallisen Seuran kustantama diakoniapastori *Reino Ylösen elämäkertakirja*, kirjoittanut **Esko Jalkanen**.

* **Timo Alasen** toimittama kirja *Johan Habermanin maantarkastusluettelo Pien-Savosta 1620-luvulta*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, julkaisu 131.

* Saksalaisen **Roman Schatzin** kirja *Suomesta, rakkaudella*. Schatzin neuvoja Suomeen tulleille ulkomaalaisille: ”Älä ikinä aliarvioi suomalaisia. He saattavat vaikuttaa petollisen ujoilta, välinpitämättömiltä tai poissaolevilta, mutta ovat todellisuudessa ovelia, häikäilemättömiä ja valmiita ihan mihin tahansa hengissä selviytyäkseen.”

”Maassa, jossa on paljon ihmisiä, on kohteliasta kommunikoida. Suomessa on kohteliasta jättää ihmiset rauhaan. Miksi mennä tervehtimään ventovieraita?”

”On vapauttavaa, että kun maanantiaamuna astuu hissiin, ei tarvitse heittää läppää viikonlopusta ja säästä ja blääblääblää vaan voi vain tuijottaa eteensä ja olla niin kuin on.”

Schatzin mielestä suomalainen umpimielisyyden laji on ”sympaattisempaa kuin saksalainen paskantärkeys”.

(*HS* 23.1.2005)

* **Piikkiö**– Kirjani on puheenvuoro. Se pyrkii kertomaan siitä henkisestä väkivallasta, joka kunnanjohtajiin saattaa kohdistua, sanoo Vieremän kuntaa 25 vuotta palvellut kunnanjohtaja **Arvi Savolainen** kotonaan Piikkiössä.

Arvi Savolaisen esikoisteos, omakustanteinen 250-sivuinen *Kunnanjohtajan kujanjuoksu* tulee näinä päivinä iisalmelaisiin kirjakauppoihin
(*Iisalmen Sanomat* 9.1.2005)

* **Timo Soikkanen**: *Akateemine huumori Aura rannoil 1200-luvulta 2000-luvulle*. Kirja-Aurora. 189 s. 20 e

Kun turkulainen alkaa viljellä huumoria, vastuuta ei kannata kukaan, ei enää edes kuulija. Tästä huolimatta on poliittisen historian professori, syvästi turkulainen Timo Soikkanen rohjennut julkaista Turku-kaskuja peräti kirjan verran.

Päältä pari narisevaa kaskua:

-**Mauno Koivisto** odottaa joskus 1950-luvulla professori **Esko Aaltosen** oven takana, kun ulos astuu kiihtynyt **V.A. Koskenniemi** (s. 1885). Koivisto menee sisään ja vieläkin kiihtynyt Aaltonen puuskahtaa: ”Kyl runoilijan pitäisi kuolla nuorena!”

-Kun 1960-luvun tyttö kertoo kotona Perttelissä naapurin eukolle, että hän opiskelee Turussa suomen kieltä, kotimaista kirjallisuutta ja uskontotiedettä, eukko väheksyy:

”Mitä tommissi ny opiskella tartte? Kyl jokane suame ossa, romaneit saa kirjastost ja pyhäsi voi käyrä kirkos!”

(*HS* 11.12.2004)

* *Gummerus julkaisi viime vuonna Tarja Pullin kokoaman ja Annukka Laaksosen toimittaman Titipä hyvinii tyy-kirjan. Monet tässä Aakustissa julkaistut savolaiset elämäniisäudet ja letkaatukset ovat ko. teoksesta.*

Kyä varmaal lähti murreppuumi Tampereelta

Siis itse murrettahan me ei olla keksitty, mutta vakavasti väitämme, että 90-luvulla alkanut murrebuumi on Tampereelta lähtöisin, vakuuttavat toimittaja Hannu Hyttinen ja murreviihteen sekatyöläinen Harri "Tolppari" Järvinen pakkana Journalisti-lehdessä.

Tarkkaan vuosia räknättyään äijät tulevat siihen tulokseen, että **Järvisen** kirjoittamat ja yhdessä näyttelijä Ilkka **A. Jokisen** kanssa eetteriin tuuttaamat tampereenkäliset uutiset alkoivat Radio 97'57:ssä tammikuussa 1995. Saman vuoden kesällä **Hannu Hyttinen** toimitti *Aamulehden* kaupunkiliitteeseen *Moroon* neljän sivun tampere-suami -sanakirjan. Sittemmin juttu paisui kirjaksi *Pipa päässä rotvallir reunalla*. Sitä on myyty huppeat 60 000.

- Turkulaisille on kyllä annettava tunnustus siitä, että ne on eittämättä Suomen nopeimpia matkimaan, sillä Markku Heikkilä aloitti kai sikäläisen murteen tuputtamisen uutisina joskus syksyllä 1995, Hyttinen suitsuttaa.

Ja sen jälkeenhän on luettu *Asterixia*, *Akua* ja ties mitä tie millä murteilla.

- Ja onhan se kyä niinkin että jossain päin oli tehty jo kauan sitten raumaattisia jaarituksia ja jo 60-luvulla **Erkki Kanerva** kirjoitti hämeeks **Jammuna** pakinoitaan. Ja Kummeleiden **Matti Näsäkin** on kai tässä yhteydessä muistettava, Järvinen joutuu myöntämään.

- Koko tämän murrejutun pointti on huumorissa. Pitää osata nauraa myös itselleen. Ja huumorin ohessa saa ehkä välitetyksi jotain asiaakin, Järvinen vakuut-

taa.

- Hyttinen taas painottaa, että murrehölkä ei saa mennä liian pitkälle.

- Ei esimerkiksi koko lehteä voi murteella kirjoittaa. Vakiopalstojen otsikoissa se on vaan pienenä mausteena pakinoissa tietty paikallaan, mutta ei ihmisiä saa kyllästyttää tälläkään hianolla herkulla.

(Katriina Wilska Journalisti-lehdessä 3.9.2004)

Jatkoksi **Tuula Stenberg** haastatteli samassa lehdessä lounaismurteisiin erikoistunutta emeritusprofessori **Kalevi Wiikiä**.

" Ei esimerkiksi koko lehteä voi murteella kirjoittaa. Vakiopalstojen otsikoissa se on vaan pienenä mausteena pakinoissa tietty paikallaan, mutta ei ihmisiä saa kyllästyttää tälläkään hianolla herkulla. "

Murreprofessoriksikin tituleerattu Wiik pitää murteita kohtaan tunnettua innostusta yleiseurooppalaisena ilmiönä, joka koskee kaikki EU:hun liittyneitä maita. "Uuden murreliikkeen" voi nähdä reaktion englannin kielen suurta hegemoniaa vastaan. Kirjoja *Aku Ankasta Katekismukseen*

"käännetään" nykyisin lukuisille murteille.

- Aikaisemmin Savon murre oli murteista huvittavin. Suomi-filmeihinkin oli usein ympätty joku piika tai renki, joka puhui leveä Savon murretta. Nykyään "kansakunnan murrepellen" osa on sälytetty lounaissuomalaisten harteille, Wiik sanoo.

- Kieli muuttuu koko ajan. Wiik näkee, että meneillään on kolme suurta kielellistä muutosta.

- 1. Suomi saa yhä enemmän englantilaisia sanoja ja ilmauksia.

- 2. Suomen murteet ovat tasaantumassa hämäläismurteiseksi "yleissuomeksi".

- 3. Pääkaupungin murre on vahvasti savolaistumassa. □

Turum piispa harharetket

Äejäm piispa siellä kehtoo
vieraan naesen kansav vehtoo.
Ylittäny on se seinän
vihreemmänk löysj se “heinän”.

Kaavaj jatkaa se suhetta
aeheottaa näej jo puhetta.
Tämä mormoonija “liippoo”
niillähä om monta siippoo!

Huonoo näättää se mallija
heiluttelloo jo “pallija”.
Siäliks ei kää tätä herroo
virastaan kun se jo erroo.

Myötä- sekä vastamäessä
vannoo kättää pittee käessä.
Valastaan se näen kur rivvee
eipä käättös sillä sivvee.

Piispookaa ei jätär raahaan
katkoksen tekj rukkoosnaahaan.
Piru kerkii joka kohtaan
viärät uatokset lyöpj ohtaan.

Jouko Pirskanen 16.2.2005

*Kylän ainoaan kapakkaan tuli vieras
mieshenkilö, tilasi oluen ja istua könähti
sitten nurkkapöytään juomaan sitä.
Kantaporukka katsoi häntä vähän kie-
roon, ja mieltivät mahtaako olla pon-
tikkaatsivä KRP:stä. Eräs paikallinen
kolmen tuopin rohkaisemana meni mie-
hen luokse ja kysyi:
- Mistees päen vieras mahtaa olla?
Mies havahtuu ja vastaa:
- Ka Savonlinnasta.
- No mittee työ ammatiksennu tiettä?
Mies vastaa:
- Elläintentättäjänä oon ollu.
Kanta-asiakas palaa ja supattaa kave-
reiden korvaan:
- Oekeen laenen mies on. Sammoo
hommoo tekköö kum myökii.*

Keitä Te Ootte

*(Suutarin emännän kehtolaulu)
Kansansävelmä*

*Keitä te ootte te nuoret pojat,
kun en mä tunne teitä,
piupali paupali, piupali paupali,
kun en mä tunne teitä.*

*Toinenpa teistä taitaa olla
se kunnan Miinan poika,
piupali, paupali, piupali paupali,
kunnan Miinan poika.*

*Ootteko tulleet ootteko tulleet
kenkiänne hekemahan,
piupali paupali, piupali paupali,
kenkiänne hakemahan.*

*Suutari on mennyt koko viikoksi
kylälle neulomahan,
piupali paupali, piupali paupali,
kylälle neulomahan.*

*Tulkaa sitten ensi viikolla
kenkiänne hakemahan,
piupali paupali, piupali paupali,
kenkiänne hakemahan.*

*Hyvästi hyvästi paljon viekää
Miinalle terveisiä
piupali paupali, piupali paupali,
Miinalle terveisiä.*

*Älkää kaatako maitohinkkiä
porstuassa mennessänne,
piupali paupali, piupali paupali,
porstuassa mennessänne.*

*HS:n Kysy Kirstiltä –palstalla tiedustel-
tiin viime vuonna yllä olevan laulun sano-
ja. Todettiin, että Kunnan Miina sijasta
lauletaan usein Kuppari-Miina ja maito-
hinkin tilalla voi olla kermakannu, piimä-
hinkki, piimäpytty, maitokannu ja niin
edelleen. Ja porstuahan merkitsee eteistä.
- Tuttu laulu varmasti monelle.*

Kaksinkertainen mestari Kirsti Rytkönen (vas.) tuli nyt toiseksi, keskellä parhaan kukon leiponut Leena Rissanen ja oikealla kolmannen sijan saanut Pirjo Ahonen. (Pekka Ropponen)

Kalakukon voitto kotimyllyn ruisjauhoilla

Kuopion tammimarkkinoilla 26.1. julistettiin kalakukon leivonnan maailmanmestaruus. Kilpailun järjestivät Kuopion kaupunki ja Kuopion kaupunkikeskustan kehittämissyhdystys ry. Kukkoja oli tehty yhdeksän muikusta, kahdeksan ahvenesta ja kolme lohesta. Viisijäseninen raati oli arvioinut makua, ulkonäköä ja rakennetta. Maku oli tärkein kriteeri.

Voittaja oli karkeasta ruisjauhosta tehdyllä ahvenkukollaan **Leena Rissanen** Vehmersalmelta. Toiseksi tuli kuopiolainen **Kirsti Rytkönen** pitkulaisella helposti siivutettavalla ahvenkukolla, jossa oli käytetty sianlihaa ja kolmanneksi kuopiolaisen **Pirjo Ahosen** kupsakka muikkukukko.

Voittaja sai ilmaisen myyntipaikan vuoden 2006 tammimarkkinoille, kunniakirjan sekä 100 euron palkinnon.

Vuoden markkinatuotteeksi valittiin mikkeliiläisen **Pipsa Väänäsen** Elli-sarja.

Markkinatuotteen valinnalla halutaan tuoda esille kotimaisia, idearikkaita ja mielellään omatekoisia tuotteita. □ (MRS)

Kukkoja voi tilata:

Leena Rissanen p. 040 577 8917

Kirsti Rytkönen, p. 0400 379 112

Aune Räsänen kalakukonteossa Hongiston keittiössä keuhällä 2003. Kuvasi Kaisu Räsänen.

Kalakukon leipojan laulu

*Minä taikinakuorta taputan,
muotoilen ja taputan
sopivan taikina-alustan,
niin kuin äitini taputti aikoinaan.
Sitten ahvenet asetan limittäin,
siansiivut, suolaa ripotan.
Sitten kukko taiten suljetaan.
Se on valmis uuniin paistumaan.*

*Eipä kukkoni vuoda, ei pihise,
ei laula ei arinalle sihise.
On muodoltaan kukko komea,
kuin äitini kukko ja muheva.
Nyt kukko otetaan uunista
ja voilla voidellaan pinnalta.
Koko komeus hellästi kääritään
ja takaisin uuniin hautumaan.*

Aune Räsänen

Kukkoahvenia kalastettaessa saattaa käydä niin että särkiparvi ui kalaverkkoon, ja silloin tarvitaan lisäapua kalojen päästelyyn. Isä ja poika särkiä päästelemässä kesällä 2003 Hongiston saunan seinustalla. Jarmo Räsänen oik. ja metsänhoitaja Tapio Räsänen Vantaalta. Hän kesälomallaan auttaa isäänsä monissa maatilan töissä. Kuvasi Aune Räsänen.

J.L. Runeberg - ei sodan ihannoija

Runebergin syntymän 200-vuotisjuhla-vuoden lopulla Helsingin yliopiston emeritusprofessori **Matti Klinge** luennoi Kuopiossa aiheenaan poliittinen Runeberg.

Johan Ludvig Runeberg loi ihannekuvan Suomen kansasta. Olemme saaneet kasvaa sen ihannekuvan tuntijoiksi, **Tope-liuksen Maamme**-kirjasta alkaen.

Vårt land oli pitkään Ruotsinkin kansallislaulu ja Runeberg on myös lauden takana kansallisrunoilija. Eestin kansallislaulu on *Mu Isamaa* eli *Maamme*-laulu. Laulu on maisemallista ihanuutta ihanoina runo.

Henkisesti olimme suomalaisia Ruotsinkin vallan alla, mainitsi Klinge. ”Ruotsalaisia emme ole, venäläisiksi emme halua tulla, olkaamme siis suomalaisia”, on slogan, jonka sanojaksi mainitaan **A.I. Arwidsson**. Porvoon valtiopäivillä keisari **Aleksanteri I** siteerasi noita sanoja.

Saarijärven Paavossa Runeberg luo ihannekuvaa suomalaisista. Uskonnollisuus, taipumattomuus ja solidaarisuus tulevat esille. Halla tuhoaa sadon, mutta silti on uskoa tulevaisuuteen. Hyvän sadon tullessa se jaetaan. Ollessaan Ruovedellä kotiopettajana Runeberg runoili yllä mainitun runon. Ei tiedetä, miksi hän meni kotiopettajaksi, ehkä oppiakseen suomen kielen.

Runeberg mainitsee henkilöt laatusanojen kanssa. Laatusanat ovat myönteisiä, ihmiset neuvokkaita, viisaista, ruoka on hyvää, rakennukset on hyvin tehty. *Hirvenhiihtäjät* on positiivinen kokoelma. Sytyttäviä ja koskettavia ovat *Sotilaspoika* ja *Hurtti-ukko*.

Laatusanat peräänantamaton ja sitkeä tulevat esille Runebergin kuvaamissa sotilaisissa. *Porilaisten marssi* on myös isänmaallinen runo ja se onkin ainoa sotaisa runo. Klingen mielestä Runeberg ei ollut sotakiihkoilija. Hän ei ihannoinut sotaa, vaan kuvasi sen osapuolia, sotilaita ja sodan uhreja.

Vänrikki Stoolin tarinat on yhä kirja, jota siteerataan sopivissa tilanteissa. Siinä kerrotaan historiaamme, suomalaista yhteenkuuluvaisuuden tunnetta, omien

joukossa olemista. Kerrotaan, että sotiemme vänrikeillä oli *Vänrikit* asetakin taskussa. □ (MRS)

Matti Klinge, Poliittinen Runeberg,
WSOY, 2004

Carl Leonhard Lode syntyi Turussa ja kuoli Kuopiossa. Suomen sodan syttyessä 1808 everstiluutnantti Lode komensi Savon rykmentin pataljoonaa. Tämän joukkonsa kanssa hän osallistui muun muassa Revonlahden, Lapuan ja Alavuden taisteluihin.

Muistitietoa torppariajoilta

Kävin marraskuussa 2003 Vuorisalon naapurini **Alina Miettisen** luona haastattelemassa häntä Vuorisalon hovin vanhoista ajoista. Torpparilaitos oli kukoistuksessaan ennen **Svinhufvudin** itsenäisyysenaatin antamaa esitystä torppien itsenäistämisestä 1918. Kilometrin päässä asuvalla naapurillani Alinalla oli lapsuudenaikaista muistitietoa torppariajoilta. Hänen isänsä **Jussi Kinnunen** sekä isoisänsä **Esa Kinnunen** olivat Vuorisalon hovin torppareita isoappeni **Gustaf Räsäsen** sekä osittain myös appeni **Herman Räsäsen** isännöidessä Vuorisalon hovia. Alina antoi myös ystävällisesti nähtäväkseni isänsä muistiinpanot n.100 vuoden takaa.

Suomessa torpparilaitos syntyi jo 1600-luvulla. Luontaistalouden vallitessa se oli maanvuokrajärjestelmä. Tärkeimmät syyt Ruotsi-Suomessa olivat ihmistyövoiman tarve, pyrkimys pitää verotalot jakamattomina sekä uudisasutuksen luominen. Torppa oli päätilan jakamaton osa, jota kuitenkin viljeltiin itsenäisesti. Torppari viljeli sitä palkkana päättilalle tekemistään töistä ja sai perheensä elintarvikkeet edullisesti, eikä juuri ruokapulaa koettu vaikeinakaan aikoina. Torpparin asema kuitenkin muistutti palkollisen asemaa. Torppariväki, naisia ja lapsia myöten, oli koko kesän isännän työssä pellolla; perunan kylvössä, heinätöissä, elonkorjuussa, perunannostossa jne. Sirpillä viljat leikattiin, laitettiin kuhilaille ja puitiin suuressa riihessä. Tämä riihi paloi 80-luvulla.

Vuorisalon hovin isossa tuvassa oli kaksi pitkää ruokapöytää, koska oli paljon syömämiehiä. Ruokatalous vaati piikoja ja aputyttöjä sekä pääemännän. Keitettiin piimävelliä ja huttua. Koska elettiin vesistöjen keskellä, kalaruoat olivat jokapäiväistä evästä sekä omasta karjasta saadut lihaeinekset. Torppari **Matti Holopainen** oli teurastaja ja huolehti, että joka iltä hovin suureen kiviuniini oli pantavana lihapata hautumaan. Alatoopi korvasi leikkeleet. Gustaf Räsäsen oli vihitty **Juljaana Pelkosen** kanssa 1851 mutta

Juljaana kuoli 1866. Gustafin 2. puoliso oli Tuusniemellä syntynyt **Eva-Brita Mustonen**. Vielä tänäkin päivänä Eva-Brita mainitaan hyväsydämiseksi emännäksi, joka huolehti myös torppareiden lapsista. Lapsikuolleisuus oli tuolloin yleistä ja tarvittiin paljon hovin taholta antamaa hoitoapua lasten sairauksien yhteydessä. Eva-Brita järjesti myös hovin tuvassa joka vuosi joulujuhlan torppariväelleen, jossa erityisesti huomioitiin lapset.

Vuorisalon hovilla oli 14 torppaa. **Otto Koistinen** asui Huvila-nimisessä torpassa. Hän oli hovin metsävahti. Joka aamu hän kierteli metsissä tarkastamassa, ettei arvopuuta oteta varkain. Mansikkaniemen torpassa **Pekka Keinänen** teki veneitä. Mansikkaniemen torppa oli vielä pystyssä vuonna 1961, jolloin tulin emännäksi Hongistoon. Tosin pian torppa purettiin ja hirret pätkittiin polttopuiksi. Torppari **Taavetti Happonen** oli suutari. Hän oli aina naurussa suin. Hän liikkasi toista jalkaansa ja saattoi talvella kaatua tien oheen, mutta hän vain silti nauroi ja oli tyytyväinen elämänsaansa. Hakosaaren torpan **Heta** kävi luudankaupalla ja kierteli taloissa. Suosaaren torpassa asui Lapveteläisiä sekä viimeisimmäksi **Anna-Juljo Kinnunen** poikiensa kanssa.

Jussi Kinnunen asui Rinnepuron torpassa ja hänen tarkat muistiinpanonsa kertovat paljon aikansa elämästä.

Vuoden 1911 hevosajoihin kuului potaatinajo, kaupungissa käynti, puidenveto. Isännän kanssa tehdyssä tilissä ovat merkinnät: 10 syltä halkoja vedetty 25 mk, aijjaksen veto 15 mk, 3 kertaa riihellä 123 mk, villankehruusta 40 mk, verkkojen laitto 50 mk, päreenhöylyytä 14 mk, 4 kupoa ruisolkia 1 mk, ruismaata karhittu 20 mk jne. Muistivihkosta löytyy jopa rattoisa runonpätkä: *“Merten taa mä/läksin kulkemaan/ onnea ja rakkautta/ sieltä saanutkaan./ Siks`maailmalla/ kierrän yhä vaan. / Hei vaan viheltelen... □*

Aune Räsänen

Ison vihan aika Lapinlahdella Taavetti Sonnisen kertomana

Venäjä kävi sotaa Ruotsi-Suomea vastaan 1700 -21. Sotaa on kutsuttu isok sivihaksi. Vuoteen 1714 mennessä venäläiset joukot olivat päässeet jo Kajaaniin saakka.

Taavetti Sonnisen (1875 - 1962) kertoman mukaan tuolloin ei ollut maantietä Kuopiosta Iisalmeen. Vihollinen on kulkenut järviä pitkin etelästä pohjoiseen ja joutunut taisteluihin ruotsalaissuomalaisien kanssa. Yksi tällainen taistelupaikka on kansan muistissa Lapinlahden Martikkalan kylässä. Venäläiset joukot hyökkäsivät Toraharjulla ja suomalaiset puolustautuivat Kittolanniemessä. Laukauksia vaihdettiin. Molempien talojen pelloista on joskus 1800-luvulla löytynyt tykin ja kiväärin kuulia. Ruotsinniemi oli suomalaisten taistelupaikka. **Otto Jääskeläinen**, Kittolanniemen vanhaisäntä kertoi, että niemessä on vieläkin havaittavissa kaivannoista jäänteitä. Kirkkoniemessä pidettiin jumalanpalveluksia ja sinne haudattiin kuolleet. Kirkkoniemestä etelään oleva Ruunaharju sai nimensä siitä, että sen pellolla suomalaiset syöttivät hevosiaan.

Ei ole tiedossa, miten kahakka päättyi. Luultavasti ruotsalaissuomalaiset pakenivat pohjoiseen. Oletettavasti venäläiset ajoivat heitä takaa. Aukkaat olivat paenneet järvenrannoilta sydänmailla. Metsään ei vihollinen hevin tullut, vaan poltti muutamia taloja järvien rannoilta, vanhempain kertoman mukaan ainakin Tölvältä Onkiveden rannalla. Lapinlahtelaiset poistuivat yleensä järvien rannoilta mäkikyliin. Kivistön kylältä muutettiin Kivimäkeen ja Laukkumäkeen. Hiltulan talosta paettiin Ilvesmäkeen ja otettiin mukaan kolme lehmää ja hevonen. Sydänmailla elettiin niin pienissä erissä kaskia polttaen, ettei savua huomattaisi. Viljeltiin myös peltoja. Viholliselta salassa kalastettiin mahdollisuuksien mukaan.

Taavetti Sonninen kertoo edelleen kuulensa lapsuudessaan kertomuksia isonvihan aikaisista hirmuolioista, kalmukeista ja koirankuonolaisista. Kalmukit olivat naamaltaan kalaa muistuttavia, huulet pitkällä, varsinkin alahuuli. He ajoivat hevosilla ratsastaen takaa ihmisiä, joita kiinni saatuaan juoksuttivat jäljessään talvipakkasessa nuoraan sidottuina ja jättivät jälkeensä kuolleiksi tai täysin uupuneiksi kidutettuina. Mutta koirankuonolaiset ne vasta ovatkin olleet oikein hirmuolioita. Heillä on ollut pää, varsinkin nenä ja suu sellainen, että se on muistuttanut koiranpäättä. He ovat tunteneet ihmishajun jo kaukaa. Hajua seuraten he ovat ajaneet ihmiset kiinni ja sitten ruohopillillä imeneet heistä verta. Varsinkin kristittyjen veri on heistä ollut herkkua, samoin nuorten kristittyjen liha, jota he söivät. Kerran oli eräs koirankuonolainen ajanut takaa miestä, joka pakeni ja nousi viimein puuhun. Takaa-ajaja tuli perästä vainua vetäen ja alkoi haistella puita. Mutta ei saanut selvää, mihin puuhun mies oli noussut. Se puheli itsekseen: Ei sitä näe mistään, ei kuulu mitään, eikä haise vähääkään. Minnekähän lienee hävinnyt? Lienee noussut taivaalle. Kotvan kuluttua takaa-ajaja poistui puun juurelta, ja mies laskeutui alas puusta ja pelastui.

Tällaiset kertomukset ovat syntyneet isonvihan aikaan. Ajan kuluessa ne muuttuivat, niihin tuli lisää väriä ja kauhukuvia. Taavetti Sonninen muisti lapsuudestaan vanhoja ihmisiä, jotka todella uskoivat edellä kuvattuja hirmuolioita olleen olemassa. □

Leo Puurunen

Lähde:

Taavetti Sonninen (1875 - 1962): Muistojen kirja Lapinlahdelta. Editointi: Eeva & Aatto Sonninen, Gummerus 1999 Jyväskylä

Lapinlahti 130 vuotta

Ku o vuosia 30 ja sata,
ee tämä juttu siitä paljoo kata.
Sanon nyt siitä kuitennii jotta,
kuviteltua ja sitteeks tottae.
Ku en niitä asijoeta oekeesti tiijjä,
vua ee kaet tästä käräjiiv viijjä.

17. päivä tookokuuta
vues 74 tuhatkaheksansattoo,
oltii jo nii paljo yhteistä pattoo,
että piettii kunnalliskokkoosta.
Näet kuntii jookkoo aeka olj noosta.
Koolukkii kohta perustettiin,
sillon arvattu ee, vielä piästää nettiin.

Lapinlahelle nyt semmone piikki,
puuttuu kattava historiikki.
Minä löötännä en kokkoomateosta,
kaet apu oes ollunna Puurusen Leosta.
Vua kerinnä en sen pakkeelle männä,
ku kookertammaa pit panna jo pännä.

Tänne tehtii tok oekee raavasta tie,
kahtommaa sitä kokkootu pitäjän väk.
Yks eokko ku junan tulovan näk,
sano: "Tulloo talo, tulloo toene,
tulloo koko kylä!" Kaetpa hiän loenen
Rumpukan kylän talon ollunna lie.

Joku semmosta asijoo olj alakanna ajjoo,
niät tarjottu tänne olj konepajjoo.
Vua eepä sille tiältä annettu majjoo,
vaekka kunta teollisuutta olj vajjoo.
Se antaa työtä ja palakkoo liikoo,
ee talot sua ennee renkiä piikoo.

Vuan sitte ku puluver tänne työnty,
jopa kunta sen tulloon kernaasti myönty.
Vielä juustolakkii tänne on suatu.
Nyt puluveria tehään ja isosti juustoo,
sehän se oekeen lujittaa luustoo.
Hyvapä onnii tuotteihi luatu,
kaakookii tänne ne maetoo hilloo.

Tiällä työstettää puuta, raatoo ja villoo,
ollu laevaliikettä, myllyä, sahhoo.
Pykätään uutta ja puretaan lahhoo.
Yritystä on jos jonniillaesta
pyörittämässä miestä ja naesta.

Taejepitäjäkkii tämä on oeva,
ja monenlaene mussiikki tiällä on soena.
Tiällä oppilaa ohta voep hiestä kastua,
on Portaanpeätä, lukijoo, Lastua.

Evakkoen tulo sae aekaa huiskeen,
ja anto pitäjää piristysruiskeen,
ja vähitellen lopetti kuiskeen.
Hyvin heejjä kanssaan toemeen tulj,
ku ennakkoluulot ensinnä sulj.

Vua revviiristää ote ollu on vetelä,
kunta rajojaa huonosti vahti.
Ku Muaninkaa karkas Lappetelä,
kylä ja samaten Leppälahti.
Sae Varpasjärvikkii kaks talloo,
Vuorisenjärven takasta salloo.

Kiuruveen puolesta tänne se kalappi,
kunnansihteeriks Tenehusen Alappi.
Kaet pitimpää kunnassa tehny on työtä,
hoejellu taejolla kunnan rahavyötä.
Nyt johossa kunnan on Virrannan Kari,
aenaa liikunnassa hälle tulloo vari.
Se kehon ja mielen kunnossa pittää,
kaet lenkillä hällä luovuus ittää.

*Lapinlahden kunnan juhlakronikan on kirjoittanut mestaripelimanni **Kalevi Ruotsalainen**.*

Esitetty Lapinlahden kunnan 130-vuotisjuhlailtamissa syksyllä 2004 monitoimitalolla ja Mäntylahden kylällä.

Daniel Katz (vas.) kertoi pelästyneensä ensin, että häntä pyydetään kirjoittamaan Kuopiosta. Muut kotikirjailijat ovat Laura Ruohonen, Leea Klemola, Miko Kivinen ja Sami Parkkinen.

Kuopion kaupunginteatteri kihlasi kirjailijoita

Daniel Katz, Miko Kivinen, Leea Klemola, Sami Parkkinen ja Laura Ruohonen kirjoittavat Kuopion kaupunginteaterille näytelmät.

Kuopion kaupunginteatteri käynnisti torstaina 3.2.2005 maassamme ainutlaatuisen kotikirjailijaprojektin. Viisi kirjaili-

ja "kihlattiin" teatterin suurella näyttämöllä luovuttamalla kullekin 3000 euroa yhteistyön aloitukseksi. Projektin tuloksena syntyy viisi uutta kotimaista näytelmää, jotka saavat kantaesityksensä Kuopion kaupunginteatterissa vuosina 2007-09. □

Kalevala kiinnostaa jatkuvasti

Tutkija **Sirkka-Liisa Mettomäki** Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta uskoo, että eurooppalaisuuden korostaminen on saanut suomalaiset kiinnostumaan uudelleen kalevalaisista juuristaan. *Kalevalan* uudet versiot tekevät kauppansa taaiseen tahtiin.

Mettomäki huomauttaa, että kirjasta löytyvät kaikki hyvän tarinan ainekset: seikkailuja, taisteluita, rakkautta. Väkivaltaa siinä on äärimmäisen vähän.

- *Kalevalassa* sodat käydään loitsimalla tai laulamalla, tutkija huomauttaa.

- *Kalevalasta* poimittuja hahmoja ja tarinoita on etenkin parinkymmenen viime vuoden aina uusintettu paljon suomalaisessa taiteessa. Teos on niin vanha, että se on vapaasti lainattavissa. *Kalevalan* hahmojen vahvuus on niiden tuttuudes-

sa, ne ovat osa suomalaisten yhteistä alitajuntaa, Mettomäki sanoo.

- *Kalevalaa* on käännetty jo noin 60 kielelle, suomalainen viittomakieli mukaan lukien.

- Sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura että muut kustantajat tuottavat *Kalevalasta* yhä uusia versioita ja painoksia. **Kirsti Mäkisen** pari vuotta sitten toimittamasta Suomen lasten *Kalevalasta* tuli myyntihitti, joka löi listoilla itsensä *Harry Potterin*.

- *Kalevalassa* on paljon samoja elementtejä kuin viime vuosina suosituissa scifi- ja fantasiakirjallisuudessa. Nykylukijalle eepoksen tapahtumien aika, paikka ja itse tapahtumat ovat outoja ja mystisiä. Mettomäki huomauttaa. □

(Lähde: Katri Talaskivi, KP 28.2.2005)

Rautalammin runoilijoita 1800-luvulta

Vihta-Paavon runot ja laulut

Paavo Korhonen, Vihta-Paavona tunnettu rautalampilainen talonpoika, on nimekkäin 1800-luvun alkupuolella eläneistä kansanrunoilijoista. Hän oli sukupolvensa runoniekkoista vanhimpia (1775-1840), jo 1700-luvun puolella lauluja ja virsiä sepitellyt, ja tuli maakunnassaan monille runoniekkoille esikuvaksi runonteossa. **Elias Lönnrotin** v. 1848 toimittama runokokoelma Paavo Korhosen *Viisikymmentä runoa ja kuusi laulua* sai silloisen lukuja kirjoitustaitoa tavoittelevan kansan parissa runsaasti lukijoita ja teki hänet myös oppineiden piirissä tunnetuksi, yhdeksi niistä takuumiehistä, joita tarvittiin kansallisen ja kulttuurisen murrosajan vuosikymmeninä todistamaan suomalaisen kansan kehityskelpoisuutta.

Runokokoelmasta otettiin toinen muuttamaton painos v.1908. Puoleen vuosisataan ei kirjaa ole ollut saatavissa, ja Itä-Suomessa, ei vain hänen kotiseudullaan, on uutta painosta odoteltu pitkään. Vanhan Rautalammin **Korhosten sukuseura** on vuosikymmeniä elätellyt toivetta täysin uudistetusta laitoksesta. On toivottu Korhosen koko säilyneen runotuotannon - ensimmäisestä painoksesta pois jätettyjen sekä myöhemmin löytyneiden runojen - mukaan ottamista sekä runojen julkaisemista niiden alkuperäisessä asussa. On myös korostettu runoihin liittyvän taustatiedon tarpeellisuutta; ovathan lähes kaksi vuosisataa sitten syntyneet runot niin sisällöltään kuin kieleltäänkin nykylukijalle etäisiä, monet jopa vaikeasti tulkittavia.

Kokoelmaan on karttunut 75 Paavo Korhosen runoa - tietävästi lähes kaikki hänen tallentuneet runonsa.

230 vuotta tänä vuonna
Paavo Korhosen syntymästä.

Kalevalamittaisella yhteiskuntarunolla on vankka perinne: jo 1800-luvun ns. rahvaan runoniekat eli talonpoikaisrunoilijat ottivat terävästi kantaa ajankohtaisiin ilmiöihin, tosin enemmän tai vähemmän ontuvalla runomitallaan. He myös tekivät usein pilkka- tai ylistysrunoja merkkihenkilöistä, kuten kirkonmiehistä ja ninismiehistä. Rautalammillla Savossa vaikutti 1800-luvun alkuupuolella kolmekin kilpailevaa runoniekkaa: **Paavo Korhonen, Pentti Lyytinen** ja **Juhana Ihalainen**. Heistä Korhonen, "Vihta-Paavoksi" kutsuttu, lienee kuuluisin rahvaanrunoilija; ja itse Lönnrot julkaisikin häneltä viisikymmentä runoa. (Korhosen elämää viinapiruineen kuvaa **Jouni Tossavainen** kirjassaan *Vihtapaavo*. Like-99.) Miesten luokse mentiin maksua vastaan teettämään pilkkarunoja virkamiehistä, jotka olivat tehneet vääryyttä kansaa kohtaan. Usein maksuksi kelpasi nestemäinen jumalanvilja. Runopyyntöjä tuli vierastakin pitäjistä, esim. Maaningalta. **Matti Lehmonen**, *Kalevalan* savontaja, jatkaa nykyisin ansiokkaasti rautalammi-laista runoperinnettä. □

(*Karuse, Aulis Rintala*)

Mahtaja, runoilija Juhana Ihalaisen salattu elämä esitettiin Kuopion kaupunginteatterissa v. 2000.

Juhana Ihalaisen tarina on taiteilijakohtalo 1800-luvun Rautalammillta, todellisuus pohjainen mutta kuviteltu. **Matti Rossi**, rautalampilainen runoilija itsekin, on maalannut varhaisemmasta kollegastaan väkevän sanallisen muotokuvan. Balladi kertoo rehevin vedoin, mitä on olla luova lahjakkuus köyhyyden, kurjuuden ja valistumattomuuden keskellä. Loinsnaisen poika Juhana oli fyysisesti rujo ja yhteiskunnallisesti alinta kastia mutta hengeltään ylimys. Hän kävi kirjeenvaihtoa yliopistomiesten kanssa ja sepitti yhtä hyvin teräviä pilkkaviisuja kuin kauniita rakkauslauluja.

Marja Konttisesta Kultti ry:n toiminnanjohtaja

Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto Kultti ry:n toiminnanjohtajaksi on valittu filosofian maisteri **Marja Konttinen**, 29. Aikaisemmin hän on työskennellyt mm. SOK:n viestintä- ja julkaisuyksikössä sekä Teosto/Nordisk Copyright Bureaus-
sa.

Vuonna 1991 perustetun Kultti ry:n jäsenenä on 164 Suomessa ilmestyvää kulttuurilehteä. Liitto pyrkii parantamaan lehtien asemaa ja toimintaedellytyksiä mm. kouluttamalla, tiedottamalla, markkinoinnilla ja lisäämällä yhteistyötä alan sisällä. Lisäksi Kultti ry järjestää erilaisia tapahtumia ja ylläpitää suomalaisia kulttuurilehtiä esittelevää kultti.net -sivustoa.

<http://www.kultti.net>

Uusi kulttuurilehtilautakunta

Opetusministeriö nimittää uuden kulttuurilehtilautakunnan lähiaikoina. Kultti ry tulee lähiaikoina olemaan yhteydessä Opetusministeriöön ja ehdottamaan jäseniä lautakuntaan.

Kulttuurilehtilautakunnan jäseneltä edellytetään näkemystä ja kokemusta kulttuurilehtikentältä, mutta valitut henkilöt eivät saa olla minkään tietyn lehden edustajia. Oman lisänsä pätevyysvaatimukseen tuo se, että lautakunnan on käsiteltävä myös uskonnollisiin lehtiin liittyviä kysymyksiä.

Kuopion Korttelijmuseon esite on nyt savoks. Sen on tehnyt tietennii **Rytkösen Olli.**

Kuopion KALPAN kiekkotie

*Kalpa kalpaten lyö,
se on reippaitten työ:
Tahto taipumaton,
sisu sammumaton!
Hurratkaa...
Kalpa saa
Voiton saa...
Hurratkaa!*

*Jäätä allamme on,
teräs taipumaton
syöksy maalia päin:
Urheet voittavat näin!
Hurratkaa...
Kalpa saa
Voiton saa...
Hurratkaa!*

*Kautta sinisen maan
viesti kuulutetaan:
Uudet nousevat näin
aina haasteita päin!
Hurratkaa...
Kalpa saa...
Voiton saa...
Hurratkaa!*

*Keltamustat kun lyö,
jatkuu kunniatyö:
Kalpa taipumaton
aina kartalla on!
Hurratkaa...
Sanomaa...
Aikain taa...
Hurratkaa!*

Hilja Merioja

Valtakunnalliset kotiseutupäivät ovat Lahdessa 8.-12.6.2005.
www.lahti.fi/museo

Heimopakinoista tuli Uudelle Suomelle palautetta

Aakustissa julkaistiin **Pekka Lounelan** heimopakinat v uodelta 1984.

Uusi Suomi kertoi 20.7.1984:

Pekka Lounelan pakinasarja Suomen heimoista on kesän mittaan nostattanut kovasti tunteita – puolesta ja vastaan. Kaikkien huumorintaju ei ole piikikästä satiiria kestänyt, toiset ovat taas olleet kovin ihastuneita.

Kuten arvata saattaa, pohjalaisuutta käsitellyt pakina on saanut erityisen paljon palautetta. Maakunnan oma *Vaasa*-lehti nosti asian etusivulle ja keräsi lausuntosarjan. Useimmat lehden haastattelemista henkilöistä sanoivat ottavansa pakinan huumorin kannalta ja pitävänsä sitä hauskana – eikä aivan perättömänäkään.

Uusi Suomi 27.7.1984:

Suora linja: Lounelan ”Tähteenpohjat” ”Pohjanmaalla syntyneenä ja kasvaneena, Uudellamaalla 30 vuotta asuneena, omasta mielestäni varsin huumorintajuisena (eikä suinkaan aina vihaisena!) ihmettelen valtavasti Pekka Lounelan pakinaa ”Tähteenpohjat, US 18.7.1984 (pohjalaisista).

Jotakin täytyy Lounelalla olla hampaankolossa meitä pohjalaisia kohtaan kun tuollaista veristä tekstiä suoltaa. Kaikki pelkää negatiivista: bingosta luteisiin, öitsemisestä sinimustiin ja kansanpeli-manneihin – puhumattakaan puukolla rässäämisestä ja joukkomurhista. En näe huumorin häivääkään koko pakinassa. Ihmettelen, että Uuden Suomen tasoinen lehti julkaisee moisen jutun. Muista heimoista laaditut pakinat ovat mielestäni olleet huomattavasti siistimpiä, säyseämpiä. Onko Lounela eräänlainen heimorasisti, pohjalaisten vihaaja numero yksi? *Pohjalais-syntyinen eläkeläinen, Hyvin-kää”*

Ja toinen palaute:

”Olen kylläkin tietoinen, että tarkoituksesi, Pekka Lounela, on käyttää huumoria, mutta näköjään koneesi on kotoisin jostain muualta eikä Suomesta.

Kysyn Sinulta montako aittaa olet käynyt? Tuskin yhtään eikä pohjalaanen flikka sua hualikkaa. Oo ny kuule varo-vaanen jos jollain apurahoilla meet sinne, ettei vain pohjalaaset naiset viä sua mettähän ja housut alas ja sitten koivu-laasta takapuolehen.

Pohjanmaalla ei ole sinun ajamasi asia etutilalla, siellä on ystävyys!

Kun ”tähteenpohjat” täysin lukee tulee mieleeni, mitä tällaisella huumorilla tarkoitat? Mitä korviesi välissä liikkuu silloin, kun tämän tyyppistä lausuntoa naputelet?

Pohjalaanen res.luti S.W.T:nen, Helsinki”

Sillasta

*Tästä pittää nostoo halloo
ei tuu silto Vuajasaloo.
Tee Vee Hoo sannoo tähän
liikennettä liijjav vähän.*

*Kulluu siinä kuskim penkki
kierteep pittää iso lenkki.
Tekköö isol lovem possaa
vieraelulla itäoosaa.*

*Suuremmalla sanon suulla
perusteltuva ol luulla.
Männääm pitki uutta silto
miära lissii enne ilto.*

*Tässäpä on kunno huaste
vähentys jo sillä suaste.
Pientytys ne monta killo
ilimoo ei ennee pilloo.*

Jouko Pirskanen 2.2.2005.

Postilouta

Tammikuun kummallinen talavi 2005

Pakkane nyt on meillä tiällä
ee tarkene, jos ee oo vuatteet piällä,
ku pakkasta alle neljänkymmenen laakoo,
jos ulos männöö, suap suuta vua aakoo,
ku henki ee kule kunnolla ies,
sen tuntee voep tok´, jokkaene mies!
On nuo ilimat olleet nii kummalliset,
ennustoo niitä ossoo sinä et,
on saetta, jäätävöo, välillä vettä
että uattelemmaa pannoo, iha että
mitä tuo LUOJA meille huomenna antaa,
ku hanki joskus iha immeistä kantaa!
Mitenkähän nuo metän elukat toemeen tulloo
ne iha varmasti toevoo, aekoo sulloo!
Luntae sua soveltoo, tosissaa iha
nii että hiki nousoo pinnalle lihan.
Onneks on mulla lumjlinko tuo,
joka paljonii tuoho apuva suo!
”Geraldtonista” yks ystävä soetti
ja pakkasta meille kertoo koetti.
Olj eilen (16. pv.) pakkasta heillä neljä ja kuus,
eekä tuo oo mikkää ennätys uus!
Tuultae olj kuulemma ollunna myös,
joten lämmityslaetteet olj ollunna työs!
Ee tämä ukko oo piässy ies kalalle,
sen voen vaekka männä valalle,
käet niäs jäyty ja myös jalat,
ne ku on pakkaselle nii helekutin arat,
oes mielj tehny etelään tok lähtee,
siis ajellessa oes seurannu Pohjan tähtee
ja etelään siitä oes pajennu,
nii lämmin ilima kaet oes valennu,
mutta ku tuo raha on kaekille tärke
ja tässäe asijassa eukko käätti järkee:
”Ee männä etelää tänä vuonna”,
siks myö nyt kotona värjötellään
ja kotona siks nyt pysytellään!
Eukko käski pakkasterveisijä laettoo,
en tiijä, voesko se Teille maettoo?
Joka tappaaksessa, ootetaan Helemikuuta,
jos se voes tuuva parempoo muuta!

Ee muuta ku toevotaa näetä hyvijä ilimoja kaekille:
Veijo H Thunder Baysta Kanadasta

Pöljälle

Niinhän se monikii sanomassa liennöö,
että aena meeltä muuvanne männöö tie.
Vuan tuskinpa kyllee ne toesta tiennöö,
josta palamupuihe allekkii poloku vie.
Jos jökkii oes joka tuota ei tiijä,
sen tahtoisin kylälle sille nyt viijä;
Sehän on tämä kuulusa Pöljä.

”Tuhmaen kyläks” tämän jottii haakkuu,
vua eehän tok´ haakku huavoo tie.
Josei nimellä kaanis ouk kaeku,
kylä ite sitä kaaniimpi lie.
Jos takaperin myö junnaan noostaan
niin etuperin siitä tullaan pois.
Tässäkii asija oekeeks´ toestuu:
päenvaston varmasti hullumpi oes.

On meellä kaoniit maesemakuvat.
On viljavat pellot ja väläkkyyt veet.
On meellä musejot ja viitostuvat
ja usseemman tyyliset viihykkeet.
Niin monta miestä o´ ollunna meellä,
jotka Pöljän on maenetta laalaneet.
Niin – ja olleet ja männeet, vuan muistot
heestä
ee kylällä tällä ou hualtuneet.

Aena sitä laaluun aeheeta riittä,
vuan lyhyvenä virssii kaanein on.
Kun toesija moettis ja toesija kiittä,
vuan silleentä tie on sovinnon.
Niin ollaanpa immeeset oekeella laella,
heetetään mielestä jootavat pois.
Sillompa elämä tämän kylän maella
ihan taevaasta elämee olla voes.

Vilho Pitkänen 1972

Olokee valamiina – ihan mahottomia asijoeta ruppee tuas tapahtummaan! Tyrät rytkyy, hermot männöö, mualimankirjat on ihan sekasin...

Savolaenen horoskooppi 2005

Pässi (31.3.-20.4.) Mäkätä mitä mäkätät, umpiluuta on piäs ja sen ovat huomanna jo muuttii. Senku vuan hakkoot piätäes seenään; sanon vuan omaks parraakses että kato ensin onko seenä lastulevyä vaeko jalopuuta. Lähimmäeset ne kuitennii jootuu vahingot maksamaan.

Sonni (21.4.-20.5.) Vaahtis on nyt semmosta että muitakii jo hengästyttää, eekä pelekästään ihteet. Ettee vuan oes jo astmoo – tae jotta syykkistä hengenahistusta? Raahotu hyvä eläjä, ja tyyvy siihen mitä sinulla on. Jos nurmikko näättääkii vihreemmältä aejan toesella puolella, se johtuu siitä että sontoo on levitetty siellä ahkerammin.

Velj'miehet (21.5.-21.6.) Elämäes on nyt kun yhtä suurta yhtäkööttä-yhistryksen kokkoosta. Paetsi että se köös katkes jo aejat sitte. Sanalla sannoen: yhteestyö ee nyt oekkeen ota sujuakseen. Eepä tuo mittää haettoo, sillä sinussa riittää kyllä persoonallisuutta kahennii immeesen eestä. Se on yks niitä jakomielisyvven etuja.

Rapu (22.6.-22.7.) Vetisen oloesta on nyt sinun elon ties. Vuan elä huoli turhija: vaekka alakuvues oes harmoo ku kuralätäkkö, kesällä piäset tuas suurten herroen suosijoon! Suorastaan himoten hyö sinuva kahtoovat!

Iives (23.7.-22.8.) Pitkään, niin pitkään on elämässäes ollu raahotusaeka, vuan suaha nähä miten kää nyt. Terota jo kynsijäes: kohta sinuva viijjään. Ja kovvoo. Monet yrittää suaha sinua lookkuusa, mutta väestä syötit vaekkoes minkäläesija tarjoomuksija. Näenä aekoena ee passoo luottoo mihinkään.

Vanahapiika (23.8.-23.9.) Entijä vaevooko nyt vanahuus vaeko piikuus, mutta sinun elämäes terä on piässy pahemman kerran tylsymään. Tae näen sinä ite erehyt luulemaan – kun toesasiahan on jotta oot vasta elämäes kevväässä! Et tarviis muuta kun navakan potkun persuuksilles. Jos ee muut anna, potkase ite. Notkistutpahan ies vähäsen.

Puntarj (24.9.-23.10.) Tasapaenoes on nyt pahemman kerran hukassa. Liikoo paenoo on piässy kertyymmään – johtuunooko sitten ahmimisesta vaeko hormoonihyppelyistä. Pahinta on, ettee henkisestäkkään palanssista oo takkeita. Heelut ihan hervotonna – muitakii alakaa jo tuommonen mänö huimata eekä pelekästään sinuva ihteet.

Mäntypistiäenen (24.10.-22.11.) Yllesä lymmyilet mieluiten metän kätköessä ja piikittelit omissa oloessaes, vuan nyt kaapunnin valot häekäsöö näköelimes kerralla! Suriset sanalla sannoen piätönnä kukasta kukkaan, eekä tuota ilikee ennee kertookkaan mittee kaekkee riehaannut tekemään... Kyllä sua tuaes muut hävetä.

Kukko (23.11.-22.12.) Sänteet piätöntä vaahtija kohti tuntematonta tulevae-suutta. Ja mikäs siinä muuten, vuan kun lentos loppuu lyhyeen lähimmälle tunkijolle. Siellä voet kyllä kuninkaana kiekua, mutta varo kaeken mualiman tyhjän kuakattajia, joeta tahtoo kertyä ympärilles. Niistä ee oo ku harmija.

Hirvi (23.12.-20.1.) Laeskistut ja läskistyt talaviteloellaes nii, ettee sinua sua liikahtamaan vaekka pyssyllä takapiästä tuupittaes. Virkistuksen vuoks voesit harikita vaekka koeran ottamista, se pistäes sinnuunnii vähä vaahtija. Joku norjanharmoo oes kuulemma kiva kaverj sinulaeselles eläjälle.

Nuottamies (21.1.-19.2.) Voejuutas mikä vuoessj! Töessä pomo kettuiloo, kotona viemärj tukkeentuu, laskuja kassaantuu pöötään ja pöötälaatikkoonnii, rakkaavessa tääs sotatila... eeku hetkinen. Taesinnii kahtoo tähtikarttoja viärin päen..

Muikut (20.2.-20.3.) Johan nyt: elämän onni rätkii sinuva päen näkköö ja potkii jalakaannii, jos et meenoo sitä muuten huomata. Tuntuu ku oesit voepannulla paestumassa: hyvä olo ihan tirisöö sinusta! Niin seon, jotta roehuava rakkaas muovostaa sinun elämän suolan. Et tunne ongelmia, et paeneita... paetsi verenpaeneita, kaeken sen suolan taotta.

Päivi Laitinen
Pitäjäläinen, Nilsiä

Saksittua

Inarinsaame on räppääjä **Mikkal Morottajan** toinen äidinkieli. Ylioppilaskirjoituksissa hän kirjoitti sen toisena äidinkielenään.

Vanhemmat ihmiset ovat havahtuneet, että mitä se sanoi. Olen joutunut miettimään, onko sopivaa käyttää näitä sanoja. Toisaalta haluakin herättää tunteita ja keskustelua, sanoo Morottaja räppäämisestään. Se hyvä puoli oudossa kielessä on, että sillä voi heittää mitä vain eikä kukaan ymmärrä.

(*HS 6.2.2005*)

Useimmat meistä hallitsevat erilaisia puhe-
tapoja. Voimme tilanteen mukaan valita
kielillisen identiteettimme.

Murteentutkija **Harri Mantila** erottaa viisi perustyyppiä: Puhuisinko yleiskieltä, jolloin taustaani ei tunnusteta? Vai korrektion koulutetun ”kirjakieltä”? Olisko sittenkin siistimpää olla nuorekas hesalainen? Vai höystäkö mie puhettani muutamalla myönteisellä ”maalaispiirteellä”? Uskallanko peräti paljastaa maakuntani leimalliset piirteet? Jos haluaa luoda vahvan rehdin maalaisvaikutelman, kannattaa piirteet valita pohjalaismurteista. Matki **Mietaan Jussia**. Jos taas uskaltaa ottaa riskin, voi heittäytyä savolaiseksi. Aidoksi murteentaitajaksi tosin kasvaa vain lapsuuden murreympäristössä. ”Kellekka ajjaa”, totesi 1-vuotiaamme ja ilmensi samalla omaksuneensa vahvan myönteisen maalaisen ja maskuliinisen identiteetin jo heti ensiläusumassaan.

(*Tiina Onikki-Rantajääskö, I-S PLUSSA 31.12.2004*)

Helsinkiläinen **Pirita Näkkäljärvi** tuntee kuuluvansa saamelaisyhteistöön Näkkäljärvi iloitsee siitä, että nykyään monet saamelaisnuoret uskaltavat yhä avoimemmin näyttää oman taustansa. Myös kiinnostus kieltä kohtaan on kasvanut niin, että pääkaupunkiseudulla toimii jo erityinen saamen kieliryhmä.

”Nautimme nyt siitä, minkä puolesta meitä vanhempi sukupolvi on aikanaan taistellut.”

(*HS 6.2.2005*)

Miksi **kuntavaalit** herättivät monissa niin voimakkaita tunteita?

Ehkä siksi, että vaalit ovat vakava asia, ei niiden sanoja saa niin vain mennä muuttelemaan.

Joillakuilla on sitä paitsi kielestä sellainen käsitys, että kaikista maailman asioista on olemassa vain yksi oikea muoto, muut ovat väärinä.

(*Taru Kolehmainen, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, HS 25.1.2005*)

Susirajalta susitutkijaksi Roomaan

Noin säyseä ja lempeä mies, vaikka tutkii ammatikseen susia – latinaksi. **Mika Rissanen** on Karjalan poikki, hymy koko ajan päällä.

Historioitsija Rissanen tuli Helsinkiin hakemaan Tieto-Finlandiaa suoraan Roomasta, jossa hän susikultteja tutkii.

Rissanen, **Sami Koski** ja **Juha Tahvanainen** kuittasivat Tieto-Finlandian kirjallaan *Antiikin urheilu*.

Puhuitteko te latinaa keskenänne?

”Kyllä myö välillä...”, venyttää Rissanen kotimurteella.

(*HS 21.1.2005*)

Kieli rikkainta Savon metsissä?

Mauri Koms kirjoitti mielipidesivulla (*HS 4.1.*), että suomelle ominainen teetoverbi-järjestelmä puuttuu muista kielistä.

Etäisessä sukukielessämme unkarissa sellainen kuitenkin on, esimerkiksi inni – juoda, itatni – juottaa. Vielä etäisemmässä Japanissa on verbimuoto nimeltä kausatiivi, esimerkiksi taberu – syödä, taberaseru – syöttää.

Nämä eivät silti vetäne vertoja savolaisen tukkimetsän kielenrikkaudelle, jossa hevonen veti, hevostmies veätti, pomo veätätti ja yhtiö veätättytti.

(*Ilmari Pietarinen, HS 8.1.2005*)

Edellä olevaan: Oli tallessa lehtileike vuodelta 1994. Lähellä ovat Savon ja Kainuun puhekielet toisiaan:

Kainuun murteiden tuntija professori **Alpo Räisäsen** mukaan vetää-verbien vipua voi kainuulainen vääntää kolmasti ja joka kerta tuottaa todellisen sanan. Tulee tällainen sarja:

Hevonen vettää (tukkeja).

Hevosmies veättää (tukkeja hevosella).
Työnjohtaja veätättää (tukkeja hevosmiehellä).

Tukkiyhtiö veätätyttää (tukkeja työnjohtajalla)

(*HS 13.7.1994*)

Ruotsin kielen monet murteet koettelevat jopa oikeusturvaa

KOKKOLA/VAASA Näyttelijä, maanviljelijä **Mats Holmqvist** vaihtaa ruotsin kielen murretta puhujan mukaan. **Christina** äitinsä kanssa hän puhuu Hakalaxin murretta, **Fjahlar**-isänsä kanssa Kokkolan murretta. Molemmat murteet ovat Eelä-Suomen ruotsinkielisille vaikeita ymmärtää, suomenkielisistä puhumattakaan.

Suomenkielisen vaimonsa **Pauliinan** kanssa hän puhuu Kokkolan murretta. Vaimo oppi lapsena Öijan murteen.

”Murteet ovat äidinkieleni, jolla pystyn parhaiten ilmaisemaan syvimät tunteeni”, Holmqvist vakuuttaa.

Ruotsin kielessä on **Lars Huldénin** las-kujen mukaan 60 eri murretta Suomessa. Varsinkin Pohjanmaan rannikolla murteet ovat vaikeasti ymmärrettäviä. Esimerkiksi Maksamaalla kyläjuhlan ilmoituksessa kerrottiin, että tilaisuus tulkitaan ruotsiksi.

Oikeusturvaa koetellaan, kun murretta puhuva päätyy oikeuteen. ”Pohjanmaan murteita ymmärtävät ne, jotka ovat täällä eläneet ja murteisiin kasvaneet. Suomenkieliselle tuomarille murteet ovat vaikeita, jopa mahdottomia ymmärtää”, hovioikeudenneuvos **Börn Hagman** sanoo.

Murretta hävettiin aiemmin mutta puhuttiin, kun ei muuta osattu. Nykynuoret osaavat murteita.

”On selvää, että murteet ihmisten liikkuvuuden myötä sekoittuvat”, **Kjell Herberts** Åbo Akademista sanoo.

Kokkolan kansanopisto järjestää Kokkolan murteen kursseja.

Närpiön murre on yksi vaikeimmista murteista. Kaupungin koululautakunta antoi peruskouluihin suosituksen, jonka mukaan oppitunneilla on käytettävä yleis-kieltä.

(*HS 7.12.2004, ote*)

Aune Räsänen (vas.) Vehmersalmelta lahjoitti Eila Ollikaiselle ruisleivän ja runokirjansa Savon kielen seuran hallituksen kokouksessa Savon Sanomissa. Osmo Hänninen antoi seuran puolesta kukan. Hän kiitti Eilaa erikoisesti Bertta Räsäsen ruokaperinnön keräämisestä ja tallentamisesta. Eila jäi eläkkeelle toimittajan työstään. Seppo "Kono" Kotonen seuraa taustalla tilannetta.

Toimintakertomus esitellään seuran vuosikokouksessa la 23.4. klo 10.00 Pohjois-Savon liitossa. Kerkiipä siis tehdä huomaatuksia nyt tae paekan piällä:

Savon kielen seura ry

Toimintakertomus 2004

Seura on perustettu v. 1982

HALLITUS:

Varsinaiset jäsenet (erovuosi suluissa): Puheenjohtaja Osmo Hänninen (05), Sepo Kononen (05), Jukka Lappalainen (06), Marja Linnove (05), Eila Ollikainen (06), Leo Puurunen (06), varapuheenjohtaja Pekka Ropponen (06), Olavi Rytönen (05), Aune Räsänen (05), sihteeri Marja-Riitta Saastamoinen (05), ja jäsenasioiden hoitaja Mirja Smith (06).

Varajäsenet: Anna-Liisa Happonen (05), rahastonhoitaja Kaija Heiskanen (05), Tuulikki Karhunen (05), Ritva Kokander (05), Eija Luostarinen (05), Erkki Rynänen (05), Kari Tiihonen (06) ja Matti Väisänen (06).

Entiset *tilintarkastajat* jatkoivat eli Raimo Naumanen ja Mauno Airaksinen, *varalla* Maisu Nummi ja Unto Sopanen. Hallituskokoontui viisi kertaa eli 28.1.2004 Kuopion Osuuspankissa, 17.3.2004 Savon Sanomissa, 11.5.2004 Konttilassa Puijolla, 22.9.2004 Pohjois-Savon liitossa ja 15.11.2004 Savon Sanomissa.

Aakusti: Ilmestyi neljä kertaa saaden opetusministeriön kulttuurilehtitukea ja myös Kuopion kaupungin kulttuuriapurahaa.

Nettisivut Seuralle saatiin sivut internetiin ja niitä hoitaa Kari Tiihonen.

Vuosikokous oli 4.4.2004 Varkaudessa Warkaus-salissa, jonka jälkeen valittiin Savon murremestari, siilinjärveläinen Sirkka Väättäinen.

Jäsenistö

Ainaisjäseniä on 29 (luku lisääntyi kah-

della vuonna 2004). Yhteisöjäseniä oli vuonna 2004 viisi (Iisalmen ja Leppävirran kirjastot, Siilinjärven Osuuspankki, Tuusniemen kotiseutuyhdistys ja Uutis-joussi), lisäksi viisi muuta kirjastoa tilasi *Aakustin*. Vuosijäsenmaksun maksoi 198 jäsentä ja loppuvuodesta liittyi vielä kuusi jäsentä, jotka maksoivat jäsenmaksun puolikkaan.

Avustuksia saatiin seuraavasti:

Aakustille opetusministeriöltä 1200,00 ja Kuopion kaupungilta 350,00.

Murretorille Kuopion kaupungilta 450,00 ja 300,00.

Murrekisirtoihin Kuopion kaupungilta 250,00 ja Varkauden kaupungilta 350,00.

Yhteensä siis 2900,00 euroa!

Savon Sanomat on tukenut ilmoituksilla *Aakustin* julkaisemista 1.000 eurolla.

Lahjoituksena Aune Räsänen antama 100,00 euroa, ”rahastonhoitajan ja sihteerin puhelin-ym. kuluihin”.

Savon kulttuuripäiviltä saimme 275,00 euroa ”mainostuloa”.

Tapahtumia

* Savon murremestaruuskilpailut järjestettiin Varkaudessa 4.4.2004. Tilaisuus pidettiin Warkaus-salissa ja se oli osa Varkauden kaupungin 75-vuotisjuhlia. Ennen kilpailuja pidettiin seuran vuosikokous.

* Seura muisti Kuopion yliopistolla 29.4.2004 järjestetyssä tilaisuudessa puheenjohtajaansa Osmo Hännistä, joka jäi eläkkeelle fysiologian laitokselta.

* Kuha Häntä –tapahtumassa oli seuran edustajana Eila Ollikainen 12.6.-13.6. Savonlinnassa.

* Osallistuttiin Aarno Kellbergin näytelmäsarjan viidenteen eli viimeiseen kantaesitykseen, *Made in Finland*, 30.6. Piela-vedellä.

* Suomen murremestaruuskilpailuihin Satakunnan Merikarvialla heinäkuun kolmantena osallistui Savosta joukkue. Murremestari Sirkka Väättäinen oli lähes mitalisijoilla.

* Kuopion murretori oli 5.-10.7. Kuopion torilla. Sen veti ansiokkaasti Savon murremestari v. 2003 Risto Lappalainen. Hän on lupautunut tehtävään myös jatkossa.

* Seura oli mukana monissa eri tilaisuuksissa Minna Canthin 160-vuotisjuhlapahtumissa, mm. Poetry Slamissa ja tiedeseminaarissa.

* Maaningan HuiluuRuppeeemissa 17.-18.7.2004 olivat mukana ainakin Unto Eskelinen ja Risto Lappalainen sekä Erkki Rynnänen.

* Osallistuttiin Savon Kulttuuripäiviin Tuusniemellä 10.-11.7. Kulttuuripäiviä voidaan luonnehtia erityisen tunnelmallisiksi. Olimme mukana mm. Evakkokulkuueessa, jonka onnistumisesta erityisen suuri kiitos Risto Lappalaiselle.

* Nuorten lyyrikoiden runokilpailun (Pohjois-Savon liitto) tulos julkistettiin 8.10.2004 runoilija Lassi Nummen syntymäpäivänä Pohjois-Savon liitossa. Runokilpailun idea julkistettiin v. 2003 runoilija Lassi Nummen 75-päivien kunniaksi seuramme järjestämässä seminaarissa.

* Bertta Räsäs-seminaari oli Savoniassa 2.12. Siellä julkistettiin Savo Cooking –keittokirja, jonka teossa olivat mukana Eila Ollikainen ja Sinikka Määttäjä.

* Savolaisen laulun vuosipäivän 9.12. kunniaksi järjestettiin Kuopion kaupungintalossa savolainen lauluilta. Siitä on tulossa perinne. Siellä sai kantaesityksensä Riitta Hämeen-Anttilan säveltämä ja Lassi Kettusen sanoittama Savon kielien seuran marssi.

* Vuoden lopulla 17.12. käynnistettiin Pohjois-Savon liitossa vuoden 2008 valmistelu teemalla ”Kohti autonomista ja itsenäistä Suomea”. Valmisteluryhmän puheenjohtaja on Osmo Hänninen. Asiaa oli valmisteltu jo 22.9. seuran kokouksessa, jonka jälkeen oli yleisötilaisuus Pohjois-Savon liitossa.

* Seura on mukana valmistelemassa J.V. Snellmanin 200-vuotisjuhlavuotta v. 2006. Juhlavuosi avataan 3.1.2006.

* Osallistuttiin **Pohjois-Savon Kotiseutuyhdistysten liiton** toimintaan. Puheenjohtaja on Anna-Liisa Happonen, hallituksen jäsenenä Eila Ollikainen ja hänen varajäsenenään Marja-Riitta Saastamoinen ja rahastonhoitajana Kaija Heiskanen. Hallituksessa Kaavia edustaa Seppo Kononen ja Lapinlahtea varajäsenenä Leo Puurunen. Tervosta hallituksessa on seuran jäsen Heta Nykänen.

* Osallistuttiin **Suomen Heimojen liiton** toimintaan (Osmo Hänninen, Anna-Liisa Happonen ja Marja-Riitta Saastamoinen). Heimoihin liittyi uusi jäsen; Elias Lönnrot-seura Kajaanista. Kokoukset pidettiin 1.6. Tampereella, 3.7. Merikarviolla ja 3.11. Kajaanissa. Vetovastuussa on Hämeen Heimoliitto ry. Seuraava vetovastuu on seurallamme. Suomen murremestaruuskisat järjestää Elias Lönnrot-seura Suomussalmella, jonka jälkeen kisat ovatkin joka toinen vuosi.

* **Savolaista kirjallisuutta** ilmestyi ainakin Esko Niemiseltä Savon murteen *Uupine vierasheimoisille* ja Jouko Pirskaasen *Runokirja III* ja *Ropinsson Ruussoen elämä ja kummalliset seekkaelut*. □

Savon kielen seuran toimintaa vuonna 2005:

- Savon murremestaruuskilpailu 23.4.
- SM-kilpailuihin valmentautuminen
- SM-murrekisoihin osallistuminen Suomussalmella kesä-heinäkuun vaihteessa
- Murretori Kuopiossa 4.7.-9.7.
- Mukana Murreruppeemassa Maaningalla
- Savon kulttuuripäivät, valtakunnalliset vesipäivät, Vehmersalmi, 1.-3.7.
- Maakuntajuhla
- Bertta Räsäs -seminaari
- Savolainen laulutilaisuus
- Savolainen kaparee
- Valmistellaan Snellman-juhlavuoden viettoa vuonna 2006, mm. Snellman-instituutin ja Kuopion kaupungin kanssa.
- Valmistellaan Suomen sota -juhlavuoden 2008 viettoa, yhdessä Pohjois-Savon liiton ja Pohjois-Savon Kotiseutuyhdistysten liiton kanssa. Teema ”Kohti autonomista ja itsenäistä Suomea”.
- Mukana Suomen Heimojen liiton ja Pohjois-Savon Kotiseutuyhdistysten liiton toiminnassa.
- Jäsenlehti *Aakusti* ilmestyy vähintään neljä kertaa. □

Savon kielen seuran jäsenet, tilanne v. 2004 lopussa

Ainajäsenet *kursiivilla*, uudet jäsenet **lihavalla**

Aho Valde KARUNKI

Airaksinen Mauno KUOPIO
Arkkipiispa Leo KUOPIO
Armila Anja HÄMEENKYRÖ
Auvinen Martti RAUTIO
Eriksson Reino PELTOSALMI
Eskelinen Ulla ja Unto KUOPIO
Falkenberg Marianna KUOPIO
Haahtela Raija IISALMI
Halonen Matti HELSINKI
Happonen Anna-Liisa TUUSJÄRVI
Happonen Antti-Jussi RIISTAVESI
Hartikainen Aarne VIITANIEMI
Heikkinen Erkki KUOPIO
Heinonen Pentti KUOPIO
Heiskanen Kaija KUOPIO
Heiskanen Erkki KUOPIO
Heliö Helvi SIILINJÄRVI
Hietalo Anja VUORELA
Hirvonen Saara HELSINKI
Hirvonen Ulla VARKAUS
Hujanen Kaarina IISALMI
Huttunen Kari KUOPIO
Huuskonen Matti KUOPIO
Huuskonen Veikko I KUOPIO
Hynynen Jaakko IISALMI
Hytönen Liisa KERKONJOENSUU
Hyvönen Arvo VANTAA
Hyryläinen Liisa HEINOLA
Hyryläinen Oiva HEINOLA
Häikiö Martti HELSINKI
Häkkinen Veikko PORVOO
Hämeen-Anttila Riitta TUUSNIEMI
Hänninen Osmo KUOPIO
Härkönen Helvi KANGASNIEMI
Häyrinen Heino MAAVESI
Ikäheimonen Mauno KUOPIO
Immonen Maija-Liisa SÄYNÄTSALO
Itkonen Sinikka TUUSNIEMI
Jalkanen Leena RAUTALAMPI
Jalkanen-Pellikka
Leena-Maija RAUTALAMPI
Juntunen Matti HAMULA
Juvonen Risto KUOPIO
Jääskeläinen Petri KUOPIO
Jääskeläinen Risto IISALMI

Karhunen Tuulikki KUOPIO
Karttunen Onni LOHJA
Karvinen Liisa KERAVA
Karvinen ja Teppana-Karvinen Erkki ja Maija LEPPÄVIRTA
Kasurinen Jukka SIILINJÄRVI
Katainen Hannele PIELAVESI
Kauhanen J. Olavi KUOPIO
Kauppinen Toini ja Iikka IISALMI
Kauppinen Risto VANTAA
kaupunginkirjasto Iisalmen IISALMI
kaupunginkirjasto Nilsin NILSIÄ
Keinänen Toini KUOPIO
Kellberg Aarno IISALMI
Kemppainen Tiina KUOPIO
Kettunen Kyösti HÄMEENLINNA
Kettunen Lassi ESPOO
Kettunen Pentti HELSINKI
Kokander Ritva KUOPIO
Kokko Anja LOVIISA
Kokkonen Maria HEINOLA
Kokkonen Suoma KUOPIO
Kokkonen Pirkko PIEKSÄMÄKI
Kononen Seppo KAAVI
Koponen Anneli ja Lassi KUOPIO
Koponen Annikki KARTTULA
Koponen Suoma VEHMERSALMI
Koponen Juhani HÄMEENLINNA
Korkalainen Liisa RAUTAVAARA
Koskinen Pertti Ensio KUOPIO
Kosonen Ritva HELSINKI
Kukkula Rauha ROVANIEMI
kunnankirjasto KARTTULA
kunnankirjasto LEPPÄVIRTA
kunnankirjasto PUKKILA
kunnankirjasto RISTIINA
kunnankirjasto TERVO
Kuutti Sirkka-Liisa KUOPIO
Kääriäinen Anneli ja Risto PIEKSÄMÄKI
Laakkonen Marja KUOPIO
Laakkonen Vilho KUOPIO
Laakkonen Teuvo KUOPIO
Laitinen Armas RAUTALAMPI
Laitinen Kai HELSINKI
Laitinen Ulla VAASA
Lakio Matti MIKKELI

Lallukka Pekka TORNIO
Lappalainen Jukka KIURUVESI
Lappalainen Risto KUOPIO
Lappalainen Ritva SUONENJOKI
Launonen Urpo KUOPIO
Lehmonen Matti RAUTALAMPI
Lehto Riitta SAVONLINNA
Leppänen Veli-Matti HELSINKI
Linnove Marja PÖLJÄ
Lukkarinen Liisa SONKAJÄRVI
Luostarinen Eija VEHMERSALMI
Lyytinen Pertti KUOPIO
Länsisalmi Alpo VANTAA
Maijanen Pirkko VARKAUS
Markkanen Kalevi LAPPEENRANTA
Markkanen-Leppänen Mari HELSINKI
Martikainen Olavi LAPINLAHTI
Maukonen Anna-Liisa KARTTULA
Merioja Hilja KUOPIO
Metsämäki Maija KUOPIO
Mielikäinen Aila JYVÄSKYLÄ
Miettinen Sirkka LITMANIEMI
Muhonen Taisto PUKKILA
Murtorinne Olli KUOPIO
Mykkänen Olavi KUOPIO
Mykkänen Unto HELSINKI
Mäki Seija VUORELA
Määttä Esko KUOPIO
Mönkkönen Pirjo VEHMERSALMI
Naumanen Raimo KUOPIO
Nederström Antero HELSINKI
Nenonen Mikko HEINOLA
Nenonen Ville KUOPIO
Niemelä Aino-Maija KUORTANE
Nieminen Esko ESPOO
Niiranen Matti KUOPIO
Niitylä Leena KUOPIO
Niskanen Inka ja Osmo KUOPIO
Niskanen Unto KIURUVESI
Nissinen Aulikki HELSINKI
Nummi Maisu KUOPIO
Nykänen Eila JÄPPILÄ
Oinonen Katriina KYJJÄRVI
Ollikainen Eila KUOPIO
Osuuspankki Kuopion KUOPIO
Ollila Kirsti PIRKKALA
Osuuspankki SIILINJÄRVI
Paavilainen Pasi HÄMEENLINNA

Palander Marjatta JOENSUU
Paldanius Terttu M NAHKELA
Parviainen Aune RANTASALMI
Partanen Sinikka VARKAUS
Pehkonen Sirkka IISALMI
Pekkarinen Marja-Liisa VEHMERSALMI
Pekkarinen Pali RAUTALAMPI
Pekonen Osmo JYVÄSKYLÄ
Pellikka Reima RAUTALAMPI
Peltonen Pirjo RIISTAVESI
Pennanen Antero KUOPIO
Pennanen Eeva-Liisa LEPPÄVIRTA
Pentikäinen Juha HELSINKI
Pihjerta Mirja KUOPIO
Pirkanen Jouko KUOPIO
Pitkän Helga PALONURMI
Pitkänen Jouko KUOPIO
Poutiainen Esko KUOPIO
Poutiainen Anna-Leena KUOPIO
Purhonen Hannu KOUVOLA
Poutiainen Auli KUOPIO
Puronpää Kirsi HELSINKI
Puurunen Leo LAPINLAHTI
Raninen Kari KUOPIO
Rasa Sari ANTTOLA
Reinikainen Lauri KARTTULA
Repo Pertti NAARAJÄRVI
Rilla Tauno VANTAA
Rissanen Mauno PIRKANMAA
Rissanen Riitta SUONTEE
Ritanen Jarmo JYVÄSKYLÄ
Ropponen Pekka ja Pirjo KONNUSLAHTI
Rossi Markku KUOPIO
Rossi Vuokko SUONENJOKI
Ruottinen Tapio HYVINKÄÄ
Ruuskanen Asko KUOPIO
Rytönen Olavi KUOPIO
Rytönen Martti IISALMI
Rytönen Kirsti KUOPIO
Ryynänen Erkki AHKIOLAHTI
Räsänen Maija-Liisa SIILINJÄRVI
Räsänen Aune VEHMERSALMI
Räsänen Olavi LAUKAA
Räsänen Valto KUOPIO
Rönkkö Raimo SONKAJÄRVI
Saarelainen Olavi RAUTALAMPI
Saastamoinen Marja-Riitta KUOPIO
Sarvela Jaakko IISALMI
Savolainen Ville VANTAA
Savolainen Hannu VÄSTINNIEMI

Selkämaa Irma ESPOO
Sikiö Anneli ja Osmo PARIKKALA
Smith Mirja KUOPIO
Sonninen Aatto JYVÄSKYLÄ
Sopanen Unto KUOPIO
Sopanen Senni HELSINKI
Sorsa Toini HELSINKI
Starck Kyllikki MAANINKA
Suhonen Elina PIEKSÄMÄKI
Suhonen Irja-Leena ja Seppo HELSINKI
Suihkonen Matti KUOPIO
Suontausta Martti KUOPIO
Syrjä Ilta-Saima KUOPIO
Syrjänen Vuokko KAUSALA
Taivalanti Anne NAARAJÄRVI
Tarvainen Erkki HELSINKI
Tapper Markku OULU
Tarvainen Vieno PIEKSÄMÄKI
Tenhunen Matti KARTTULA
Tiihonen Kari TOIVALA
Tiihonen Sylvi KUOPIO
Toivanen Kaija IISALMI
Toskala Seija IISALMI
Toukonen Satu KOUVOLA
Tuovinen Erkki KUOPIO
Tuusniemen Kotiseutuyhdistys
c/o Hilkka Happonen TUUSNIEMI
Uimonen Ritva PIEKSÄMÄKI
Uimonen Johanna 45100 KVL
Uutisjousi Paikallislehti SIILINJÄRVI
Vainio Seppo KUOPIO
Valta-Lisitsin Anneli LAPINLAHTI
Varonen Tarja TIHUSNIEMI
Vehviläinen Teuvo LAHTI
Viinikainen Raija LIEVESTUORE
Viinikainen Raili HANKASALMI
Virkkunen Kyösti KUOPIO
von Wright Atte KUOPIO
Vuorikari Outi KUOPIO
Väisänen Anna-Liisa KUOPIO
Väisänen Matti VAASA
Väisänen Titta KUOPIO
Väätäinen Pertti KUOPIO
Vänttinen Yrjö KUOPIO
Väätäinen Sirkka SIILINJÄRVI
Ålander Eeva PÖLJÄ
Alvre Paul-Johannes TARTU 1
Hakkarainen Juhani Upplands Väsby,
SVERIGE
Strang Martti Gähwil, SCHWEIZ
yhteensä 236

Avoim runokilpailu

Kaarina kaupunki järjestää valtakunnallisen Runo-Kaarina -runokokoelmakilpailun esikoisrunoilijoille. Kilpailu on avoin kaikille.

Nimimerkillä varustetut käsikirjoitukset on toimitettava osoitteella

Runo-Kaarina
PL 22 (Lautakunnankatu 4)

20781 Kaarina
siten, että ne ovat perillä viimeistään 15.5.2005.

Kirjeen päälle on merkittävä "Runo-Kaarina". Mukaan on liitettävä suljettu, nimimerkillä varustettu kirjekuori, jossa on kirjoittajan nimi, osoite ja puhelinnumero. Kilpailumateriaalia ei palauteta.

Valintaraadissa ovat mm. kirjailijat **Jarkko Laine, Kari Levola ja Harri Raitis** sekä läänintaiteilija **Tommi Parkko**.

Kaarinan kaupunki palkitsee voittajan kustantamalla hänen runokokoelmansa.

Lisätietoja puhelimitse tai sähköpostitse: Kulttuuritoimen johtaja **Jarkko Järvinen**, 02-4110877, 050-3732577, sähköpostiosoite:

jarkko.jarvinen@kaarina.fi

Muua ohje

RKI 5.1.2005

Hei

Tässä kontaktiliima. Tee niin kuin mies tekee: "Työ ensin ja sitten luet ohjeet, jos muistat."

Avuksi kuitenkin, että 10 min. kuivatusaika molemmilla pinnoilla (tapit ja reiät) riittää. Ja jos sittenkään ei pidä, niin lue jo ohjeet.

Meillä jatkuu kesä; lauantaiksi luvattiin +5 astetta ja vesisade.

Terveisin Pertti"

Aekane herreemine on kuitennii parempi kun pitkään makkoominen, suap uamuruuvan tuoreempama.

Savon kielen seura r.y.

Jäse'anomus

Tätem minä _____

seoran tarkotusta harrastava, hyvämaeneinen Suomen kansalainen tae yhteesö1) haluvaesin tulla hyväksytyks Savon kielen seorav varsinaeseks jäseneks/aenaesjäseneks/yhteesöjäseneks2).

Lyhyt perustelunj hakemuksen tueks:

_____, _____ kuun _____pnä 2005

(allekirjoitus tae puumerkki)

Osote: _____

Puhelin: _____

Ote seoran siännöestä:

Seuran tarkoituksena on

1. savon kielen ja savolaismurteiden tutkiminen ja hoitaminen;
2. savolaisen puhekielen ja kirjoitetun kielen säilyttäminen ja kehittäminen;
3. kirjailijoiden sanataiteen tutkiminen ja hyödyntäminen sekä
4. savolaisen ilmaisuuden kaikinpuolinen tukeminen.

Pallaota lomake osotteeseen: **Mirja Smith**, Julkulanniementie 2 R 47,
70260 KUOPIO, p. 050 518 5324 (vain iltaisin ja viikonloppuisin)

**Jäsenmaksu: 15 euroa/henkilö/vuosi, 30 euroa/yhteisöjäsen/vuosi,
150 euroa kannatusjäsenmaksu ja 150 euroa ainaisjäsenmaksu.**

- 1) Paremp vaechohto jätetään yljviivoomata.
- 2) Tuassiisa tarpeettomat yljviivataan.

**Maukasta
savon kieltä
seitsemänä
päivänä
viikossa,
edullisesti
kotiin
toimitettuna**

Savon Sanomien sutkaus, nurkkavitsi, on elävää savolaista sanallista perinnettä ja samalla myös väärentämätön todiste kunkin ajan arvoista ja sattumuksista. Se on myös palsta, jota kaikki lukijat saavat olla vapaasti toimittamassa. Lähetä oma sutkausehdotuksesi osoitteella Savon Sanomat/sutkaus, PL 68, 70101 Kuopio tai sähköpostitse lukijansanomat@savonsanomat.fi

SAVON SANOMAT
www.savonsanomat.fi

Kuopion kaupungin painatuskeskus 2005

Kieli rikkainta Savon metsissä?

Mauri Komi kirjoitti mielipidesivulla (*HS 4.1.*), että suomelle ominainen teetoverbi-järjestelmä puuttuu muista kielistä.

Etäisessä sukukielessämme unkarissa sellainen kuitenkin on, esimerkiksi inni – juoda, itatni – juottaa. Vielä etäisemässä Japanissa on verbimuoto nimeltä kausatiivi, esimerkiksi taberu – syödä, tabesaseru – syöttää.

Nämä eivät silti vetäne vertoja savolaisen tukkimetsän kielenrikkaudelle, jossa hevonen veti, hevosmies veätti, pomä veätätti ja yhtiö veätättytti.

(*Ilmo Pietarinen, HS 8.1.2005*)

Edellä olevaan: Oli tallessa lehtileike vuodelta 1994. Lähellä ovat Savon ja Kainuun puhekielet toisiaan:

Kainuun murteiden tuntija professori **Alpo Räisäsen** mukaan vetää-verbien vipua voi kainuulainen vääntää kolmasti ja joka kerta tuottaa todellisen sanan. Tulee tällainen sarja:

Hevonen vettää (tukkeja).

Hevosmies veättää (tukkeja hevosella).

Työnjohtaja veätättää (tukkeja hevosmiehellä).

Tukkiyhtiö veätättyttää (tukkeja työnjohtajalla)

(*HS 13.7.1994*)

